

**T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ EKONOMİSİ
PLANLAMASI BİLİM DALI**

**İNGİLTERE'DE İLKÖĞRETİM OKULLARINDA ACİL
DURUM YÖNETİMİ İLKELERİ VE UYGULAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALİ HAYDAR AKARSU

PROF. DR. AHMET DUMAN

MAYIS, 2010

MUĞLA

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ EKONOMİSİ
PLANLAMASI BİLİM DALI

İNGİLTERE'DE İLKÖĞRETİM OKULLARINDA ACİL DURUM YÖNETİMİ
İLKELERİ VE UYGULAMALARI

ALİ HAYDAR AKARSU

Sosyal Bilimler Enstitüsünde
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 09.10.2010
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 11.10.2010

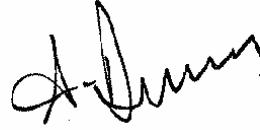
Tez Danışmanı : PROF.DR.AHMET DUMAN
Jüri Üyesi : PROF.DR. HÜSEYİN KIRAN
Jüri Üyesi : YRD.DOÇ.DR. AYNUR BİLİR
Enstitü Müdürü : PROF.DR. NURGÜN OKTİK

MAYIS, 2010
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 25.05.2010 tarih ve 487/11 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 25/4 maddesine göre, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ali Haydar AKARSU'nun "İngiltere'de İlköğretim Okullarında Acil Durum Yönetimi İlkeleri Ve Uygulamaları" adlı tezini incelemiş ve aday 11.10.61.2010 tarihinde saat 13:30 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin ... kabul edildiğine ... oy birliği ile karar verildi.

PROF.DR.AHMET DUMAN
Tez Danışmanı

PROF.DR. HÜSEYİN KIRAN
Üye

YRD.DOÇ.DR. AYNUR BİLİR
Üye

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “İngiltere’de İlköğretim Okullarında Acil Durum Yönetimi İlkeleri Ve Uygulamaları ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

09.10.2010

Ali Haydar AKARSU

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : AKARSU

Adı : Ali Haydar

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : “İngiltere’de İlköğretim Okullarında Acil Durum Yönetimi İlkeleri Ve Uygulamaları”

Y. Dil : “The Principles And Applications Of Emergency Management In Primary Schools In England”

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

●

○

○

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte : Eğitim Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : Duman Ahmet

Ünvanı : Profesör Doktor

TEZİN YAZILDIĞI DİL: Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI:171+IX

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. “İngiltere’de İlköğretim Okullarında Acil Durum Yönetimi İlkeleri Uygulamaları”

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Acil Durum:
2. Okul Acil Durum Planlaması:
3. Acil Durum Yönetimi:
4. Okul Acil Durum Yönetimi Ekibi:
5. Acil Durum Yöneticisi:

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Emergency
2. School emergency Planing
3. Emergency Management
4. School Emergency Management Team
5. Emergency Manager

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih : 09.10.2010

ÖZET

İNGİLTERE’DE İLKÖĞRETİM OKULLARINDA ACİL DURUM YÖNETİMİ İLKELERİ VE UYGULAMALARI

AKARSU, Ali Haydar

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Teftişi
Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Ahmet DUMAN

Mayıs 2010, 171+IX Sayfa

Bu araştırmanın amacı, okullarda acil durum yönetimi planlamasının gereği ve önemine dikkat çekerek, İngiltere’de ilköğretim okullarında acil durum yönetiminin ilkeleri ve uygulamalarının teorik literatür temellerine dayanarak incelenmesidir. Araştırma tarama modelindedir.

Araştırmanın konusuyla ilgili literatür çalışması; hükümet, yerel yönetim, diğer ilgili kurum-kuruluş, okulların resmi internet siteleri ve resmi belgeleri/dokümanları taranarak yapılmıştır. Buna ek olarak Kuzey ve Doğu Londra’da 7 ilköğretim okullunun acil durum planları incelenmiştir. Toplanan belge, makale, istatistik ve dokümanlar araştırmanın temel ve alt problemleri doğrultusunda değerlendirilip, İngiltere’de acil durum yönetiminin genel yapısı ve mevzuatı; okullardaki acil durum yönetiminin planlaması ve bu doğrultuda okul personeli ve öğrenciler için gerçekleştirilen eğitim çalışmaları betimlenmiştir.

Araştırmanın sonucunda özetle şu bulgulara ulaşılmıştır: (1) İngiltere, acil durum yönetimi konusunda etkin ve uygulanabilir bir hazırlık ve müdahale sistemine sahip bir ülkedir. Ülkede acil durumlar ve doğal afetlere müdahale ile ilgili olarak görev ve sorumlulukları belirleyen bir *Ulusal Acil Durum Planı* bulunmaktadır. (2) Ülkede; kamu, özel ve gönüllü kuruluşlar arasında ileri düzey bir eşgüdüm ile acil durum öncesi ve sonrası çalışmaların bir bütün olarak ele alınıp planlanması zorunluluğundan ortaya çıkan *Entegre Acil Durum Yönetimi* sistemi uygulanmaktadır. (3). Acil durum yönetimi için

yasal ve örgütsel düzenlemeler oldukça karışık bir yapıya sahiptir. Sağlık, güvenlik, felaketlerin önlenmesi ve çevresel koruma için sorumluluklar, tüm örgütler, kamu ve özel sektör de dâhil olmak üzere; toplum, yaşam ve işle ilgili tüm konuları içerecek kadar geniş kapsamlıdır ve örgütsel hiyerarşi içerisinde tüm kesimlerle ilişkilidir. (4) Okullar için doğrudan acil durumları düzenleyen bir yasal düzenleme yoktur. 2004 Sivil Riskler Yasası kapsamında yerel yönetimler okullarla ilgili acil durum düzenlemeleri ve planları yapmaktadırlar. (5) Bütün okullar Ulusal acil durum ve yerel yönetimlerin hazırlamış olduğu acil durum planları çerçevesinde kendi yapı ve ihtiyaçlarına göre acil durum planları hazırlamaktadırlar. (6) Okullardaki kilit personel için eğitim çalışmaları Sağlık ve Güvenlik Müdürlüğü'nün (HSE) yetkilendirdiği birimler, Yerel Yönetimler (LA), Acil Durum Planlama Koleji (EPC), özel kurslar ve üniversiteler tarafından yapılmaktadır. Öğrenci ve diğer personel için ise eğitimler; okulda sertifika sahibi kişiler, polis, ambulans ve itfaiye servislerinin eşgüdümünde yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Acil durum, okul acil durum planlaması, acil durum yönetimi, okul acil durum yönetimi ekibi, acil durum yöneticisi

ABSTRACT**THE PRINCIPLES AND APPLICATIONS OF EMERGENCY MANAGEMENT
IN PRIMARY SCHOOLS IN ENGLAND****AKARSU, Ali Haydar****Master's of Art Thesis, Department of Educational Sciences,
Educational Administration, Supervision, Planning and economics****Thesis Supervisor: Prof Dr. Ahmet DUMAN****May 2010, 171+IX Pages**

The aim of this research is to investigate the emergency management principles and applications in primary schools in England with regard to the theoretical literature basis by attracting attention to the necessity and importance of emergency management in schools. The research is a survey study.

The literature review study for the research was done by scanning the documents of government, local governments, other related agencies, the official web-sites of the schools and official documents. Additionally, the emergency management plans of 7 primary schools in North and West London are investigated. The collected documents, articles, and statistic reports are examined according to the main and supportive problems of the research and the general structure of emergency management and regulation in England, and planning emergency management in schools and educational studies conducted for school staff and students are described.

At the end of the study these findings have been reached: (1) England is a country which has an active and feasible preparation and intervention. There is National Contingency Plan which defines the duties and responsibilities with regard to intervention to emergency situations and natural disasters in the country. (2) The integrated emergency

management system which occurred as an obligation for dealing with a high level of coordination among public, private and voluntary organizations and the before and after emergency situation is applied in the country. (3) Legal and organizational arrangements for emergency management are quite mixed. It is so extensive that it comprises all the topics related with the society, life and work including health, safety, disaster prevention and environmental protection responsibilities, all organizations, and the public and private sector and it is dependent with all sections within the organizational hierarchy. (4) There is not a legal regulation dealing directly with the emergencies for schools. According to the Civil Contingencies Act 2004, local governments make emergency regulations and plans for schools. (5) All schools prepare their own emergency plans according to their structure and needs within the framework of national emergency and emergency plans prepared by the local authorities. (6) Training studies for the key personnel in schools is conducted by the units authorized by Health and Safety Executive (HSE), Local Authorities (LA), Emergency Planning College (EPC), special courses and universities. The training for students and other personnel is done with the coordination of certified people, police, ambulance and fire services.

Key words: Emergency, school emergency planing, emergency management, school emergency management team, emergency manager

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar VE ŞEKİLLER	VIII
ÖNSÖZ	IX

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1. Problem	2
1.2. Çalışmanın Amacı	14
1.3. Çalışmanın Önemi.....	15
1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları.....	17
1.5. Tanımlar	18
1.6. Kısaltmalar.....	19

BÖLÜM II

İLGİLİ ALAN YAZIN	20
2.1.Acil Durum Yönetimi İle İlişkili Bazı Kavramlar	20
2.1.1. Kriz ve Özellikleri.....	20
2.1.2. Kriz Yönetimi.....	23
2.1.3. Risk ve Yönetimi.....	24
2.1.4. Afet ve Yönetimi.....	26
2.2. Acil Durum Yönetimi ve Aşamaları.....	29
2.2.1. Önleme/Zarar Azaltma Aşaması.....	31
2.2.2. Hazırlıklı Olma Aşaması.....	32
2.2.3. Müdahale Aşaması.....	34
2.2.4. İyileştirme Aşaması.....	35
2.3. Eğitimde Acil Durum Yönetimi ve Aşamaları.....	35
2.4. Okullarda Acil Durum Planlaması.....	43
2.4.1. Planlama Ekibinin Oluşturulması	46

2.4.2. Mevcut Plan ve Aşamaların Gözden Geçirilmesi.....	47
2.4.3. Tehlikelerin Analiz Edilmesi.....	47
2.4.4. Planın Oluşturulması.....	51
2.4.5. Planın Sınanması.....	51
2.4.6. Planın Sürekli Güncellenmesi.....	52
2.5. Okullarda Acil Durum Yönetimi İle İlgili Araştırmalar.....	53
2.5.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	53
2.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	55

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	59
3.1. Araştırmanın Modeli	59
3.2. Veri Toplama Tekniği ve Analizi.....	59

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

İNGİLTERE'DE İLKÖĞRETİM OKULLARINDA ACİL DURUM YÖNETİMİ İLKELERİ VE UYGULAMALARI.....	61
4.1. İngiltere'de Acil Durum Yönetiminin Genel Yapısı Ve Yasal Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorum.....	61
4.1.1. Tümleşik Acil Durum Yönetimi ve Genel Yapısı.....	62
4.1.2. Tümleşik Acil Durum Yönetiminin Örgüt Yapısı.....	66.
4.1.3. Tümleşik Acil Durum Yönetiminin İlkeleri.....	69
4.1.4. İngiltere'de Acil durum Yönetiminin Yasal Çerçevesi.....	71
4.1.5. Okul Güvenliği ve Yasal Çerçevesi.....	74
4.2. İngiltere'deki İlköğretim Okullarında Acil Durum Yönetimi İle İlgili Uygulamalara İlişkin Bulgular ve Yorum.....	78
4.2.1. Okul güvenliğine İlişkin Uygulamalar.....	78
4.2.2 Okullarda Acil Durum Planlamasına İlişkin Uygulamalar.....	82
4.2.2.1 Okullarda Acil Durum Yönetimi Planı ve Amaçları.....	82

4.2.2.2. Okulla İlgili Bilgiler.....	85
4.2.2.3. Riskler ve Planda Yer Alan Acil Durum Türleri.....	87
4.2.2.4. Acil Durum İletişim Stratejileri.....	88
4.2.2.5 Okul Düzeyinde Acil Durum Ekibinin Oluşturulması ve Ekiplerin Görevleri.....	93
4.2.2.6 Okul düzeyinde Acil Durum Müdahale Ekipleri ve Görevleri.....	101
4.2.2.7.Okullarda Kullanılan Bazı Acil Durum Protokolleri ve Uygulamaları.....	108
4.2.2.8. Okullarda Kullanılan Bazı Acil Durum Prosedürleri ve Uygulamaları.....	126
4.3. İngiltere’deki İlköğretim Okullarında Acil Durum Yönetimi İle İlgili Eğitim Etkinliklerine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	136
4.3.1. Okullar İçin Eğitim Konuları	138
4.3.2. Alıştırmalar ve Tatbikatlar.....	141
BÖLÜM V	
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	146
5.1. Sonuçlar.....	146
5.1.1. İngiltere’de Acil Durum Yönetiminin Genel Yapısı ve Yasal Durumuna İlişkin sonuçlar.....	146
5.1.2. Okullarda Acil Durum Yönetimi İle İlgili Uygulamalara İlişkin Sonuçlar.....	148
5.1.3 Okul Personelinin Acil Durum Yönetimi İle İlgili Eğitimine İlişkin Sonuçlar...	151
5.2. Öneriler.....	152
KAYNAKÇA.....	156
EKLER	
EK 1: Kritik İletişim Bilgileri Listesi.....	165
EK 2: Bomba Tehdidi İçin Kontrol Listesi.....	167
EK 3: Acil Durum Müdahale Merkezinde Bulunması Gereken Materyaller Listesi.....	169
EK 4: Özgeçmiş.....	171

TABLO VE ŞEKİLLER**Sayfa No**

Şekil 1: Afet Yönetimi Çemberi.....	28
Şekil 2: Acil Durum Yönetiminin AŞamaları.....	30
Şekil 3: İngiltere’de Acil Durum Yönetimi Şeması.....	67
Tablo 1: İngiltere’de Meydana Gelen Acil Durumlar.....	62
Tablo 2: Okul Türlerine Göre İşverenler.....	76

ÖNSÖZ

Çalışmanın başından bitimine kadar, bulunduğu özenli katkılardan ve sarf ettiği emekten dolayı, değerli zamanını ayırıp, beni yönlendiren, destekleyen ve ilgisini esirgemeyen danışmanım Prof.Dr. Ahmet DUMAN'a ve Londra'da ki okullarda acil durum planlarını temin etmemde yardımcı olan emekli öğretmen Pat Tony'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca çalışma boyunca ilgi ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim Emek'e ve uzakta da olsalar bana her zaman destek olan anne ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Muğla, Mayıs 2010

Ali Haydar AKARSU

BÖLÜM I

GİRİŞ

Sosyo-ekonomik değişmeler, politik çatışmalar, bilimdeki hızlı gelişmeler, son yıllarda küresel ısınmayla birlikte daha çok konuşulur hale gelen doğal afetler, çevresel belirsizlik ve değişkenlik durumları insan yaşamını tehdit etmekte, ülkeler için ciddi bir kaos durumu oluşturmaktadır. Yaşanılan bu kaos ortamı, tüm kurumlar ve toplumsal kesimler için olduğu gibi, toplumsal yapının en önemli birimleri olan okul örgütlerine de tesir ederek, okulların yaşamlarını devam ettirme çabalarını zorlaştırmaktadır.

Deprem, sel, yangın, kötü hava koşulları, şiddet olayları, patlamalar ve benzeri birçok olayın okullarda yaşanma ve felaketlerle sonuçlanma olasılığı yüksektir. Okulların açık sistem özelliğine sahip olması nedeniyle, kontrol edilemeyen bu tür durumlar ve örgüt yöneticilerinin acil durum yönetmedeki eksiklikleri, meydana gelen acil durumun bir kartopu gibi yuvarlanıp büyümesine, okulun yakın çevresinde ya da uzak çevresinde daha büyük ve karmaşık sonuçlar doğurmasına sebebiyet verebilmektedir.

Okullar sürekli olarak beklenmedik tehlike veya fırsatlarla karşı karşıyadırlar. Okulların amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için, bu tehlikelerden korunmalarına veya fırsatları değerlendirebilmelerine bağlıdır. Meydana gelebilecek acil durumlara karşı hazırlıksız yakalanan okul örgütleri, zarar görüp işlevini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilirken; planlı ve sistematik bir müdahale anlayışı ile hazırlıklı olanlar ise, en az zararla bu durumun üstesinden gelebilirler.

Okul sisteminin çevrenin bir parçası olarak varlığını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi, normal zamanlarda üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmesi kadar, olağanüstü hallerde de kendisinden beklenen görev ve sorumlulukları yerine getirmesine bağlıdır. Bu durum, okulun, hem sıradan normal zamanlardaki etkinliklere, hem de küresel bir çevrede, beklenmeyen doğal ve insan kaynaklı olan olağanüstü durumlara ilişkin, karar alabilme yeteneğine sahip olmasını

gerektirmektedir. Acil durumlara hazırlıklı olan okul yönetimi, olağanüstü hallerin getirdiği belirsizlik içinde, nasıl çalışacağını, olaylarla nasıl baş edeceğini bilir. Sorumluktan kaçmak veya bir üst merciye havale etmek yerine; daha fazla inisiyatif alarak, belirsizlik durumunu anlamaya çalışarak, kriz durumunu yönetir. Bu, okulun bir parçası olduğu topluluk ve dünyayla ilişkisini görme kapasitesinin bir göstergesidir. Okulun, normal ve olağanüstü hallerde topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmesi, çağdaş bir kurum olmanın gereği yanında, yasal olarak da bir zorunluluktur (Akpınar ve Köksalın, 2003:152).

Okullar son zamanlarda istenmedik durumlarla daha fazla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum hem okul personelini, hem de öğrencileri ve onların ailelerini derinden etkilemektedir. Okullar sosyal, kültürel ve ekonomik farklılık taşıyan çevrelerden gelen öğrencilerin birlikte olduğu kalabalık alanlar olmaları nedeniyle, sürekli risk altındadırlar. Bu durum ve okulların karşılaşılabilecekleri acil durumlara karşı sürekli hazırlıklı olmalarını gerektirmektedir.

Herhangi bir acil duruma karşı can ve mal güvenliğinin sağlanması dışında, okulda eğitim çalışmalarının normal seyrinde devam edebilmesi de büyük önem taşır. Bundan dolayı okullarda meydana gelebilecek felaket durumlarına karşı acil durum yönetimi planı hazırlanması, mevcut risklerin azaltılması, herhangi bir acil durum halinde yetki ve sorumlulukların belirlenmesi, destek kaynaklarının oluşturulması ve bu ekiplerin eğitim çalışmalarının yapılması son derece önemlidir.

1.1. Problem

Araştırmanın bu bölümünde, problem durumuna, kuramsal çerçeveye, problem cümlesine, alt problemlere, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, sınırlılıklara, araştırmada kullanılan kavram ve terimlere yer verilmiştir.

Okullar amaçlarını gerçekleştirmeye çalışırken birtakım sorunlar yaşayabilir ve çözüm üretme sürecinde sıkıntılarla karşılaşabilirler. Bu durum okul sisteminin sürekliliğini ve işleyişini tehlikeye sokarak, büyük can, mal ve itibar kayıplarına yol açabilmektedir. Okullardaki öğrencilerin, çevreden kaynaklanan şiddet, saldırganlık, alkol, uyuşturucu, cinsel taciz gibi durumlara karşı korunmaları; trafik, yangın, sel,

deprem sonucu yaşanan durumlara karşı can güvenliklerinin en üst düzeyde korunması, okulun ve dolayısıyla okul yöneticilerinin en önemli görevlerinden biridir. Okul güvenliği açısından bakıldığında, öncelikli olarak korunmaya muhtaç olanlar öğrenciler olmakla birlikte, okulda yaşanan olağan üstü haller; yöneticilerin, öğretmenlerin ve diğer personelin de yeterince güvende olmadıklarını göstermektedir (Dönmez, 2001:6). Bu nedenle okullarda koruyucu önlemleri artırarak, okulları öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini gerçekleştirebilecekleri, enerjilerini doğru yönde kullanabilecekleri güvenli alanlar olarak düzenlemek gerekmektedir (Pollack ve Sundermann, 2001:13).

Okullar, sahip oldukları geniş fiziki imkânları ve insan kaynakları ile olağanüstü hallere hazırlık ve olağanüstü hallerin toplum üzerindeki yıkıcı etkilerinin azaltılmasında, önemli görev ve sorumluluklar taşımaktadırlar (Akpınar ve Köksalın, 2003:151). Bu sorumlulukların başında ise güvenli okul ortamını oluşturmak gelmektedir.

Yaşanması olası acil durumlar düşünüldüğünde güvenlik, okullar için olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Güvenli okullar aşağıdaki özelliklere sahip olmalıdırlar (Pollack ve Sundermann 2001:20; Dwyer, Oster ve Warger, 1998:3–5):

- Akademik başarıya odaklanırlar.
- Aileleri anlamlı biçimlerde işin içine katarak, onları olabileceklere karşı sorumlu kılarlar.
- Toplumla iletişim halinde olurlar.
- Öğrenciler ve personel arasındaki pozitif ilişkileri geliştirirler.
- Güvenlik konularını personelle açık bir şekilde tartışırlar.
- Öğrencilere saygılı davranırlar.
- Öğrencilerin endişelerini paylaşabilecekleri yollar üretirler.
- Öğrencilerin düşündüklerini ifade ederken kendilerini güvende hissetmelerini sağlarlar.
- Şiddete maruz kalan ya da ihmal edilen öğrencilerin içerisinde buldukları durumu şikâyet edebilecekleri birimler kurarlar.
- Öğrenciler için geliştirilmiş günlük programlar sunarlar.
- Yurttaşlık bilincini ve kişilik gelişimini özendirirler.

- Problemleri belirler ve problemin çözümü için çaba harcarlar.
- Öğrencilerin yetişkin dünyasındaki yerini almalarını ve iş dünyasına geçişlerini desteklerler.

Okulların amaçlarını gerçekleştirebilmeleri, bir yandan içinde buldukları çevreye uyum gösterebilmelerine ve kendi davranışlarını çevrenin istem ve beklentileri doğrultusunda biçimlendirebilmelerine, diğer yandan ise yapısındaki alt sistemlerin etkileşimlerini düzenlemelerine bağlıdır (Şimşek, 2002:325). Örgütsel çevre sürekli değişmekte, çevresel etkilere karşı gerekli önlemleri almayan ve dengeyi sağlayamayan örgütlerde tehlikeler baş göstermektedir. Okul örgütlerinin başarıları büyük ölçüde bu tehlikeleri öngörüp, değerlendirebilmelerine bağlıdır. Felaketlerin yıkıcı etkilerinden dolayı yöneticilerin güvenli okul ortamları oluşturmaları, okullar için yaşamsal öneme sahiptir.

Pollack ve Sundermann (2001:14)'a göre, güvenli bir okul ortamı yaratmak isteyen yönetici, aşağıdaki hususlara dikkat etmelidir:

- Okulda önleme ve müdahale stratejileri yaratmak.
- Acil durum müdahale planını hazırlamak ve geliştirmek.
- Okul politikalarını geliştirmek ve yasal prosedürü uygulamak.
- Güvenli bir okul atmosferi ve kültürü oluşturmak.
- Personelin sürekli eğitilmesini sağlamak.
- Güvenli alanlar oluşturmak ve profesyonel teknoloji kullanmak.
- Gerekli mercilerle işbirliği yapmak.
- Sosyal hizmetlerle kurumsal ilişkiler kurmak.
- Aile ve toplumun ilgisini özendirmek.
- Okul için kaynak oluşturmak ve bu kaynakları en doğru biçimde kullanmak.

Dwyer, Oster ve Warger (1998:2)'e göre, okulun tüm bileşenleri; yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler, aileler ve toplumun diğer tüm üyeleri güvenli okul çevresi yaratmak için çalışmalıdır.

- Herkes, şiddetin ve riskin azaltılması için kendini sorumlu tutmalı. Okul düzenini korumak için adımlar atmalı, birbirine karşı saygılı olmalı ve yardıma

ihtiyacı olan öğrencileri belirlemeye çalışmalıdır.

- Problemin kaynaklarını belirlemeye yardım eden erken uyarı sinyalleri herkes tarafından anlaşılmaya çalışılmalıdır.
- Herkes acil duruma en uygun şekilde cevap verecek biçimde hazır olmalıdır.

Okullar her ne kadar iyi örgütlenmiş, geniş etkililikle hizmet vermekte olan kurumlar olsalar da, bazı durumlarda karşılaştıkları beklenmedik olaylar, okul örgütünü olumsuz etkilemekte, öğrenci, öğretmen ve yöneticiler üzerinde olumsuz etkiler oluşturmaktadır (Schonfeld ve Newgass, 2003:2). Bu durum okulların güvenliğini tehdit etmekte ve istenmeyen kriz durumlarına neden olmaktadır. Örgütlerin güvenliğini tehdit eden acil durumlar, herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda, herhangi bir örgütte meydana gelebilir. Beklenmedik bir şekilde ortaya çıkmaları ve yarattıkları domino etkisi nedeniyle acil durumların, herhangi bir örgütte yaşanmama olasılığı yok denecek kadar azdır (Klann, 2003:3).

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için, öğrenci ve diğer çalışanların okulda kendilerini güven içinde hissetmeleri önemlidir. Bireyin kendisini güvende hissetmediği ortamlarda etkili bir eğitim/öğretimin gerçekleşmesi çok zordur. Öncelikle okulun her bir köşesinde, her bir öğrencinin, kendisini evinde gibi güvende hissetmesi gerekir. Okullardaki yönetsel uygulamalar ve kurallar bu güvenli ortamı oluşturmayı hedeflemelidir (Savcı, 2008:6-7).

Güvenli okul ortamının öğrenme ve öğretme faaliyetleri üzerine etkisine dikkat çeken diğer bir görüşe göre ise güvenli ve disiplinli okul çevresi oluşturmak, başarılı öğrenci ve üretken okullar yaratmak için elzemdir. Güvenli bir okul çevresi yaratmak, kapsamlı bir okul gelişim planının bir sonucudur. Öğretmen ve öğrenciler kendilerini güvende hissetmezlerse, neden ne olursa olsun, öğrenme gerçekleşemez. Güvenli okullar, aynı zamanda daha iyi çalışma stratejilerinin yapısını oluşturmak ve öğrenme için daha etkili bir ortam sağlayacaktır (Kadel ve diğerleri, 1999: 9).

Okullar için acil durumlar giderek çeşitlenmektedir. Gerek örgütlerin kendi içyapısından, gerekse de dış çevreden kaynaklanan olumsuz durumlar okul örgütüne

ciddi zararlar vererek, örgütün amaçlarına ulaşmasını engellemekte ya da bu süreci yavaşlatmaktadır. Bu durum, acil durumları planlama sürecinin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Acil durum çalışmalarında genel yönetim süreçlerinde olduğu gibi plân yaparak hazırlıklı olmak önemli bir aşamadır. Durumun etkin ve kısa sürede çözülerek, okulun normal işleyişine devam etmesi gerekir (Sayın, 2008:23). Okulların karşı karşıya kaldığı acil durumların sebebiyet vereceği olumsuz etkiler düşünüldüğünde, örgütlerin olası bir krizi en az hasarla atlatıp amaçları doğrultusunda işlevlerini devam ettirmelerinin ve güvenli okul ortamları oluşturmalarının hazırlanacak olan planlar sayesinde daha da kolaylaşacağını söylemek yanlış olmaz (Ocak, 2006:3).

Okullarda acil durumlar, her an gerçekleşebilir ve hiçbir okul yaşanılan acil durumla mücadele etmekten veya bu acil duruma cevap vermekten kaçamaz. Bu nedenle okullarda acil durum olaylarının ayrıntılı bir şekilde planlamasını gerektirmektedir (Atkinson, 2002:2). Ayrıntılı ve etkili bir planlama belirli risk altındaki öğrencilerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin ihtiyaç duyabileceği müdahaleleri sunar. Ancak okul güvenlik planlarıyla okul ve çevresinde meydana gelecek krizlerin tamamıyla önlenmesi mümkün değildir. Bu tür planları hazırlayan ve planlarını etkili bir biçimde uygulayan okullar; öğrenci, öğretmen ve diğer okul çalışanları için daha güvenli ortamlar yaratabilirler. Böylece olayların olumsuz etkileri daha da azaltılabilir (Pollack ve Sundermann, 2001:13).

Acil durum planlamasının temel amacı yaşanılan acil durumun etkisini hafifletmek ve bu etkinin daha büyümesini engellemeye çalışmaktır (Green, 2006:33). Acil durumların daha yaygın olarak görüldüğü bir zamanda yaşıyoruz. Bugünkü durumlar potansiyel olarak daha tehlikeli ve yaşamı tehdit edici niteliktedir. Bundan dolayı, örgütleri tehdit eden olumsuz durumlarla başa çıkmak için gerekenden daha fazla önem vermek gerekmektedir. Herhangi bir acil durumda en iyi savunma, duruma karşı etkili ve kararlı bir plan veya stratejiye sahip olmaktır. Yapılacak planlama çalışmaları, savunma stratejilerini tamamlamakta ve verimliliği artırmakta yararlı olacaktır (Adams ve Kritsonis, 2006:3).

Hiç kimse bir felaketin meydana gelecek olduğu zamanı tahmin edemez. Ancak ilerisi için düşünülmüş ve planlanmış olası kriz durumları, önceden hazırlanmış planlarla daha kolay atlatılabilir. Bununla birlikte geleceğe yönelik planlar, okulun felaketlerle mücadelesine yardım edebilir, okul çalışanlarının ve öğrencilerin stres yaşama durumlarını azaltabilir. Okullar; kısa, orta ve uzun vadeli planlar hazırlayarak, okulun tüm bileşenlerine acil durumlar ile baş etmek ve güvenli okullar yaratmak için daha iyi hazırlanmalarını sağlayabilirler (Yule ve Gold, 1993:1).

Okul yöneticileri, okullarda acil durum yönetimi planını hazırlarken okullara yardımı gerektiren daha kapsamlı ve açık tavsiyeler taşıyan bir plan hazırlamaya dikkat etmelidir. Fisher'e (2001:4) göre bir acil durum yönetimi planının taşıması gereken bazı özellikler aşağıdaki gibidir:

- Kısmi okul olaylarının listesi ile bu olaya karışan öğrencilerin ayrıntılı bilgisini içermelidir.
- Acil durumla ilgili, okul acil durum ekibinde bulunan kişilerin görev ve yetkileri açık bir şekilde belirtilmelidir.
- Acil durumlar esnasında uygulanması gereken prosedürleri belirlemelidir.
- Acil durum destek ekibi ve acil durum esnasında anahtar rol oynayan personelin telefon ve diğer iletişim detaylarını içeren bilgileri içermelidir.

Okulda acil durum meydana gelmeden önce, acil durum planı hazırlanmışsa, öğrenci ve diğer okul çalışanlarının durumdan olumsuz etkilenme oranları bir nebze de olsa azaltılmış olur. Bir öğrenci veya öğretmenin ölümü gibi bir durumda, kaza, cinayet veya intihar gibi sarsıcı bir olayın yaşanması halinde, olayın okul üzerindeki sarsıcı etkisi giderek artabilir ve başka trajik sonuçlara yol açabilir (Atkinson, 2002:5). Böyle bir olaydan sonra okulun işlevini eskisi gibi yerine getirmesi beklenemez. Bu durumda alınacak acele ve yanlış kararlar durumu daha da kötü hale getirebilir. Bu nedenle her okulun kendi yapı ve işleyişine özgü bir acil durum yönetimi planı olmalıdır.

Zamanında ve uygun müdahaleler felaketin şiddetini azaltabilir, öğrencilerin korunmasına yardımcı olabilir ve iyileştirme sürecini hızlandırabilir. Daha da önemlisi, bir acil durum anında ne yapacağını bilmek, kaosu, dedikoduları ve olayın okul örgütü

üzerindeki etkisini en aza indirebilir. Okul bölgeleri muhakkak ayrıntılı ve uygun acil durum hazırlık planları yapmalıdır. Bir krizin veya acil durumun etkileri önceden kestirilemeyeceği için, planlar bütün olası çözümleri içermez. Yine de, ayrıntılı, iyi planlanmış prosedürler yaralanmaları en aza indirebilir ve mal kayıplarını önleyebilir (Brown, 2000, Akt. Çelik, 2007:6).

Yukarıda belirtilen bütün bileşenlere rağmen, okulların ayrıntılı bir plan tasarlamada ve uygulamada izlemesi gereken bazı adımlar vardır. Bu adımlar Çelik (2007:4)'e göre şöyledir:

- Öncelikle, okul-toplum işbirliğini geliştirecek adımlar atılmalıdır. Çevrenin desteğini alabilmek, planlama çabalarında temel adım olarak değerlendirilmelidir.
- Ayrıntılı ihtiyaç değerlendirmesi yapmak atılacak ikinci adımdır. Sahip olduklarımızın ve ihtiyaçlarımızın bilinmesi gerçekçi bir planlama yapılabilmesi için gereklidir.
- Üçüncü adım, ayrıntılı bir okul planı geliştirmek olmalıdır. Okul planları ve uygulamalarına ilişkin strateji belirlemek kalıcılığı sağlamaya dönük bir çabadır ve buna ilişkin bir program geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Okul planı ve uygulamaları değerlendirmeli ve planın gelişimine dönük veriler elde edilmelidir.
- Son olarak, elde edilen sonuçlar ilgililerle paylaşılmalı ve gereken düzeltmeler yapılmalıdır.

Bir okulu etkileyen kriz veya afet durumunda, etkili yönetim için sakin, sorumluluk sahibi personel ve tepkiler gereklidir. Her okulun güvenliği ve refahı için, pratik, uygulanabilir bir acil durum yönetim planı hazırlamak ve uygulamak şarttır. Bu plan okul bölgesindeki veya sistemindeki her okul binası için tahliye yerlerini, tahliye yollarını ve bulunduğu yerde sığınma noktalarını içermelidir. Ayrıca her okul, bölgelerindeki bir acil durumu kaldırabilecek kadar iyi eğitilmiş yeterli, becerikli bir acil durum yönetim ekibi oluşturmalı ve bu ekibin devamlılığını sağlamalıdır (Smith ve diğerleri, 2001, Akt. Çelik, 2004:6).

Eskiden okullardaki acil durum planları sadece gaz sızıntısı veya yangın olduğunda okulun nasıl boşaltılacağı ile ilgili olurdu. Günümüzde okullar biyolojik, kimyasal, radyolojik saldırıların yanı sıra, bombalanma, intihar girişimlerine ve silahlı baskınlara karşı da hazırlıklı olmak zorundadır (Aksu ve Deveci, 2009:449). Eğitimcilerin kontrolü dışında çok sayıda risk faktörü okul güvenliğini etkilemektedir (Pollack ve Sundermann, 2001:13). Doğal ve çevresel felaketler (deprem, sel, kasırga, yangın gibi), kötü hava koşulları, öğrenci servisi kazası, zehirlenmeler, bir öğrenci, öğretmen ya da çalışanın ölümü, rehine durumları, kaybolma ve kaçırılma olayları, bulaşıcı hastalıklar (kuş gribi, domuz gribi), şiddet olayları, oyun ve gezi kazaları, okulun içinde bulunduğu bölgeyi etkileyen sosyal ve ekonomik değişiklikler, alkol, ilaç, uyuşturucu kullanımı, cinsel-fiziksel ya da psikolojik istismar, tıbbi acil durumlar, sosyal rol ya da ortamın değişmesi gibi olumsuz olaylar da okullarda yaşanabilecek acil durumlar arasındadır (Atkinson 2002:10; Kopka, 1997; Poland, 1994; 1999; Reaves, 2001:82). Bu durumlar karşısında var olan etkili bir planın yanı sıra krize ilk müdahaleyi yapacak bilinçli bir acil durum ekibi, olay öncesinde/sırasında/sonrasında zarar gören ya da yıkılan sistemi yeniden işler hale getirmek için hazırsa, olağanüstü durum en az hasarla atlatılabilir. Bu nedenle okul yöneticileri ile diğer personelin olaylar karşısında nasıl davranacakları ile ilgili ayrıntılar önceden belirlenmiş olmalıdır. Duruma hazırlıksız yakalanmak, acele ve yanlış kararlara neden olabileceğinden, içinde bulunulan durumun daha da kötüleşmesine neden olabilir.

Örgütlerin, yapılarına yönelmiş olan tehlikelerle baş etmeleri ve kaygılarını yenme gereksinimleri; krizi ve nedenlerini belirlemeyi, onları analiz etmeyi, tedbirler almayı, tedbirleri uygulamaya koymayı, bu tedbirlere dayanarak gelecekteki afetleri ve krizleri tahmin etmeyi, acil durumlar ortaya çıktığında daha önce hazırlanan planları uygulamayı ve krize karşı önlemler almayı amaçlayan, acil durum yönetimi kavramını ortaya çıkarmaktadır (Karadeveci, 2004:27).

Beklenilmeyen durumlara hazırlıklı yakalananlar ile hazırlıksız yakalananlar arasında doğal fark vardır. Örgütler açısından önemli olan; acil durumlar karşısında gerekli önlemleri almak, olası bütün ihtimalleri gözden geçirip, zararsız ya da en az zararlı durumu atlatmaktır. Acil durumları olağan dönemden ayıran en önemli özellik, oluşan sorunlara hızla yanıt verilebilme ihtiyacıdır. Acil durum anında oluşan belirsizlik

ortamı, yönetimleri az zamanda ve sınırlı imkânlarla gelişmeleri takip etmeye zorlamaktadır. Yönetimlerin olaya müdahalede yetersiz kalabilmesine neden olmaktadır. Bu durum, acil durum yönetiminin okullar açısından ne derece önemli bir gereksinim olduğunu göstermektedir.

Acil durum yönetimi, olağanüstü halin tüm evrelerinin, incelendiği ve gözden geçirildiği devamlı bir süreçtir (Adams ve Kritsonis, 2006:5). Bu süreç yalnızca acil durumla baş etme değil aynı zamanda geleceğe yön verme çabaları için de, bilimsel ve teknik yöntemleri kullanma isteğiyle birleşmektedir. Fakat örgütlerin olası her türlü acil duruma hazırlıklı olmaları mümkün değildir. Acil durum yönetimi, örgütlerin olası kriz durumlarına karşı yaşanacak olumsuzlukların belirtilerini algılama konusunda, gerekli duyarlılıkları göstererek, örgütün krize düşmesini engelleme veya aniden ortaya çıkan durumlarda, örgütü en az maliyet ve kayıpla acil durumdan kurtarma süreci olarak değerlendirilebilir (Tutar, 2000:83).

Afet ve acil durum yönetimi evreleri için literatürde farklı ayrımlar bulunmaktadır Yaygın olarak kullanılan ayırım, dört aşamalı sınıflamadır (FEMA, 1999; Akt. Çelik, 2004:36).

Bunlar:

1. Zarar azaltma/hafifletme (Mitigation)
2. Hazırlıklı olma (Preparedness)
3. Müdahale (Response)
4. İyileştirme (Recovery)

Ergünay'a göre (2002:5) ise acil durum yönetiminin aşamaları afet ve acil durum olaylarının kökenleri ve gelişim hızları ne olursa olsun, beş ana safhaya ayrılarak incelenebileceği yönündedir. Ergünay'ın yapmış olduğu sınıflama afet yönetimine ilişkin bir sınıflama olması nedeniyle, doğal afetlerin yıkıcı etkilerinin yaratacağı sonuçlar düşünülerek, FEMA'nın yapmış olduğu sınıflamadan farklı olarak "Yeniden İnşa" aşaması ek olarak genel acil durum yönetimi sürecine eklenmiştir.

Acil durumlara neden olabilecek olayları algılama, bunlara karşı alınacak önlemleri tasarlama, planlama ve bu planları uygulamaya koyma yönetici rolleri

arasında yer alsa da, çoğu durumda yönetici becerileri yetersiz kalabilmektedir. Yanlış yönetilen bir acil durum, örgüt için daha olumsuz ve uzun süreli problemlere yol açabilmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmalar yöneticilerin bilimsel ve teknik bir acil durum yönetimi anlayışı geliştiremediklerini, acil durum ya da kriz durumlarında, öncesinde ya da sonrasında nasıl davranmaları gerektiği konusunda gerekli bilgi donanımına sahip olmadıklarını, daha çok durumları önleyici değil, durumların sonuçlarının getirdiği olumsuzlukları çözmeye odaklandıklarını göstermektedir (Aksoy, 2003; İnandı, 2008; Çelik, 2004:14).

Okul yöneticileri, güvenli bir okul ortamı yaratmanın yanında, okullarda yaşanan acil durumlarda yaşanan sorunlara çözüm bulmakla ve örgütü düştüğü durumdan kurtarmakla yükümlü kimselerdir. Acil durum yönetiminin temel özelliklerinden biri olan değişmeyi yönetebilmek, yeterlilikleri sürekli gelişen öğrenen liderler sayesinde gerçekleşecektir. Bu doğrultuda dönüşümü sağlayabilecek yöneticilerin göreve gelmesi sağlanmalı ve görevdeki yöneticilerin yeterlilikleri artırılmalıdır. Yöneticiler, acil durum anında nasıl davranacaklarını bilmelidirler. Benzer durumların tekrarlanmaması için önlemler almalı ve erken uyarı sistemleri geliştirmelidirler. Beklenmeyen durumlara hazırlıklı olmak ve acil durumların olumsuz sonuçlarından korunmak için, yöneticinin dinamik çevreyi sürekli takip ve analiz etmesi gerekmektedir (Aksu ve Deveci, 2009:449).

Demirtaş (2000: 372-373)’a göre ise bir acil durumu yöneten kişinin özellikleri aşağıdaki gibidir:

- Acil durum sinyallerini alabilme.
- Acil duruma hazırlanma ve korunabilme.
- Acil durum yönetimi sürecinde etkili karar verebilme.
- Acil durum yönetimi sürecinde otoriteyi kullanabilme.
- Acil durum yönetimi sürecini planlayabilme.
- Acil durum yönetimi sürecini örgütleyebilme.
- Acil durum yönetimi sürecinde iletişim sağlayabilme.
- Acil durum yönetimi sürecinde eşgüdüm sağlayabilme.
- Acil durum yönetimi sürecini denetim altına alabilme.

- Normal duruma geçişi sağlayabilme.
- Acil durum yönetimi sürecinde öğrenme ve değerlendirme.

Yöneticilerin vasıflarının yanında unutulmamalıdır ki, acil durum yönetimi bir örgüt işidir ve örgütsel bir performansı gerektirir. Başka bir ifade ile acil durumlar esnasında ya da sonrasında baş gösteren gereksinimleri karşılamak için yapılması gereken her şeyin sadece yönetici tarafından yerine getirilmesi olanaksızdır. Çünkü günümüzde örgüt çalışanlarının da, örgütün devamlılığının ve işlililiğinin sağlanmasında, önemli bir yere sahip oldukları artık bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, beklenmeyen acil durumlarla başa çıkma tek başına bir yöneticiye değil; iyi organize olmuş, eşgüdümlemiş, hedeflere odaklanmış, problem çözme becerileri gelişmiş, çözüm üretmeye istekli ve olaylar karşısında yılmayan, ilkelerin çok iyi yönlendirildiği bir örgüt ruhuna mal edilmelidir. Bu hem okulun amaçlarının gerçekleşmesi için, hem de demokratik yapının bir gereği olarak son derece önemlidir.

Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin acil durumlarla başa çıkması konusunda yetiştirilmesi, gerekli eğitim etkinliklerine tabi tutulması, hizmet içi yetiştirme seminerleri ile bilinçlendirilmesi, bu eğitimlerin sürekli tatbikatlarla desteklenmesi, okulların acil durumlar karşısında daha başarılı sonuçlar elde etmesini sağlayacaktır.

Okullarımızın beklenen ve beklenmeyen risk kaynaklarıyla yaratılan durumlara karşı yeterli ve etkili bir müdahalede bulunabilmesi, okul ve çevresinin içinde bulunulan durumdan, en az zararla çıkabilmesi beklenmektedir. Bu beklentiye karşılayabilmek, okulların diğer eğitim öğretim etkinliklerinde olması gerektiği gibi, acil durumlara karşı iyi eğitilmiş, profesyonel bir ekip olarak müdahale edebilme yeteneğine bağlıdır (Aksoy, 2003:49). Yöneticinin acil durum yönetme sürecinde önemli ama tek başına yetersiz olduğu vurgusu, okulda beklenmeyen olumsuzluklara karşı başarılı olmak için acil durum yönetim ekibi oluşturmayı ve eğitmeyi gerekli kılmaktadır.

Okul içinde oluşturulacak acil duruma müdahale takımının yapısı okulun örgütsel yapısı ve sahip olduğu kaynaklara göre farklılık gösterebilir. Okulun yönetim yapısı ve sağduyusu da takımın oluşturulmasında önemli bir yere sahiptir (Poland,

1994:178). Birçok araştırmacı, acil durum yönetimi ekibinde kimlerin olacağına ilişkin farklı sınıflamalar yapmaktadır. Bu ekipte olması gereken kimseler Reaves (2001)'e göre genel olarak “Okul Müdürünün” liderliğinde: Müdür yardımcısı, üst sınıftaki öğrenciler, danışman, hemşire varsa okul doktoru, sekreter, kütüphane görevlisi, çeşitli uzmanlık alanlarındaki öğretmenler, kafeterya yöneticisi, okul psikologu, sosyal çalışmacılar, özel eğitimli personel, okul servis şoförlerinden oluşabilir.

Acil durum yönetim ekibi, yönetilebilecek kadar küçük; fakat yönetici, öğretmen, öğrenci, yerel yönetim birimleri, aile, güvenlik ve sağlık görevlilerini içerecek kadar kapsamlı olmalıdır. Böylece bütün sesler daha iyi duyulabilir (Kadel ve diğerleri, 1999:13).

Acil durum yönetim ekibi, acil durum yönetimini kolaylaştırmakta, okul yöneticisinin yükünü hafifletmekte, acil durumlara karşı örgüt bilinciyle müdahale edilmesini sağlamaktadır. Okulların karşılaşacakları farklı kriz durumlarına karşı nasıl hareket edeceklerini belirlemektedir. Ayrıca, acil durum anında, öğrencilerden kimin sorumlu olacağı, okulun nasıl ve kimler tarafından boşaltılacağı, kimin polisi, sağlık birimlerini ya da itfaiyeyi arayacağı, medyayla ilişkilerin kim tarafından sağlanacağı, ailelere kimin haber vereceği, çevreyle iletişimi kimin sağlayacağını belirlemek bakımından önemlidir.

Okulların etkilendiği ve etki ettiği çevrenin çeşitliliği ve genişliği düşünüldüğünde, okulların çeşitli acil durum halleri ile karşı karşıya kalma olasılığının yüksek olduğunu daha önce belirtmiştik. Okulların acil durum hallerinden en az hasarla kurtulabilmesi için, içinde bulunulan durumun iyi okunması gerekmektedir. Acil durumların nedenlerinin, boyutlarının, etkilerinin ve yönünün iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Gerekli önlemlerin yerinde, zamanında ve uygulanabilir biçimde ele alınması önemlidir. Bu durum acil durum yönetimi sürecinin iyi planlanmasını ve bilimsel ilkelere dayanarak yönetilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu zorunluluk Dünya’da gelişmiş ülkelerdeki okullarda uygulanmakta olan acil durum yönetimi biçimlerini yakından takip etmeyi ve gelişmeler doğrultusunda, ülkenin eğitim politikalarına ve yerel koşullarına uygun programların geliştirilmesini bir gereklilik olarak karşımıza çıkarmaktadır.

İngiltere, acil durum yönetimi konusunda, yukarıda bahsedilen etkin ve uygulanabilir bir hazırlık ve müdahale sistemine sahip ülkelerden biridir. Acil durumlar ve doğal afetlere müdahale ile ilgili olarak görev ve sorumlulukları belirleyen bir “Ulusal Acil Durum Planı” bulunmaktadır. Bu plan doğrultusunda, bütün yerel yönetimler kendi sorumluluk bölgesi içerisinde karşılaşılabileceği doğal afet ve acil durumların türlerinin risk analizini yapmakta ve bu analiz sonuçlarına göre bütün olası kriz durumları için planlar hazırlamaktadır. İngiltere’de okullardaki acil durum planları disiplinler arası bir çalışma sonucu hazırlanmakta ve okulların özel gereksinimlerine göre değişmektedir. İngiltere’deki, mevcut durum ve uygulanmaların incelenmesi, Türkiye’de gerçekleştirilecek çalışma ve uygulamalar için kaynaklık edebilir.

Yukarıda ki kuramsal çerçeveden yola çıkarak, İngiltere’de ilköğretim okullarında acil durum yönetimi ilke ve uygulamaları, çalışmanın problem durumu olarak ele alınmıştır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, okullarda acil durum yönetimi planlamasının gereği ve önemine dikkat çekilerek, İngiltere’de ilköğretim okullarında acil durum yönetiminin ilkeleri ve uygulamalarının teorik literatür temellerine dayanarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranacaktır:

- 1- İngiltere’de, acil durum yönetiminin genel yapısı nasıldır ve acil durum yönetimiyle ilgili yasal durum nedir?
- 2- İngiltere’deki, ilköğretim okullarında acil durum yönetimi ile ilgili uygulamalar nelerdir?
- 3- İngiltere’deki okul yöneticileri ve öğretmenlere acil durum yönetimi ile ilgili verilen eğitimler;
  - a) Nasıl ve kimler tarafından yapılmaktadır?
  - b) Bu eğitimler okullardaki hangi acil durumları kapsamaktadır?

1.3. Çalışmanın Önemi

Okulun amaçlarına ulaşabilmesi ve okul ikliminin istenilen düzeyde seyir etmesi için okulun yaşayabileceği sorunlar karşısında hazırlıklı olması gerekmektedir. Çünkü okul örgütü sürekli değişen dinamik bir çevrede yaşamaktadır. Bu değişim, karmaşıklık ve belirsizliğe neden olarak yönetsel kararların kalitesini azaltıp örgütü beklenmeyen olumsuz durumlara sürükleyebilmektedir (Pira ve Sohodol, 2004: 36). Bu belirsizlik anı ve durumu sürekli tetikte olmayı gerektirmektedir. Yaşanan veya yaşanacak acil durumların olası izlerini zararsız atlatabilmek, ancak duruma hazırlıklı olmak ile mümkündür. Farklı boyutlarda ki durumlara hazırlıklı bir örgüt, geniş vizyona sahip yöneticiler, iyi eşgüdümlemiş örgüt üyeleri ve okulların yapı ve çevresel özelliklerinin iyi kontrol edildiği durumlar acil durumlarla başa çıkmakta gerekli olan temel noktalardır. Yukarıda sayılan durumlar ancak okullarda çok yönlü bir planlama ve sistemli bir acil durum yönetimi anlayışı ile yaratılabilir.

Çalışmanın önemini, aşağıda okulları direkt ya da dolaylı olarak etkileyen ve okullarda olası kriz durumlarına sebebiyet veren örnek olaylardan yola çıkarak açıklamak yerinde olacaktır.

“İzmir'in Aliğa ilçesinde taşınmalı eğitim için öğrenci taşıyan servis aracının dere yatağına yuvarlanması sonucu meydana gelen kazada dört öğrenci hayatını kaybetti ve yirmi yedi öğrenci yaralandı” (<http://www.ogretmenlersitesi.com/haber/120>). 10 Eylül 2008

“Okulda çocukların önünde öğretmen öğretmeni silahla vurarak öldürdü” (http://www.loxol.tv/videoizle_a7d5004ff72f49254e06_Okulda-Cinayet).

“Samsun'un Terme ilçesinde bir okulda çıkan yangında iki öğrenci dumandan zehirlenerek hastanelik oldu” (http://www.haber61.net/news_detail.php?id=48070). 25 Kasım 2009 / 15:25

“Konya'da okul kantininden yedikleri cipsli köfte ekmekten sonra gıda zehirlenmesi geçiren on beş öğrenci, hastanelerde tedavi altına alındı”

(<http://www.lpghaber.com/15-Ogrenci-Gida-Zehirlenmesi-Sebebiyle-Hastaneye-Kaldirildi--haberi-294866.html>). 15 Ekim 2009 14:08

“Merdivende ayakları kayarak korkuluklardan düşen ikinci sınıf öğrencisi arkadaşlarının gözü önünde feci bir şekilde hayatını kaybederken, merdivenlerin standartlara uygun olmadığı ve korkulukların yeterli olmadığı iddia edildi” (http://www.bizimantalya.com/okulda_cinayet_gibi_olum-11594.html). 16 Kasım 2008

“Tunceli'nin Mazgirt İlçesi'ne bağlı Akpazar beldesindeki Hasan Ali Yücel Yatılı İlköğretim Okulu'nda üç erkek öğrenci, dört öğrenciye 'cinsel istismarda' buldukları iddiasıyla tutuklandı” (<http://www.hossohbet.com/forum/egitim-haberleri/30447-okulda-cinsel-istismar-skandali.html>).

“İngiltere'nin ünlü kolejlerinden London City kolejinde müzik öğretmenliği yapan ve öğrenciler tarafından "Bayan caz" olarak adlandırılan 26 yaşındaki Helen Goddard, 15 yaşında bir öğrencisiyle lezbiyen ilişkiye girmek suçundan tutuklandı” (BBC 4 haber, 19 Ağustos 2009).

“2010 Ocak ayı başında, kötü hava koşulları ve yoğun kar nedeniyle İngiltere genelinde 10 binden fazla okul kapandı” (<http://news.bbc.co.uk/1/hi/education/8441920.stm>).

“Almanya'nın Baden-Württemberg eyaleti Winnenden kentindeki Albertville Lisesi, on yedi yaşındaki eski bir öğrencisinin silahlı saldırısına sahne oldu. Olayda saldırgan dâhil on yedi kişi hayatını kaybetti” (<http://www.cnnturk.com/2009/dunya/03/11/almanya.okul.baskini.17.olu/517309.0/index.html>).

“Avustralya'da kanlı okul baskını, Sydney'de bir liseye baskın yapan silahlı gençler, beyzbol sopaları ve büyük bıçaklarıyla, öğrenci ile öğretmenlerden oluşan on sekiz kişiyi yaraladı” (<http://www.timeturk.com/haberdetay.asp?Newsid=4608>).

Gerek Türkiye'de, gerekse başka ülkelerde okullarda yaşanan, deprem, sel,

yangın, servis kazaları, gıda zehirlenmeleri, şiddet, saldırganlık, zorbalık, tecavüz, hırsızlık, uyuşturucu kullanımı, ölüm ya da yaralanma, bulaşıcı hastalıklar, maddî ve fizikî yetersizlikler gibi olaylarla ilgili haberlerin görsel ve yazılı basında fazlasıyla yer buluyor olması, okulların karşı karşıya olduğu tehlikelerin boyutlarını ve yoğunluğunu göstermektedir. Bu olasılığın Türkiye okullarında ki oranı, acil durum yönetimi alanındaki çalışmaların ve eğitimlerin eksikliğini işaret etmektedir. Türkiye’de yapılan ilgili araştırmalar acil durum yönetimi anlayışının bazı yöneticilerce gelişi güzel ya da kâğıt üzerinde yapıldığını ortaya koymuştur. Okullarda acil durumların yoğun yaşandığı gelişmiş ülkelerde, konuyla ilgili yapılmış çok fazla araştırma varken, ülkemizdeki nicel durumun pekte içler açıcı bir durumda olmamasına rağmen, literatürde okullarda acil durum yönetimi konulu çalışma yok denecek kadar azdır.

Bir toplumun en değerli varlıkları olan çocuklarının en çok zaman geçirdikleri yer olan okullarda acil durumlara hazırlık çalışmalarının ve buna bağlı güvenlik önlemlerinin geçirilmesi, yeterli önem ve özenin gösterilmemesi kabul edilebilir bir durum değildir. Ülkemizde günümüze değin bu konuda yeterli görülebilecek bir duyarlık ve çaba gösterildiği söylenemez. Okullarımızda ve diğer eğitim kurumlarında acil duruma müdahale planlaması ve acil durum yönetimi bilgilerinin yeterince kullanılmıyor olması büyük bir eksikliklerdir (Aksoy, 2003:42).

Bu çalışma ile elde edilecek bulgular ile okullar için acil durumlara başa çıkma biçimleri, acil durumların planlanması, yöneticilerin acil durumu yönetimi ile ilgili eğitimleri konusunda yapılacaklar için bir kaynak oluşturacağı ve alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Acil durum yönetimi oldukça geniş ve disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla acil durum yönetimi kapsamlı bir şekilde ele alınması ve incelenmesi gereken bir alandır. Ülkelerin acil durum yönetimini düzenleyen mevzuat ve idari yapılarının geniş ve karmaşık yapıları, çalışmamızın İngiltere’de ilköğretim okullarında acil durum yönetimi ile sınırlandırılmasını gerektirmiştir. Bu bağlamda bu çalışma, acil durum yönetiminin kavramsal çerçevesinin çizilmesi, İngiltere’de acil durum

yönetiminin yasal çerçevesinin incelenmesi ve ülkede ilköğretim okullarında konuya ilişkin uygulamaların değerlendirilmesi ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Acil Durum: Topluluk yaşamını rahatsız eden, can ve/veya malı tehlikeye sokan ve toplumsal kaynak ve prosedürleri uygulamaya sokmak suretiyle hemen tepki verilmesi gereken, beklenmedik bir olaydır (Sylves, 1998:30).

Acil Durum Yönetimi: Acil durum yönetimi, toplumların tehlikelere karşı hassasiyetlerinin azaltılması ve afetlerle başa çıkabilmeleri için gerekli sistemleri; zarar azaltma, hazırlık, müdahale kapasitesini geliştirmek, sürdürmek ve kurmakla görevli bir yönetim fonksiyonudur.

Okul Acil Durum Planlaması: Acil durumlara hazırlanmak, müdahale etmek ve onlardan kurtulmak için güçlendirilmiş bir plan olarak yazılmış belgedir.

Acil Durum Yöneticisi: Acil/Kriz durumunu yönetmekle yükümlü, gerekli donanımlara ve yeterliklere sahip uzman kişi.

Acil Durum Yönetimi Ekibi: Acil durum idare liderinin önderliğinde, bir araya gelmiş ortak amaç birliği olan, durumu yönetmek ve koordine etmekle sorumlu, hızlı karar verebilme yeteneğine ve yetkisine sahip bireylerden oluşan bir Yerel Yönetimdir (Cabinet Office, 2004: 90).

1.6. Kısaltmalar

CBRN (*Chemical, Biological, Radiological or Nuclear*): Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer

EPC (*Emergency Planing College*): Acil Durum Planlama Koleji

FCDA (*Fire And Civil Defence Authority*): Yangın ve Sivil Savunma Otoritesi

HPA (*Health Protection Agency*): Sağlık Koruma Ajansı

HSE (*Health and Safety Executive*): Sağlık ve Güvenlik Genel Müdürlüğü

IEM (*Integrated Emergency Management*): Tümüleşik Acil Durum Yönetimi

LA (*Local Authority*): Yerel Yönetim

LEA (*Local Education Authority*): Yerel Eğitim Yönetimi

NHS (*National Health Service*): Ulusal Sağlık Hizmeti

RIDDOR (*The Reporting of Injuries, Diseases and Dangerous Occurrences Regulations*):

Yaralanma, Hastalık ve Tehlikeli Olayları Raporlama Yönetmeliği

SERT (*School Emergency Response Team*): Okul Acil durum Müdahale Ekibi

SHA (*Strategic Health Authorities*): Stratejik Sağlık Otoriteleri

WGSS (*Working Group on School Security*): Okul Güvenliği Üzerine Çalışma Grubu

BÖLÜM II

İLGİLİ ALAN YAZIN

Bu bölümde, acil durum yönetimi ile ilgili bazı tanımlar, acil durum yönetimi süreçleri, okullarda acil durum yönetimi planlaması ve konuyla ilgili yapılan araştırmalar ele alınmıştır.

2.1. Acil Durum Yönetimi İle İlişkili Bazı Kavramlar

Kriz, risk ve afet kavramları acil durum ile iç içe geçmiş, çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılan kavramlardır. Bu kavramların tanımlanması acil durum ve acil durum yönetimi kavramlarının anlaşılmasında yararlı olacaktır.

2.1.1. Kriz ve Özellikleri

Kriz sözcüğü, etimolojik olarak incelendiğinde, Yunanca'da "ayrılmak" anlamına gelen "krisis" sözcüğünden gelmektedir (Pira ve Sohodol 2004:23). Çince karşılığı ise iki kelimededen oluşmaktadır; "Wei-Ji", ilk kelime "tehlike", ikincisi ise "fırsat" demektir. Bu durum örgütler için hem aşılması gereken zorluklar, hem de bu zorluklar aşıldığında elde edilecek yeni kazançlar olduğunu göstermektedir (Can, 2005:388).

Kriz, sosyal bilimlerdeki, birçok disiplin tarafından farklı tanımlandığı için kavram üzerinde henüz bir tanım birlikteliği sağlanamamıştır. İktisat alanının ve psikiyatrinin kriz tanımlaması ile felsefe, sosyoloji ve sanat alanlarının tanımlamaları farklıdır. Daha çok ekonomik amaçlı örgütler gözetilerek yapılan kriz tanımlamaları ve açıklamaları tüm örgütler için genel-geçer görülmemelidir. Sağlık, güvenlik, kültür ve siyaset kurumları açısından bakıldığında krizlerin ortaya çıkış biçimleri, özellikleri ve etkileri farklılaşabilmektedir. Ülkemizde daha çok bir ekonomik bunalım ve çözümsüzlük dönemleriyle anılan bu kavramın, amaçları ve işleyişi itibarıyla farklılaşan eğitim kurumları için ayrıca gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Aksoy ve Aksoy, 2003: 39).

Kriz, “Bir örgütün üst düzey hedeflerini ve işleyiş düzenini tehdit eden, bazen de örgütün yaşamını tehlikeye sokan ve ivedi tepki gösterilmesini gerektiren; örgütün kriz öngörme ve önleme mekanizmalarının yetersiz kaldığı gerilim yaratan bir durum” (Can 2005:387).

Kriz, “Geçici bir üzüntü ve karmaşa hâlidir. Genellikle uygulanan problem çözme yöntemlerinin yeterli olmadığı, genelde olumsuzluğu ifade etmesine rağmen, olumlu sonuç potansiyeli yüksek olan bir durum” (Brock ve diğerleri 2001:15).

Kriz, “Örgütü ve yöneticiyi sıkıntıya sokan, doğru, tam ve güncel bilginin toplanamaması sağlıklı iletişim kurulamaması, haberleşme engellerinin giderilmemesi, sonuçta örgütsel ve yönetsel faaliyetlerin yeterince yerine getirilmemesi durumu” (Tutar, 2000:17) olarak tanımlanmaktadır.

Kriz kavramı, farklı konu alanlarınca farklı şekillerde tanımlanmakla birlikte genel olarak bir denge durumunun bozulması olarak ifade edilmektedir. Bu denge durumu, bireysel ve örgütsel bazda olabileceği gibi grup bazında ve doğal durumlarda da olabilmektedir. (İnandı, 2008:37).

Genel olarak kriz, bir örgütün kriz öngörme ve önleme mekanizmalarını yetersiz bırakan, üst düzey hedeflerini ve işleyiş düzenini tehdit eden, bazen örgütün yaşamını tehlikeye sokan, karar verilip uygulamaya geçilmeden önce tepki süresini kısıtlayan ve oluşumuyla da karar vericiler için sürpriz niteliği taşıyarak örgütte gerilim yaratan durum olarak tanımlanabilir (Pira ve Sohodol, 2004:25).

Daha sınırlayıcı olarak, okullar için öngörülen kriz durumlarına ilişkin bir tanımlama yapmak gerekirse, kriz; ani, genellikle beklenmeyen ve sezilmeyen, okul nüfusunun önemli bir bölümünü derinden ve olumsuz bir şekilde etkileyen, çoğunlukla ciddi yaralanma veya ölüm içeren bir olay veya durum olarak tanımlanabilir (Jones ve Peterson, 1992:8).

Gerek tıp ve psikoloji bilimi, gerekse iktisat ve politika bilimi tarafından yapılan kriz tanımlarında, olağandışı ve olumsuz bir gelişmeden bahsedilmektedir.

Ancak bu olumsuz gelişmeye kesin bir “son” dan çok bir dönüm noktası gözüyle bakılmakta, tehdit ve zaman baskısına rağmen gerekli önlemlerin alınarak tekrar normal duruma geçişin olanaklı olduğu belirtilmektedir. Kriz korkulacak bir durum değil, bir fırsattır. Bu nedenle yönetim kademelerinin krize bakış açılarını değiştirmeleri gerekmektedir. Kriz süreçleri, kurumların kendi eksikliklerini, rekabette geri kaldıkları karanlık noktaları görmelerinin sağlandığı dönemlerdir. Yönetim kademelerinin kriz olgusunu değerlendirme biçimlerinin yeniden filtreden geçirmelerinde yarar vardır (Kadıbeşegil, 2001:62). Kriz, yönetsel örgütlenmelerin, değerlerini, amaçlarını, iş görme yöntemlerini de değişime uğratmaktadır. Bu durum, iyi değerlendirildiği takdirde, örgütsel değişim ve yeniden yapılanma için mükemmel fırsatlar oluşturabilmektedir. Bu süreç, örgütlerin etkinlik, sorun çözebilme yeteneklerinin test edildiği ve varlık nedenlerinin sorgulandığı anlara karşılık gelmektedir. Böylece, kriz bazen bir gelişmenin tetikleyicisi, bazen de bir kurumun yok olmasının başlangıcı olabilmektedir.

Krizin yukarıdaki tanımlarından yola çıkarak, kriz ile ilgili olarak şu özellikler sıralanabilir (Can, 2005:387-388):

- Krizin en önemli özelliği beklenmeyen koşulların üstesinden gelme gerekliliği ve bunu hemen yapma zorunluluğudur.
- Krizden söz edebilmek için olağandışı gelişmelerin örgütün temel amaçlarını, iş görme usullerini ve genel anlamda varlığını ciddi şekilde tehdit etmesi gerekir.
- Krizin bir diğer özelliği, örgüt yönetiminin tehdit edici koşullarla mücadele edebilmede yetersiz durumda kalmasıdır.
- Ayrıca kriz, örgüt tarafından beklenmeyen ve sezilemeyen bir durumdur. Krizin bazı belirtileri olabilir ancak krizin ortaya çıkması için bu belirtilerin algılanmamış olması gerekir.
- Krizle ilgili olarak belirtilebilecek son bir nitelik de krizlerin her zaman örgütsel hedefleri tehdit etmediği, bazı durumlarda, örgütsel değişim ve yeniden yapılanma için mükemmel fırsatlar getirdiğidir.

Kriz yaşanmasına neden olan etkenler ne olursa olsun, krizlerin bir örgütün işleyişini, bireyleri ve örgütün çevresini çoğunlukla olumsuz yönde etkileyeceği, ancak

gelişim için fırsat tanıdığı da söylemek mümkündür. Krizin örgüt üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması ya da en aza indirilmesi, krizin etkenlerinin iyi analiz edilmesini, özelliklerinin bilinmesini ve önlemler alınmasını gerektirmektedir (Sayın, 2008 :14).

2.1.2. Kriz Yönetimi (Crisis Management)

Örgütlerin normal zamanlarda iş yapma ve karar verme alışkanlıklarıyla kriz koşullarına cevap vermeleri oldukça zordur. Bu nedenle kriz dönemlerindeki yönetim politikalarının farklı olması gerekir. Kriz dönemlerinin farklı uygulamalar gerektirmesi ise, örgütlerde kriz yönetimi sürecini gündeme getirmiştir (Can, 2005:397).

Kriz yönetimi, literatürde daha çok birinin mevcut bir krize nasıl müdahale edeceğini veya birinin krizi nasıl önceden tahmin edebileceğini ve bu sayede ona müdahale edebileceğini belirtmek için kullanıldığından, kriz yönetimi sıklıkla müdahale yönetiminin bir felaket öncesinde veya felaket beklerken yan anlamı olarak kullanılır. Her iki tarzda da, bu ne olursa olsun bir “yara bandı” yaklaşımıdır, çünkü ya yaradan sonra kullanılır ya da yarayı hemen sararak çok fazla kanama yapmasını önler. Kriz yönetimi bu nedenlerle acil durum yönetimine göre daha dar bir anlamı içerir ve acil durum yönetiminin tanımını tam karşılayamaz (Allinson, 1993:93, Akt. Çelik, 2004:35).

Kriz yönetimi, krizin tüm evrelerinin, incelendiği ve gözden geçirildiği devamlı bir süreç (Adams ve Kritsonis, 2006:5); riski ve belirsizliği ortadan kaldırma sanatı (Fink, 1986:15); büyük olayların etkisini azaltmak veya bu olayları önlemek için taktik ve stratejiler geliştirilmesi, uygulanması ve bu olaylara karşı hazırlıklı olunması durumu (Stocker, 1997:189) olarak tanımlanmaktadır.

Kriz yönetimi en genel anlamda; örgütlerin, her zamanki faaliyetlerini ve işlerini ters yönde etkileyen, örgütün mal varlığının ya da kamu imajını azaltan, insan sağlığını ve güvenliğini tehdit eden eylemleri azaltma hedefinden yola çıkış bulan ve aniden ortaya çıkan baskın olay, etken ve olasılıklara karşı plan yapabilme olarak tanımlanabilir (Pira ve Sohodol, 2004:183).

Regester ve Larkin (2002:159)'ne göre, kriz yönetiminin temel ilkeleri aşağıdaki gibidir:

- Kriz yönetimi ile ilgili pozitif bir davranış oluşturmak.
- Halkın beklentileri ile örgütün beklentileri arasında ince bir çizgi çekerek performans oluşturmak.
- Güvenli bir atmosfer oluşturmak.
- Kriz boyunca fırsatlar kollamak ve ona göre davranışlar geliştirmek.

Kriz durumu, örgütün temel değer ve amaçlarını yetersizleştirir, örgütün mevcut krizi önleme mekanizmalarını yetersiz hale getirir ve böylece örgütte köklü bir değişimi gerekli kılar. Bu değişimin hızlı ve etkili olabilmesi için kriz durumuna hemen cevap verilmesi gerekmektedir (Tutar, 2000:19). Bu durumda kriz yönetiminin temel amacı, örgütü krize hazırlamaktır. Bu amaca ulaşmak için kriz yönetimi aşağıdaki faaliyetleri kapsamalıdır (Yılmaz, 2004: 38):

- Olası krizleri önleme faaliyetleri.
- Olası krizlerin örgüte verebileceği zararlardan en iyi biçimde korunacak şekilde hazırlık yapmak.
- Örgütün karşılaştığı mevcut krizi en az zararla atlattmak.

Kriz yönetimi, krize neden olan etkenlerin soğukkanlılıkla saptanması, uzun vadede sorun çıkarmayacak düzeltici önlemlerin alınması, gelecekte olması muhtemel bir krize karşı esnek acil durum planı yapılması ve işletmenin varlığını sürdürmesini tehlikeye sokabilecek veya olanaksız hale getirecek süreçlerin ortadan kaldırılmasını amaçlar (Tıngır, 2002:14).

2.1.3. Risk ve Yönetimi

İtalyanca 'risco' kelimesinden gelen risk, bir zarar veya kayıp durumuna yol açabilecek istenmeyen bir olayın ortaya çıkma ihtimali; arzulanan bir olayın meydana gelebilmesinin yaratacağı kayıp, hasar ve sakınca dolu durum, belirli bir zaman aralığında, hedeflenen bir sonuca ulaşamama, kayba ya da zarara uğrama olasılığı; zarara yol açan ya da zarar verme, kapasitesi olan kişi ya da nesne; bir

kıymetteki bir açıklığın bir tehdit tarafından kullanılma ihtimalidir; nitel veya nicel teknikler ile ölçülebilir (Pira ve Sohodol, 2004:145).

Risk, bir örgütün hedeflerini yerine getirmesini önleyen bir etmendur. Riskler hem olumsuz ve durgun seyreden uzun vadeli eğilimleri, hem de bir anda meydana gelen kriz olaylarını içerirler (Sayın, 2008:15).

Risk ve tehlike birbirine bağı olan kavramlardır. Yani kurum için gelecek, tehlike, fırsat ve riskleri içeren bir belirsizliktir ve bu belirsizliği mümkün olduğunca netleştirebilmek çok önemlidir (Pira ve Sohodol, 2004: 152).

Risk, bir olayın olumsuz sonuçlarının bir ölçüsüdür. Risk örgütlerin güvenliklerini tehdit eden muhtemel tehlikelerin etkilerinin değerlendirilmesini gerektirir. Yeni bir risk durumunda, var olan riskin derecesindeki değişimler ve riskin yeni bir perspektifinin oluşması durumunda kesinlikle risk değerlendirmesi yapılması gerekir (Regester ve Larkin, 2002:13).

Kriz kavramı, belirsizliği ve zarar görme olasılığını, yani, riski içeren bir kavramdır. Riskler gerçekleşme ihtimali olan olay ve olgular olmaları bakımından krizden ayrılır. Ancak risk yönetimi, acil durum ve kriz yönetiminin önemli bir parçasıdır. Risk yönetimi, olasılıklar göz önüne alınarak, önlemler almaya yönelik, çalışma ve plânlama faaliyetlerini içerir. Acil durum ve kriz yönetimi, risk yönetiminin bu özelliğinden yararlanır (Sayın, 2008:15).

Risk yönetiminde riski oluşturacak kaynağı ve riskin etkilerini belirlemek çok önemlidir. Böylece risk ve önlemler daha kolay tanımlanabilecektir. Riskin kaynağı nedir? Ne gibi bir olay ile tetiklenebilir? Riskin etkileri nelerdir? Kontrol edilebilir mi, edilemez mi? Bağımlı mı (kısmen-tamamen) bağımsız mı? Gibi sorular, cevaplanması gereken önemli sorulardır. Riskler; fiziksel, siyasal, sosyal, ekonomik, hukuksal, teknolojik çevrede bulunuyor olabilir. Bu risklerin çoğunu kontrol etmek kurumun elinde değıldir; önlem alacak şekilde risk yönetimi uygulayabilmek önemlidir (Pira ve Sohodol, 2004:152-153). Özellikle eğitim kurumlarında risklerin tamamını kontrol etmek okulun yapısal, kültürel, sosyal ve ekonomik çevresinin etkisinden dolayı

oldukça zordur. Bu nedenle bütün risk durumlarını kapsayacak genişlikte bir risk yönetimi sistemi eğitim kurumlarınca oluşturulmalıdır.

Risk yönetimini, bir örgütün insani, fiziksel ve finansal değerlerini korumak için yürütülen koordine edilmiş çaba olarak tanımlamaktadır. Risk yönetiminin ilk adımı, bir bölgenin maruz kalabileceği risklerin tanımlanması ve bu risklerin olası sıklık ve şiddetinin analiz edilmesidir. Sonra ki aşamalarda riskleri azaltmak veya ortadan kaldırmak için kayıp kontrol önlemleri uygulanır (Gaustad, 1994 Akt. Çelik, 2004:31).

Risk Yönetimi, örgütün güvenlik ihtiyaçlarına göre, taşınabilir risk oranını belirler ve bunun sonucunda uygun karşı önlemlerin seçilmesi işlemini gerçekleştirir. Risk yönetimi bir anlamıyla, kurumun veya örgütün güvenlik önlemi isteğidir (Pira ve Sohodol, 2004:147).

2.1.4. Afet ve Yönetimi

Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım veya kıran şeklinde ifade edilebilecek olan afet kavramı, canlı ve cansız çevreye büyük zarar veren önemli ölçüde can ve mal kaybına neden olan olağan dışı, doğal ve beşeri olaylar olarak tanımlanmaktadır.

Afet; itfaiye veya polis gibi tek bir birimin başa çıkamayacağı, büyük insan kaybına ve ekonomik kayba neden olan ve dolayısıyla kriz durumu gerektiren kasırga, hortum, fırtına, sel, tsunami, deprem, volkanik patlama, heyelan, kar fırtınası veya kuraklık gibi facialar veya sebebi ne olursa olsun, bağımsız olarak meydana gelen herhangi bir yangın, sel veya patlama olarak tanımlanabilir (Tezer, 2001:11).

Ergünay (1996: 263-264)'a göre ise afet; insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylardır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, doğal, teknolojik veya insan kaynaklı bir olayın afet sonucunu doğurabilmesi için, insan toplulukları ve insan yerleşmeleri üzerinde kayıplar meydana getirmesi ve insan faaliyetlerini bozarak veya kesintiye

uğratarak, bir yerleşme birimini etkilemesi gerekmektedir. Dolayısıyla afet bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuç olarak tanımlanabilir.

Afetlerin sınıflandırılmasına yönelik birçok ayırım vardır. Brock ve diğerlerine (2001:13) göre afetleri doğal ve insan kaynaklı afetler olarak sınıflamak mümkündür. Doğal afetler; deprem, fırtına, sel, yangın, deprem, hortum, çığ/toprak kayması, volkanik patlama, simsek çarpması, kuraklık, tsunami gibi, insan etkisi olmadan doğal olarak oluşan olaylardır. İnsan kaynaklı afetler ise; nükleer kaza, uçak/tren/araba kazası, zararlı maddelere/zehirli atıklara maruz kalma, inşaat/şantiye kazası, yangın, patlama gibi insan aktivite ve ihmallerinin neden olduğu olaylardır.

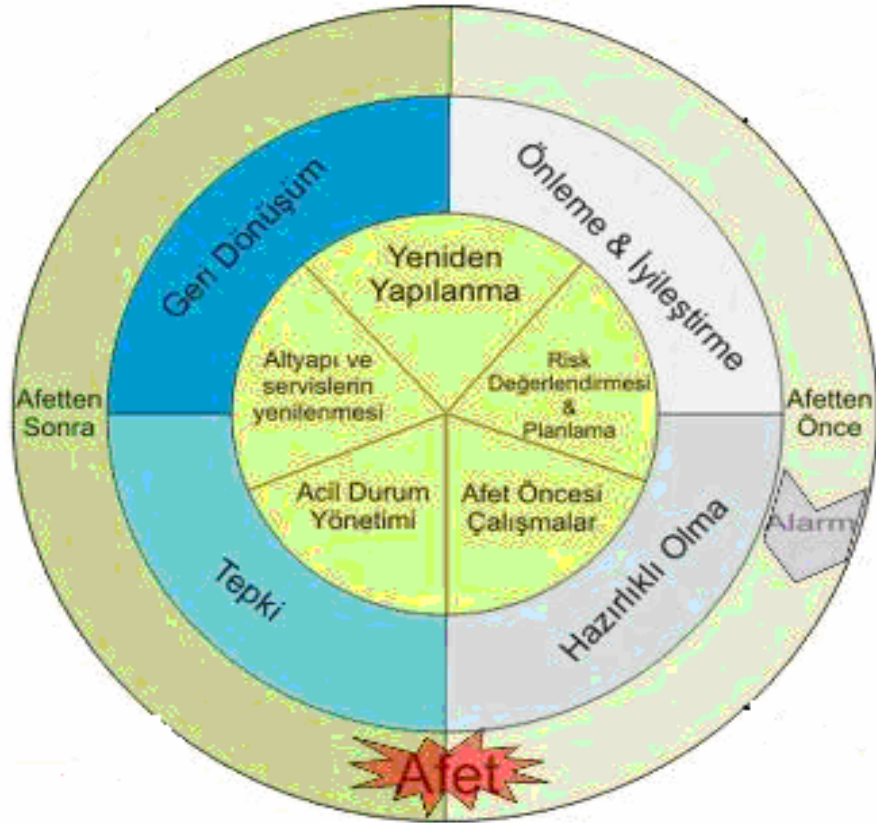
Doğal afetlerin meydana gelmesinde etkili olduğuna inanılan geleneksel yaklaşım, afetlerin ‘Tanrı işi’ (Acts of God) olduğuna yöneliktir (Comfort, 1998:4). Sekülerleşme ve bilimsel gelişmelerle birlikte, doğal afetleri ‘Tanrı işi’ olarak gören anlayışın yerine, ‘doğa işi’ (Acts of Nature) olarak gören yeni bir anlayış ve açıklama biçimi gelişmiştir.

Afet yönetimi; afet olgusu karşısında planlama, araştırma, örgütlenme ve gözlem ile etkilerin azaltılmasına yönelik alınan önlemlerin gelişimi için önleme, zarar azaltma, hazırlık, acil müdahale ve iyileştirme süreçlerindeki sorunlara çözüm arayan geniş kapsamlı ve disiplinler arası bir yönetim modelidir

Afet yönetimi afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucunu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi için, toplumca yapılması gereken top yekûn bir mücadele sürecini ifade eder. Başka bir deyişle; afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla, afet öncesi, sırası ve sonrasında alınması gereken önlemler ve yapılması gereken çalışmaların planlanması, yönlendirilmesi, koordine edilmesi, desteklenmesi ve etkin olarak uygulanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, İmkân ve kaynaklarının belirlenen stratejik hedefler ve öncelikler doğrultusunda kullanılmasını gerektiren çok yönlü, çok disiplinli ve çok aktörlü bir yönetim süreci olarak da tanımlanabilir.

Afet yönetimi süreci içerisinde, zarar azaltma, hazırlık, müdahale, iyileştirme ve yeniden inşa gibi ana aşamalara ayrılabilen faaliyetler süreklidir. Bir önceki aşamada yapılanların başarısı bir sonraki aşamada yapılacak faaliyetlerin başarısını etkiler. Bu süreç bir çember veya iç içe geçmiş halkalarla gösterilir, Afet yönetim döngüsü veya zinciri olarak adlandırılır. Bu nedenle 'Bütünleşik veya Tümüleşik Afet Yönetimi' terimleri de kullanılmaktadır (Kadıoğlu ve Özdamar, 2008:305).

Şekil 1. Afet Yönetimi Çemberi

Kaynak: Alexander, D (2002) Principles of Emergency Planning and Management, Terra Publishing, sayfa:6'dan alınmıştır.

Yılmaz (2003:43)'a göre afet yönetimi sırasında dikkat edilmesi gereken bazı noktalar şunlardır:

- Olası afetlerin olumsuz etkilerini azaltıp, ekonomik yönünü gözeterek, afetlerin

ortaya çıkarabileceği azaltıcı önlemlerin planlanması ve bunların yürütülmesi.

- Hemen olabilecek afet tehdidine karşı uyarı ve hazırlık düzenlemelerinin yapılması ve hemen alarm veya uyarı dönemlerinde, hem de afet etkisinin kötü sonuçlarında, etkin önlemlerinin düzenlenmesi.
- Göçüklerde, sel baskınlarında, kıtlıkta, bölgenin ve bölge halkının durumunun saptanarak takip edilmesi, çözüm ve tedbirlerin zamanında uygulanması.
- Afetten hemen sonra hayat kurtarma ve acil yardım çabalarının uygulanması.
- Rehabilitasyon önlemlerine hız kazandırılması ve afet sonrasında devam eden sürekli gelişmenin takip edilmesi.

2.2. Acil Durum Yönetimi ve Aşamaları

Acil durum yönetimi, temel prosedürlerin değerlendirilmesini, önlemleri, hazırlıkları, müdahaleleri ve iyileştirme çalışmalarını; ilk yardım, kurtarma, eğitim gibi çalışmaları içeren sürekli ve dinamik bir süreçtir (Cabinet Office, 2004: 217).

En genel anlamda acil durum yönetimi, her türlü tehlikenin etkilerine karşı hazırlıklı olmak, tehlikeleri hafifletmek ya da önlemek, müdahale etmek ve iyileştirme amacıyla eldeki kaynakların kullanılması, analizi, planlaması, karar verme ve değerlendirilmesi sürecidir. Acil durum yönetiminin amacı, bir acil durum meydana geldiğinde hayatları kurtarmak, yaralanmaları önlemek, mülkü ve çevreyi korumaktır (FEMA, 1995, Akt. Çelik, 2004).

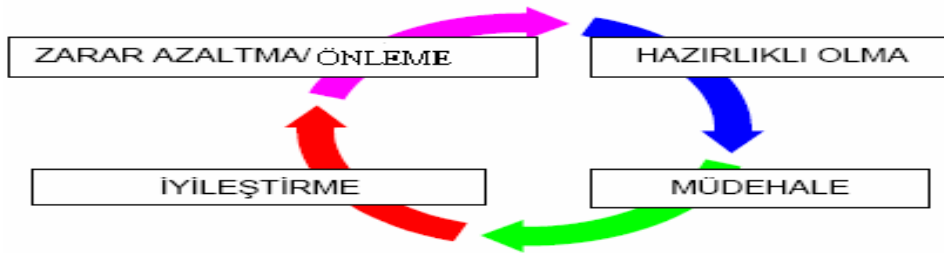
Acil durum yönetimi, tehlikeler, riskler, kazalar ya da felaketslere karşı yanıt vermeyi amaçlayan önlemleri kapsar. Çeşitli kaynak ve insan gücüne sahip olan hükümet, gönüllü kuruluşlar ve özel servisler, ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlıklar yaparak, koordinasyonlu bir şekilde çalışırlar (Alexander, 2002:309).

Acil durumlar meydana geldikleri toplum ya da örgütlere zarar vererek büyük can ve mal kayıplarına neden olmaktadır. Dolayısıyla acil durumların yönetilmesi, gelişmiş güzel uygulamalarla gerçekleştirilecek bir süreç değildir. Acil durum yönetimi olgusuna geleneksel yaklaşım, acil durum sonrasında, duruma müdahale ile sınırlı olan bir yaklaşımdır. Fakat geleneksel algılamının ötesinde, kompleks ve oldukça detaylı bir

süreç olduğu yönünde yeni bir anlayış gelişmektedir. Bu yeni anlayışa göre acil durum yönetimi, sadece kriz durumlarına acil karşılık vermeyi veya afet sonrası bir takım iyileştirme aşamalarını değil, aynı zamanda afetlerin yol açacağı problemleri önlemeyi veya önlemek mümkün değilse, bu duruma hazırlıklı olmayı içeren bir süreci ifade etmektedir. Bu açıdan, acil durumun boyutu ve çeşidi ile orantılı olarak “acil durum yönetimi” kavramının da, oluşan duruma göre şekil aldığı söylenebilir. Küçük çaplı bir acil durum karşısında oluşturulacak yönetim modeli ile doğal ya da teknolojik nedenlerden kaynaklanması, bölgesel ya da ülkesel ölçekte etki doğuran bir olayda oluşturulacak yönetim modeli büyük farklılıklar içerir. Acil durum yönetimi süreci, yapılan faaliyetlerin birbirleriyle iç içe girmiş, birbirlerini takip etmek zorunluluğu olan ve bir önceki evrede yapılan çalışmaların büyük ölçüde bir sonraki evrede yapılacak olan çalışmaları etkilediği ve bu nedenle de süreklilik göstermesi gereken bir özelliğe sahip olmalıdır (Cabinet Office, 2004:9).

Afet ve acil durum yönetimi evreleri için literatürde farklı ayrımlar bulunmaktadır. Yaygın olarak kullanılan ayırım, dört ayrı aşamada: **1) Zarar azaltma/hafifletme (mitigation), 2) Hazırlıklı olma (preparedness), 3) Müdahale (response), 4. İyileştirme (recovery),** gerçekleştirilen sınıflamadır (FEMA, 1999; Waugh, 2000:48; Akt Çelik, 2004:36).

Şekil 2. Acil Durum Yönetiminin Aşamaları

Kaynak: Çelik, K. (2007) **Okullarda Acil Durum Yönetimi**, İstanbul: Anı Yayıncılık, sayfa:32.

Ergünay (2002:5)'a göre ise acil durum yönetiminin aşamaları afet ve acil durum olaylarının kökenleri ve gelişim hızları ne olursa olsun: **a) Önleme/Zarar Azaltma Aşaması, b) Hazırlıklı Olma Aşaması, c) Müdahale Aşaması, d) İyileştirme Aşaması, e)Yeniden İnşa Aşaması** olmak üzere beş ana safhada incelenebileceği yönündedir.

Bu araştırmada acil durum yönetimi için Dünya da kabul edilen ve kullanılan dört aşamalı yapısı ele alınmıştır.

2.2.1. Önleme/Zarar Azaltma Aşaması (Mitigation)

Acil durum yönetiminin ilk evresi olan, “zarar azaltma/hafifletme” çalışmaları, genel olarak iyileştirme aşaması ile başlar acil durum süresince devam eder. Azaltma/hafifletme çalışmalarının ilk hedefi, meydana gelme olasılığı olan bir afet/kriz durumunun etkilerini yok etmek ya da azaltmaktır. Afet ve acil durumların önlenmesi veya büyük kayıplar doğurmaması için alınması gereken tüm önlemleri ve faaliyetleri kapsayan bir süreçtir.

Hazırlık evresi, gelecekte olabilecek felaketlerin etkilerini en aza indirmek için gerekli olan bütün düzenlemeleri içeren bir süreçtir. Bu düzenlemeler genelde yapısal (mühendislik) ve yapısal olmayan (planlama, sigorta, mevzuat oluşturma ve boşaltma prosedürleri vb.) düzenlemeler olarak ayrılır (Alexander, 2002:5).

Çeşitli tehlikeler ve onların etkileri sonucu oluşacak can ve mal kaybindan kaynaklanacak zararları uzun dönemde azaltmak veya önlemek için düzenlenmiş, sürekliliği olan aktivitelerdir. Risk ve olabilecek felaketin potansiyel etkilerini hedef alan felaket öncesi aktiviteleri ve olan felaketlerin hasarlarını azaltmak için felaket sonrası etkinliklerdir (Waugh, 2000:163, Akt. Çelik, 2004:37).

Bu aşamada yapılması gereken başlıca çalışmaların en önemlisi, acil durumlarda uygulanacak mevzuatın gözden geçirilmesi, mevcut senaryoların sürekli güncellenmesi ve gerekli hallerde ilgili kanuni düzenlemelerin yapılmasının sağlanmasıdır. Bunlar yapılırken yetki ve sorumlulukların açıkça belirlenmesi, kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum arasında işbirliği koordinasyonunun sağlanması, gerekli önlemlerin

alınması ya da mevzuata uyulmaması halinde uygulanacak cezai yaptırımların belirlenmesi ve de bunların uygulanabilirlik niteliği göz ardı edilmeksizin yapılması gerekmektedir.

Kreimer (1990:2)'e göre, bu aşamada gerçekleştirilmesi gereken faaliyetler üç kısma ayrılır. Bunlardan ilki; bir afet ya da felaket ihtimalini ortadan kaldıran veya azaltan faaliyetlerdir. Buna örnek olarak 'alan kullanma yöntemi' verilebilir. Böylelikle, örneğin taşkın olma riski yüksek yerlerde yapılaşma veya kimi tehlikeli kimyasalların, yüksek nüfus yoğunluğu olan bölgeler üzerinden taşınması kanunlarla yasaklanabilir. İkinci aşamada, felaketlerin etkilerini azaltmaya yönelik çalışmalar yapılabilir. Binaların depreme dayanıklılığının artırılması veya birçok insanın bir arada bulunabileceği yapılarda, yangına dayanıklı malzeme kullanılması, yangın alarmları takılması, bu tip faaliyetlere örnek verilebilir. Üçüncü aşamada ise; felaketlerin yol açtığı maliyeti ve felaketin etkilerini paylaştırmaya yönelik olan çalışmalardır. Toplumun bir kesiminin etkileneceği bir felaket durumu için, toplumun geneline yönelik bir sigorta programı veya toplumun tüm kesimlerinin belirli düzeylerde acil durum planlamasına dâhil edilmesi yönündeki yasal düzenlemeler, bu tip faaliyetler için örnek teşkil etmektedir (Akt. Olgun, 2006:48-49).

2.2.2. Hazırlıklı Olma Aşaması (Preparedness)

Hazırlık aşaması; zarar azaltma aşamasında yürütülen faaliyetleri tamamen önleyemeyeceği gerçeğinin ve de dolayısıyla, bir felakete acil duruma karşı her zaman hazırlıklı olma gereğinin bir sonucudur. Buna göre hazırlık aşaması; insanların felaketlere hazır olmalarını ve felaket durumunda etkin bir şekilde müdahale edebilmeleri için aşağıdaki aşamaları içeren bir süreçtir (Olgun, 2006:49).

- Hayati önem taşıyan servislerin verdiği hizmet aksadığında neler yapılacağı belirlenmesi.
- Farklı nitelikte beklenmedik olaylar için plan geliştirilmesi.
- Planın uygulanması.

Hazırlık süreci felaketlerin öngörülebilir etkilerini azaltmak için yapılması gerekenleri içeren bir süreçtir. Güvende olmayan insanların bulunduğu yerlerin boşaltılması, taşan dere yataklarına ya da sel durumlarında kum torbalarının konulması gibi güvenlik önlemlerini tasarlayan bir süreçtir (Alexander, 2002:5). Planlı arazi kullanımı, bina yönetmeliklerinin yürütülmesi, planlama, eğitim ve tatbikat çalışmaları, bu aşamada yapılması gereken başlıca eylemlerdir (İAEM, 2007:6).

Acil durum olduğunda mümkün olduğunca, kişiler kendi özelliklerine uygun görevlerde yer almalıdırlar. Ama yinede, personel özel durumlar deneyimi gerektiren ve kendi rollerinin dışında ki sorumluluklara hazır olmayı gerektiren, bazı ek hizmet içi eğitime tabi tutulmaları gerekecektir. Eğer görevliler kendi rollerine uygun bir şekilde hizmet içi eğitime tabi tutulmazlarsa, zamanında bu planlara sahip olmamanın hiçbir yararı olmayacaktır. Hazırlık aşamasındaki planların, hizmet içi eğitimde ve planların test edilmesinde herhangi bir acil durumda müdahale edecek olan kişileri içermesi gerekir (Cabinet Office, 2009:5).

Hazırlıklı olma, acil durumlarda yetki ve sorumlulukların belirlenmesi ve destek kaynaklarının düzenlenmesini içermektedir. Tüm idari birimler, acil durum yönetimi görevleri için gerekli atamaları yapmalı, belirlenen görevlerin yerine getirilmesi için gerekli olan personel, donanım ve diğer kaynakların neler olabileceğini, acil durumlar ortaya çıkmadan önce belirlemelidir. Ekipman ve donanımların bakımı, tahmin ve uyarı sistemlerinin kullanımı, personelin eğitimi ve diğer aktiviteler sürekli güncellenmelidir. Yönetime ait acil durum müdahale örgütlerinin ve kaynakların, tehlikeli durumlarda zarar görme olasılığını azaltmak veya ortadan kaldırmak için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Diğer taraftan tüm bu önlemler, bir defaya mahsus olarak düşünülmemeli, sürekli olarak tatbikatlarla gözden geçirilmelidir (Türkoğlu ve diğerleri, 2003:97).

Acil durum yöneticileri, önleme ve zarar azaltma faaliyetlerine daha çok dikkat sarf etmelidir. Geleneksel olarak acil durum yöneticileri afetlerden sonra hemen müdahalenin koordinasyonu ve acil durum müdahale planlarının geliştirilmesiyle faaliyetlerini sınırlı tutmaktadır. Örgütlerin karşılaştığı, artan riskler nedeniyle acil durum yöneticileri düşünce yapılarında bu safhada daha ilerici ve stratejik olmalıdır (İAEM, 2007:6).

2.2.3. Müdahale Aşaması (Response)

Afet durumunu ve ortaya çıkan gereksinimleri hızla tespit etme, çok yönlü iletişim kurabilme, yeterli sayıda doğru gereç ve eğitilmiş kadroları yerine hızla erişirme, acil sağlık hizmetleri ve günlük yaşam destekleri afet ekiplerinin çalışmalarını kapsar. Bu çalışmalar tecrübeye ve hızlı bilgilenmeye dayalı mutlak otorite ve disiplin gerektirir. Afetlerin yerel olaylar olmaları nedeniyle, acil müdahale güçlerinin de Yerel Yönetim altında mahalli kaynaklarla oluşturulması; ancak afette bu kaynakların da zarar görmesi olasılığı nedeniyle, komşu ya da üst düzeyden müdahale yapılması seçeneklerinin de hiyerarşik bir düzen içinde hazır tutulması evrensel bir ilkedir.

Acil durumlar için ilk müdahale, ilk etkileri çözmeyi amaçlar. Ortak çalışma, koordine etme ve iletişim en temel gerekliliklerdir. Ani gelişen acil durumlara (patlamalar büyük trafik kazaları, isyanlar vb.) ilk müdahale normal olarak resmi acil durum servisleri tarafından ve eğer gerekli ise uygun yerel yönetimler ve muhtemel gönüllü örgütler tarafından sağlanır. Kısa ve uzun dönemde müdahale yönetimi, acil durumun gelişiminin nasıl olduğunu değerlendirmeli ve acil durumun hemen ardından gelecek sonuçları tahmin etmeye çabalamalıdır. Amaç, önemli servislerin devamını sağlamak ve daha uzun dönemli müdahale için gerekli kaynakları sağlayan önlemler tarafından, acil durumların etkilerini hafifletmek olmalıdır (Cabinet Office, 2001:5).

Polis itfaiye, sağlık ekipleri, profesyonel arama kurtarma ekipleri sürece dâhil edilmelidir. Acil durum müdahale çalışmaları olayın tespit edilmesiyle başlar ve olay sonrası durumun dengelenmesiyle biter (Çelik, 2004:37).

Müdahale aşaması aşağıdaki faaliyetleri kapsamalıdır (Ergünay, 2002:7; FEMA, 1998:1-13):

- Haber alma ve ulaşım
- İhtiyaçların belirlenmesi
- Arama ve kurtarma çalışmaları
- İlk yardım
- Tedavi
- Potansiyel kurbanları tahliye

- Barınak sağlanması
- Acil durum malzeme ve erzaklarının konuşlandırılması
- Yiyecek, içecek, giyecek, yakacak temini ve korunması
- Güvenlik
- Çevre sağlığı ve koruyucu hekimlik
- Hasar tespiti
- Tehlikeli yıkıntıların kaldırılması
- Yangınlar, patlamalar, bulaşıcı hastalıklar gibi ikincil afetlerin önlenmesi.

2.2.4. İyileştirme Aşaması (Recovery)

İyileştirme, acil durumdan sonra meydana gelen hasarın giderilmesi, servislerin ve tesislerin yeniden oluşturulmasını kapsayan bir süreçtir (Alexander, 2002:5). Sağlık, eğitim, sosyal ve psikolojik destek hizmetlerinin sağlanmasının yanı sıra; zarar gören alt yapı sistemlerinin de elden geçirilmesi ya da yeniden kurulması için çalışmalar başlatılmalıdır (Olgun, 2006:53). İyileştirme aşaması; afete uğramış toplulukların haberleşme, ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, eğitim, uzun süreli geçici barınma vb. hayati aktivitelerinin minimum düzeyde de olsa karşılanabilmesi için gereken tüm çalışmaların yapılmasını ifade eder (Ergünay, 2002:12).

Afet zararlarının azaltılmasına yönelik çalışmalar sadece afet sırasında veya sonrasında yapılacak çalışmaları kapsamamaktadır. Özellikle, afet öncesinde alınacak zarar azaltıcı tedbirlerle iyileştirme sağlanabilmektedir. İyileştirme, yapıların bütçe imkânları içinde güçlendirilmesi ve yönetmelik usulüne uygun olarak inşa edilmesi gibi hususları içerdiği kadar, afet hizmetlerinde çalışan tüm personelin afetlerle karşılaştıkları zaman izlenecek yolları bilmelerinin sağlanması, modern teknolojiden faydalanmayı, afetlere karşı teknolojik, sosyal, yönetim ve planlama alanlarının bilgilerin ve imkânların seferber edilmesi ile birer felaket haline dönmelerinin engellenebileceğine ikna edilmesi ile sağlanabilir (Waugh, 2000, Akt. Çelik, 2004:41).

2.3. Eğitimde Acil Durum Yönetimi ve Aşamaları

Eğitim örgütleri açısından acil durum yönetimi; okulun, öğrencilerin, personelin,

ziyaretçilerin ve okul çevrenin huzur ve güvenliğini sağlamak için, önceden belirlenmiş acil durum yöneticileri tarafından iç ve dış kaynakların kullanılarak, gerçekleşmesi olası acil durumlara karşı strateji, öneri ve yaklaşımlar geliştirilmesi süreci olarak tanımlanabilir (Sayın, 2008:58).

Eğitim kurumların da meydana gelecek acil durumlar, kişilerin güvenliklerini tehdit etmekle birlikte örgütün işleyişini, uyumunu, fiziksel yapısını bozabilecek türden olaylarda olabilir. Bu olaylar okulun kendi yapı ve yönetiminden kaynaklandığı gibi, öğrenci, öğretmen, okul dışı etmenlerden de kaynaklanabilmektedir. Örneğin okulda şiddet, ya da bir öğrencinin intihar teşebbüsü öğrenci kaynaklı bir durum iken; deprem, sel, fırtına gibi okulun zarar görmesine ve eğitimin aksamasına neden olan acil durumlar ise doğal kaynaklı olaylardır. Okulun bu tür durumlara zaman kaybetmeden müdahale etmesi, okulun ve bütün bileşenlerinin karşılaşılabileceği kısa ve uzun dönemli zararların azaltılmasında hayati önem taşımaktadır. Önceden hazırlanmış acil durum planları, okulların acil durumlara daha çabuk ve etkili bir şekilde müdahale etmesini kolaylaştırır.

Okulun öncelikli görevi, öğrenci, öğretmen ve diğer çalışanların güvenliklerini en üst düzeyde sağlamaktır. Okulların fiziksel, sosyal tesislerine yönelik tehlikeleri azaltma, öğrenci ve çalışanlarının güvenliklerini sağlama, güvenli ve etkili bir öğrenme-öğretme ortamı sağlamaya yönelik tüm eylemler 'eğitimde acil durum yönetimi' olarak adlandırılabilir (DMBC, 2009:3).

Genel acil durum yönetiminin ilkelerinin ve uygulamalarının okul ortamına aktarılması ile okula özgü önleme ve müdahale stratejileri geliştirilebilir (Çelik, 2007:399).

Acil durum yönetiminin Dünyada kabul gören dört aşamalı yapısı: **a)** hazırlıklı olma, **b)** önleme, **c)** müdahale, **d)** iyileştirme aşamaları okul acil durum yönetiminin aşamaları olarak da kullanılabilir. Bu aşamaların her birisinin okullar açısından kapsamı aşağıdaki şekilde ele alınabilir.

a) Hazırlıklı Olma Aşaması (Preparedness) ve Kapsamı

Hazırlıklı olma acil durumlarda müdahaleyi sağlamak için yönetici, öğrenci, işgören ve diğer destek ekiplerinin yapabileceği hızlı, etkili ve uygun tüm aktiviteleri içerir (NOVA SCOTIA, 2008:4).

Hazırlıklı olma, acil durum meydana gelmeden önce, acil durum anında ne yapılacağına karar verme sürecidir. Hazırlıklı olma, okullar ve okul bölgesindeki kurumlar ile genel olarak toplum arasındaki çabaların koordinasyonunu içerir. Bu safha acil durumları önlemek ve ortaya çıktıklarında da onlara etkili bir şekilde müdahale edebilmek için bölgesel ve okul-bazlı planlama sürecidir. Örnek olarak bir depremin yıkıcılığına karşı en iyi savunma şekli hazırlıklı olmaktır. Hazırlıklı olma, olaylara müdahale becerisi geliştirmeyi; personeli, öğrencileri ve velileri acil durumlarla ilgili olaylardaki rollerine hazırlamaya yardımcı olacak önlemleri içerir (Çelik, 2004:94).

Eğitim yöneticilerinin kendi okulları için, acil durumlara karşı hazırlık seviyelerini belirlemeleri önemlidir. Hazırlık seviyesini kontrol eden okullar, plânlama konusunda da hangi seviyede olduklarını belirleyerek, eksik oldukları yönleri iyileştirme yoluna gidebilirler. Geniş kapsamlı acil durum plânları hazırlayan okullar, acil durumlarla karşılaşmaları halinde çok daha etkili şekilde müdahale edebilirler (Adams ve Kritsonis, 2006:7).

Hazırlıklı olma planlamayı, hizmet içi eğitimi ve tatbikatları içerir. Planlar büyük acil durumların bilinen tehlikelerden, ya da öngörülmemiş nedenlerden mi kaynaklandığına göre uygun ve etkili müdahaleyi içeren temel bilgileri içermelidir. Üzerinde hem fikir olunmuş planlar, okulların, kişilerin ve ilgili kurumların bir uyum içerisinde çalışabilecekleri bir çerçeveye sahip olmalıdırlar. Böylece acil durumlar oluştuğunda problemleri çözmek için herkes daha iyi bir pozisyon alacaktır. Acil durum yönetimi, yapıları, tüm seviyelerdeki rolleri ve sorumlulukları açık bir şekilde tanımlamalıdır. Okullar, tatbikatları planlamalı ve düzenli olarak uygulamaya geçirmelidir. Protokoller, müdahalenin zamanında ve etkili bir şekilde yapıldığından emin olmayı amaçlamalıdır.

Okullarda yapılabilecek önleme/hafifletme çalışmalarına aşağıdakiler örnek olarak verilebilir (Ocak, 2006:79; Çelik, 2004:94; NOVA SCOTIA, 2008:4):

- Okullarda acil durumlara karşı gerçekleştirilecek olan hazırlıklardan birinci dereceden sorumlu olan kişi okul müdürüdür. Okul müdürleri hazırlık aşamasında her bina için yerleşim planlarının hazırlanması ve gerekli yerlere asılmasının sağlanmasıyla yükümlüdür.
- Okul binasının tüm giriş çıkışları (pencereler, kapılar, havalandırma boşlukları vb.), elektrik, panoları, sigortalar, su vanaları, telefon paneli ve gaz vanaları bu plan üzerinde işaretlenmeli ve okulda herkesçe görülebilecek yerlere asılmalıdır. Acil durum esnasında vana ve sigortaları kapatacak kişilere, alıştırmalar yaptırılmalıdır.
- Tüm acil durum müdahale ekiplerinin görev ve sorumlulukları belirlenmelidir. Belirlenen görevlerin yerine getirilmesi için gerekli olan personel, donanım ve diğer kaynaklar temin edilmelidir.
- Okul acil durum planları hazırlanmalı, denenmeli, değişen yapısal ve çevresel koşullara göre sürekli güncellenmelidir.
- Acil durumlar esnasında gerekli müdahalelerde bulunacak kişiler (İlk yardım, tahliye...) gerekli eğitim çalışmalarına tabi tutulmalı ve sertifikalandırılmalıdır.
- Personel, öğrenci ve aileler için acil durum eğitimi yapılmalı ve acil durum kaynakları etkili bir şekilde kullanılmalıdır.
- Doğal afet ve rehin alma durumlarına karşı gıda depoları hazırlanmalı ve gerekli malzemeler stok edilmelidir.
- Ekipman ve donanımların bakımı, tahmin ve uyarı sistemlerinin kullanımı, personelin eğitimi ve diğer aktiviteler sürekli güncellenmelidir.
- Yangın, sel, deprem, silahlı baskın, bombalama ve diğer önemli görülebilecek alanlarda polis, itfaiye ve bölgesel kuruluşlarla birlikte tatbikatlar gerçekleştirilmelidir.
- Haberleşme, alarm ve erken uyarı sistemleri kurulmalı ve sürekli geliştirilmelidir.
- Acil durum anında aileleri ve medya kuruluşlarını bilgilendirecek prosedürler oluşturulmalı ve bu prosedürlerde kimlerin aile ve medyayla iletişim kuracağı açık ve net bir şekilde belirlenmelidir.

- Okul güvenliğinden sorumlu okul personeli güvenlik ve okulun boşaltılması konularında bilgilendirilmeli ve bu kişilerin tatbikatlara katılmaları teşvik edilmelidir.

b) Önleme/Hafifletme Aşaması (Mitigation) ve Kapsamı

Önleme/hafifletme çalışmaları, belli başlı bazı riskleri taşıyan olayları, mümkün olduğunca azaltmak, soyutlamak ve ortadan kaldırmak için gerekli önlem ve kriterleri geliştirmeyi amaçlar. Yasalar, yönetmelikler, uygulama esasları ve yol gösterici belgeler, birçok tehlikeli felaketi engellemek ya da şiddetini azaltmak için uygun kriterleri öngörür ya da tavsiye eder. Öğrenci, işgören ve ziyaretçileri, oluşan tehlikelerden korumak için okul kurallarının kanunlar ve yasal dayanaklar göz önünde bulundurularak oluşturulması önleme çalışmalarını kolaylaştırır.

Okul müdürleri kriz durumlarına karşı okul binalarının güvenliğini sağlamak ve eksiklerini gidermekle yükümlüdür (Ocak, 2006:79). Bu nedenle okul müdürünün ve acil durum planlama ekibinin bu aşamada ki ilk görevi okulun karşılaşılabileceği tehlikeleri ve onların olası etkilerini tanımlamak olmalıdır. Tehlikeler belirlenirken okulun yapısal, çevresel, kültürel özellikleri bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Okulun karşılaşılabileceği risklerin okul içindeki faktörlerle sınırlı olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Acil durumdaki müdahale planlarının oluşturulması, senaryoların geliştirilmesi, stratejilerin belirlenmesi, eğitim çalışmalarının yapılması hafifletme çalışmalarının başarıya ulaşmasında son derece önemlidir (NOVA SCOTIA, 2008:3). Bu çalışmalar mevcut tehlikeleri ortadan kaldırma, bir acil durum halinde etkili müdahale veya bir acil durum sonrası iyileştirme yardımları şeklinde olabilir.

Hafifletme önlemleri bir acil durum öncesinde, acil durum sırasında veya acil durum sonrasındaki iyileştirme safhasında uygulanabilir. Hazırlık aşamasında, okul güvenlik tespiti çalışması ardından yapılan hafifletme çalışmaları, tespit sırasında belirlenen tehlikeleri ortadan kaldırmakta kullanılabilir. Müdahale aşamasında hafifletme, şiddet, zarar verme ve bunlarla ilgili mevzuatın hazırlanması ve acil durum protokollerini yürürlüğe koyma sürecidir. İyileştirme aşamasında ise, hafifletme

önlemleri olayın psikolojik veya duygusal etkilerini azaltmaya yönelik müdahalelerdir. Bunlar etkiyi ertelemek, yok etmek veya azaltmak için yapılan çalışmalardır (Florida, 2003. Akt. Çelik, 2007:42).

Bazı tehlikeler, bilinen riskler taşır. Oluşması muhtemel riskleri azaltma ya da kökünden yok etmeyi amaçlayan önleme yöntemleri yasal düzenlemelerin yapılmasının yanında, pratiğe yönelik aktiviteleri içeren bir süreç olarak idare edilmelidir. Yasalar koyma, ayarlamalar, pratiğe yönelik şifreler ve rehber dokümanlar, tehlikeleri önlemeye veya hafifletmeye uygun olmalıdır (Cabinet Office, 2001: 4).

Okullarda yapılabilecek önleme/hafifletme çalışmalarına aşağıdakiler örnek olarak verilebilir (www.teachernet.gov.uk, Çelik, 2007:44; Ocak, 2006:79):

- Mevzuat gözden geçirilmeli, gerekli düzenlemeler kanun ve yasalara dayandırılmalıdır.
- Bilimsel ve teknik araştırmalar takip edilmeli ve yenileri planlanmalıdır.
- Okulun etrafındaki duvarlar okulun güvenliği sağlayacak şekilde korunaklı hale getirilmelidir.
- Okul giriş çıkışlarına güvenli bölge alanları oluşturulmalı, acil durum esnasında acil durum ekiplerinin okula giriş çıkışları kolaylaştırılmalıdır.
- Ziyaretçi akışı merkezi bir noktadan sağlanmalı, kamera ve sesli diyafonlar ile kayıt altına alınmalıdır.
- Yangına karşı okul binaları yeterli teçhizatla (yangın detektörleri, su vanaları, yangın söndürme tüpleri vb.) donatılmalı ve ışıklandırma sistemi gözden geçirilmelidir.
- Isıtma ve havalandırma gibi elektrikli cihazlar öğrenci güvenliğini tehdit etmeyecek şekilde yüksek yerlere yerleştirilmeli ve sabitlenmelidir.
- Okul içerisinde, bahçesinde, oyun alanlarında, spor salonu ve yüzme havuzundaki malzemeler öğrencilere zarar vermeyecek türden yumuşak ve hafif cinsten maddelerden olmalıdır.

c) Müdahale Aşaması (Response) ve Kapsamı

Müdahale, bir acil durum ortaya çıktığında, yapılması gereken bütün aktivitelerin uygulanmasını içerir (NOVA SCOTIA, 2008:4). Kısaca müdahale, 'yapmayı planladığınız şeyi yapmak' demektir. Bu aşamada, okullar mevcut acil durumla başa çıkmak için gerekli olan kaynakları harekete geçirirler. Okuldaki bireylerin sağlığını ve güvenliğini korumak için evrensel acil durum prosedürleri ve acil durum yönetimi protokolleri bu aşamada kullanılmalıdır (Çelik, 2007:44). Bu aşamadaki çalışmalar, ayrıca yaralanma veya hasarın oluşma riskini de düşürmeye yönelik önlemleri içermelidir.

Bu süreç genel olarak; tahliye (evacuation), yerleştirme (relocation), izole etme (isolation), genişletme (expansion) gibi dört bileşeni içerir (NOVA SCOTIA, 2008:4). Bu süreçte yapılması gereken en önemli şey, ilk yardım ve kurtarma çalışmalarının planlı ve etkili bir şekilde, kargaşaya sebebiyet vermeden, düzenli bir şekilde yapılması için görev ve sorumlulukların önceden ve ayrıntılı bir şekilde belirlenmiş olması gerekmektedir. Meydana gelmesi muhtemel bir düzensizliği ya da başıboşluğu engellemek için olayın gerçekleştiği yerde çok kısa sürede bir kriz masasının kurulması yararlı olacaktır.

Okuldaki müdahale çalışmalarına verilebilecek örnekler şunlardır (Florida, 2003, Akt.Çelik, 2007:44; www.teachernet.gov.uk; Fyfe,2010):

- Acil durumun yönetileceği bir yönetim odası belirlenmeli ve gerekli teknik teçhizatlarla donatılmalıdır.
- Her bir durum için (Kilitleme, barınma) alternatif prosedürler hazırlanmalıdır.
- Acil durum planı uygulanmalıdır.
- Tahliye prosedürleri hayata geçirilmelidir.
- Öğrenci sayımı önceden hazırlanan öğrenci listeleri ile yapılmalıdır.
- İtfaiye, polis ve ambulans müdahaleye dâhil edilmelidir.
- Gerekli güvenlik şeritleri çekilmelidir.
- Okul boşaltıldıktan sonra öğrencilerin nereye sevk edileceği önceden tespit edilmeli ve bunun için gerekli birimlerle hemen iletişime geçilmelidir.

- Okul servisleri, başka yerlere tahliye edilecek öğrenci ve personel için hazır bulundurulmalıdır.
- Ailelere haber verme ve iletişim prosedürleri işe koşulmalıdır.
- Hastane sevkleri kayıt altına alınmalıdır.

d) İyileştirme Aşaması (Recovery) ve Kapsamı

İyileştirme en genel anlamıyla örgütün acil durum sonrası tekrar normal duruma getirilmesi anlamına gelmektedir. İyileştirme, yaşadıkları trajik olaylara bağlı olarak meydana gelen fiziksel, psikolojik ve duygusal travmalar konusunda öğrenci ve diğer bütün çalışanlara yardımcı olacak tüm aktiviteleri içerir (NOVA SCOTIA, 2008:4). İyileştirme, örgütün tüm yapı ve süreç ve işleyişlerinde krizin etkisine göre bir yeniden yapılanma ve yenide örgütlenme kapsamında yapılacak fiziksel, sosyal, psikolojik, politik ve ekonomik faaliyetler kümesini içerir (Tutar, 2000: 99).

İyileştirme çalışmaları, sistemleri normal seviyeye çekmek için yapılanları oluşturur. Bunlar haftalardan yıllara kadar değişen uzunlukta, kısa ve uzun dönemli çalışmaları içerebilir. İyileştirmeyi derhal ve devam eden olmak üzere iki farklı aşamada düşünmek gerekir. Acil durum sırasında yapılan iyileştirme (derhal iyileştirme) kısa dönemli gereksinimleri işaret ederken, uzun vadede iyileştirme, aylar hatta yıllar sürebilir. Derhal iyileştirme, şok edici bir olayın ilk anlarından sonraki birkaç güne kadar gereklidir. Sarsıcı bir olayın kurbanları genellikle şok halindedirler ve bu anda genellikle en temel insan ihtiyaçları olan yiyecek, barınak ve giyecek bulma esas odak noktasıdır. Uzun-dönemli iyileştirme ihtiyaçları hemen belirgin olmayabilir ve pek çok öğrenci için uzun süre devam edecek bir destek gerekebilir. Devam eden destek, bazı kişilere haftalar, aylar hatta yıllar sonra bile destek vermek demektir (Çelik, 2007:45).

İyileştirme, okulların kriz sonrası yeniden eğitim ve öğretime başlamalarının sağlanması sürecini kapsar Bu süreçte, okuldaki tüm personele ve öğrencilere psikolojik danışmanlık hizmeti sağlanmalı ve mümkün olan en kısa zamanda okulların eski işleyişlerine dönmeleri için bütün çalışmalar yürütülmelidir. Acil duruma hazırlanmada dikkate alınması gereken bu hususlar, örgütün durumdan etkilenmemesine ya da durumu en az hasarla atlatmasına yardımcı olacaktır (Ocak, 2008: 80).

Okul ve acil durum yöneticilerinin temel amacı, normal düzene mümkün olduğunca çabuk dönmeyi sağlayan eylemleri planlamak, yönetmek ve üstlenmek olmalıdır. Bu amacın gerçekleşmesi için, psikolojik destek, geçici ve uzun süreli iskân, ekonomik sosyal faaliyetler gibi vazgeçilmez etkinliklerin en kısa sürede ve minimum seviyede de olsa karşılanması gerekmektedir.

Okuldaki iyileştirme çalışmalarına verilebilecek örnekler şunlardır (Florida, 2003, Akt. Çelik, 2007: 45; NOVA SCOTIA, 2008:4; www.teachernet.gov.uk;):

- Okulların haberleşme ve ulaşım yolları açılmalı ve en kısa zamanda yeniden tesis edilmelidir.
- Halkın sığınmasına açılan okullara giriş çıkışlar serbest bırakılmalıdır.
- Tesis ve alt yapı yenileme çalışmaları hızlı bir şekilde başlatılmalıdır.
- Acil durumdan kaynaklanan stresi yenmeleri için öğrenci ve okul çalışanlarına yönelik brifingler düzenlemeli ve bunlara katılım teşvik edilmelidir.
- Durumdan travmalarla çıkan öğrenci ve öğretmenlere yönelik kısa ve uzun vadede psikolojik destek ve rehberlik çalışmaları sürdürülmelidir.
- Evsiz kalan kişilere geçici barınma sağlanmalıdır.
- Acil durum planı geniş katılımlar sağlanarak yeniden değerlendirilmelidir.
- Cenaze törenleri ve anmalar anlamlı hale getirilerek düzenlenmelidir.

2.4. Okullarda Acil Durum Planlaması

Acil durum planlarının amacı, okulların daha güvenli olduğu, eğitim-öğretim sürecinin en iyi şekilde yapıldığı, ailelerin ve toplumun okula karşı güvenin arttığı ortamları oluşturmak için gerekli çalışmaların belirli bir düzen içerisinde yürütülmesini sağlamaktır.

Bölgesel ve yerel yöneticilerin tavsiye ve önerileri göz önüne alınarak okul acil durum planları ve prosedürleri oluşturulabilir. Planlar okulların çalışanlarını, yapılarını, türlerini, öğrenci sayısını ve diğer faktörlerin hepsini dikkate alarak hazırlanmalıdır. En etkili planlar okulun güvenlik birimleri, okullardan sorumlu bölgesel kurumlar, yasal

otoriteler, sağlık ve güvenlik servisinin de desteği alınarak hazırlanan planlardır (Kadel ve diğerleri, 1999:36).

Acil durumlara iyi hazırlık yapmış bir okul, acil durumlarda okulun işleyişinin tıkanmasını, kararsızlığı önemli derecede azaltır ve dehşet verici olayların okul çapında kaosa yol açmasını önleyebilir. Küçük bir öğrenci ya da personel grubunu etkileyen bir acil durumda, okul yönetimine geri planda yardımcı olması için yetiştirilmiş bir ekip tarafından verilecek yapılandırılmış bir tepki, zararı en aza indirebilir ve normal günlük yaşama hızlı bir şekilde dönmeyi sağlar. Okul, herhangi bir nedenle özel olarak yetiştirilmiş bir takım ayıramıyor, kuramıyor ise önceden hazırlanmış uyarı materyalleri ve kontrol listeleri tüm yararlı etkinlikleri bilmek isteyen ve acil durum sırasındaki zararı ve sorumluluğu azaltmak isteyen okul yöneticileri ve diğer personele, kaynakları kullanma, prosedürleri oluşturma, rolleri tanımlama, tehlikeleri ve sonuçlarını kestirebilme konusunda yardımcı olabilir. (Aksoy, Aksoy, 2003: 42).

Okul acil durum planlarının amacı; okul üst yönetimi, okul yöneticileri, öğretmenler, okul çalışanları, öğrenciler, veliler ve diğer bireylere okullarda ve çevresinde meydana gelen acil durumlarda nasıl davranacakları konusunda rehberlik etmektedir (Çelik, 2007:51). Oluşabilecek bütün acil durumları önceden görebilmek imkânsız olsa da, eğer okulun iyi bir acil durum planı varsa ve verimliyse, olayın meydana getirebileceği olumsuz etkiler en aza indirilebilir ve okul acil duruma karşı en iyi şekilde hazırlanmış olur.

DMBC (2009:3)'göre ise okul acil durum planının temel amaçları aşağıdaki gibi olmalıdır:

- Acil durumlara müdahalenin etkili bir çerçevesini oluşturmak.
- Acil durumlara karşı hızlı ve etkili bir müdahale geliştirebilmek için okul, ilçe, il düzeyinde bütün acil durum bileşenlerini koordine etmek.
- Öğrencilerin ve diğer çalışanların güvenliğini ve refahını sağlamak için en üst derecede koruma standartlarını sağlamak.
- Acil durum esnasında kararların en iyi şekilde alınmasını ve gerçekleştirecek en doğru müdahaleleri garanti etmek.

- Okul içindeki eğitim ve idare işlerinin birbirine karışmasını en aza indirmek.
- Okulun normal düzenine en erken zamanda kavuşmasını sağlamak

Acil durum planları, büyük bir acil durum anında, öğrenci ve diğer okul çalışanlarının emniyetlerini en üst derecede sağlayarak, güvenli bir şekilde eğitim öğretim faaliyetlerine katılmaları için, okulun bütün alanlarını garanti altına alacak ve acil durumun etkilerini en aza indirecek nitelikte olmalıdır. Okul acil durumlarına karşı geliştirilen bir plan aşağıdaki özellikleri taşımalıdır (Çelik, 2007:52-53; Hull, 2000:313-315):

- Planının yürütülmesinden sorumlu olacak bir ekip lideri belirlenmelidir. Acil durum/kriz anında kaynakların kullanımı ve dağıtımından lider sorumlu olmalıdır.
- Plan, okulun ve çevresinin maruz kalabileceği potansiyel tehlikelerin ve acil durumların okul tarafından yönetilme şeklini tanımlamalıdır. Personel ve öğrencilerin içeriği bilmesini ve acil durum sırasında uygulanacak prosedürlere alışkın olmaları için düzenli olarak tatbikat yapmalarını öngörmelidir. Meydana gelecek bir acil durumun etkilerini azaltmak için önleyici önlemlerin alınmasını sağlamalıdır.
- Plan esnek değildir. Okulun sadece bir kaç dakika veya saat süren ve okulun baş edebileceği ufak çaplı yerel olaylardan, bir kaç gün boyunca sürebilecek ve dış yardım gerektiren büyük çaplı olaylara kadar çok çeşitli acil durumları yönetebilmesi için yardımcı olacak prosedürler geliştirilmelidir.
- Okul çapında oluşturulan acil durum ekibine ilaveten ilçe ve il bazında da bir ekip oluşturulmalıdır.
- Öğrencilerin, öğretmenlerin veya ziyaretçilerin güvenlik ve refahını etkileyebilecek bütün olaylar derhal rapor edilmeli ve mümkün olan en kısa sürede müdahale edilmelidir.
- Planın işlevsel olabilmesi için oluşturulan müdahale ekiplerinin düzenli aralıklarla eğitimden geçirilmesi gerekmektedir. Acil durum yönetimi ekibinin profesyonellerce eğitilmesi ve planın oluşumunda yine bu profesyonellerden destek alınması sağlanmalıdır.

- Bir acil durumun etkisinde kalanlar, ilk kriz çözüldükten sonra bile, uzun süre olayın etkisinde kalabilirler. Plan bu tür durumlarda rehberlik, danışmanlık gibi iyileştirme çalışmalarını içermelidir.
- Plan düzenli aralıklarla toplumsal değişiklikler göz önüne alınarak güncellenmelidir.
- Plan kolay takip edilir olmalı, ifadelerde yalın bir dil kullanılmalı, anlatılmak istenen basit sözcüklerle ifade edilmelidir.
- Planın bir kopyası emniyet, itfaiye ve sağlık yetkililerine gönderilerek acil durum esnasında uygun prosedürlerin belirlendiğinden emin olunmalıdır.

2.4.1. Planlama Ekibinin Oluşturulması

Acil durum planlamasının ilk adımı, birçok çalışanın beceri, tecrübe ve kavrayışını bir araya getiren bir planlama ekibinin oluşturulmasıdır (Luecke, 2008:59). Planlama sürecine katılacak ve çalışmaları yürütecek kişiler, acil durum yönetim ekibi kurmak ve yönetmekle yükümlü olan okul müdürü tarafından belirlenmelidir.

Okul müdürü ekibi oluştururken, her bir üyenin, olası acil durumun değişik bir yönü ile başa çıkmak için gerekli yeteneğe ve tecrübeye sahip olmasına dikkat etmelidir. Böylece gözden kaçan bir noktanın kalmaması sağlanmış olur (Luecke, 2008:46). Genel olarak okul içindeki acil durum yönetimi ekipleri “Okul Müdürünün” liderliğinde; müdür yardımcısı, öğrenci, danışman, varsa okul doktoru, sekreter, kütüphane görevlisi, çeşitli uzmanlık alanlarındaki öğretmenler, kafeterya yöneticisi, okul rehberlik birimi, okul psikologu, sosyal çalışanlar, özel eğitimli personel (güvenlik görevlisi, okul hemşiresi), okul servis şoförlerinden oluşturulabilir. Çalışma grubuna seçilen kişilerin, okulun kültürünü benimsemiş, okulun değişik kesimlerini temsil eden, okulun genel yapı ve sorumluluklarının parçında olan kişiler olmalarına dikkat edilmelidir.

Çalışma grubu, çeşitli acil durumları, sezmek, bunlarla başa çıkmak için gerekli hazırlık ve yönetmelikleri geliştirmek, geliştirilen kaynak ve prosedürleri güncellemek ve acil durum anında karar, koordinasyon ve danışmayı sağlamak görevlerini yerine getirir. Okulun büyüklüğüne, türüne, öğrenci sayısına ve okul örgütlenmesine göre

çalışma gurubuna seçilen kişilerin okulun tüm bölümlerini kapsayacak nitelikte olması gerekmektedir. Acil durum yönetimi planlarını hazırlama sürecine, konuyla ilgili tecrübeli diğer kişi veya grupların da dâhil edilmesi önemlidir.

Planlama ekibinin üyeleri seçilirken aşağıdaki öneriler göz önünde bulundurulmalıdır (Florida, 2003, Akt. Çelik, 2007:55):

- Yöneticiler, personel, öğrenciler, anne babalar gibi bütün ilgi grupları işin içine dâhil edilmelidir.
- Öğrencilerin rol ve sorumlulukları dağıtılırken yaş, gelişim, olgunluk gibi özelliklerine dikkat edilmelidir.
- Komisyon üyeleri planlama sorumluluklarını taşıyabilecek kadar yetenekli, bağlı, yetkili ve gerekli kaynaklara sahip olmalıdır.
- Komisyon üyeleri okul ve toplumla ilgili uzmanlığa sahip olmalı veya bu uzmanlığı nerede bulabileceğini bilmelidir.
- Komisyon üyeleri planlama amacıyla ve sürecinde mutabık olmalı işbirliği içerisinde çalışmalıdır.
- Ekipte hizmet vermesi için acil durum yönetimi veya müdahale kurumlarının bir veya daha fazla sayıda üyesi ekibe dâhil edilmeye çalışılmalıdır.
- Dış kurum temsilcilerini belirlerken, zaten koordine olduğunuz örgüt ve bireyler öncelikle düşünülmelidir.

2.4.2. Mevcut Plan ve Aşamaların Gözden Geçirilmesi

Okulu etkileyen acil durumlar bazen değişebilmektedir. Değişen çevre koşullarına göre planın zayıf noktaları, okul ve okul bölgesinin gereksinimleri yeniden belirlenmelidir. Bütün senaryolar ve prosedürler gözden geçirilmeli ve gerekirse yeniden oluşturulmalıdır. Bütün acil durumlardan sonra plan ve prosedürlerin işlevselliği kontrol edilmeli ve planlama sürecine bir geri dönüt sağlanmalıdır.

2.4.3. Tehlikelerin Analiz Edilmesi

Planlama ekibi oluşturulduktan sonra, bir tehlike ve hassasiyet analizi yaparak

planlama sürecine başlanmalıdır (Çelik, 2007:56). Planlama ekibi acil durum öncesinde, öngörülebilir bütün risklerin ve yanlış gidebilecek her şeyin analizini yapmalı, gerçek ve potansiyel tehlikeleri belirlemelidir (Luecke, 2008:59).

Tehlike analizleri yapılması okul yönetimi, okul çalışanları, öğrenciler ve hatta bazı durumlarda bölgesel kuruluşların desteğini de gerektirir. Bu nedenle okulun tüm işgörenlerinin sürece katılması ve desteklerinin alınması ve süreç içerisinde aktif olarak katkıda bulunmalarına dikkat edilmelidir. Bu destek olmaksızın risk yönetimi planları ve acil duruma planlarının pek bir anlamı yoktur. Bu nedenle okulu etkileyecek tüm tehlike durumlarının bir listesinin yapılabilmesi amacıyla tüm işgörenler ve danışmanlar bir araya getirilmeli ve tehlikelerin kimleri nasıl etkileyebileceği değerlendirilmelidir (İnandı, 2008:38).

Tehlike analizi acil durum planını bir araya getirmede önemli bir adımdır, çünkü okulun veya okul bölgesinin bu tehlikelerden birinin sonucunda ortaya çıkan bir olaya karşı başarılı olabilmesi için gerekli olan prosedürleri, eğitimi ve kaynakları belirlemesine olanak tanır. Risk değerlendirmesine, okulun binalarıyla başlamalı (kaldırımlar da dahil), okulun zeminlerini kapsamalı (mülklerin sınırına kadar) ve zeminlerin ötesinde en az üç kilometrelik bir alana yayılmalıdır. Değerlendirme aynı zamanda kamplarla, gezilerle ve okul dışı diğer aktivitelerle ilgili riskleri de kapsamalıdır (Çelik, 2007:56-57).

a) Tehlikeleri Analiz Etmek: Tehlike analizi okulu veya okul bölgesini potansiyel olarak tehdit eden bütün tehlikeleri belirlemeyi içerir. Bir tehlike listesi hazırlarken tüm tehlikeler dikkate alınmalıdır. Her acil durum yönetim ekibi cana veya mala potansiyel tehlikeler oluşturan kendi okuluna ve tesislerine özel durumları belirlemek durumundadır. Bunlar arasında sınıfta kullanılan malzemeler, sorun çıkarabilecek tahliye yolları, coğrafi bölge yüzünden ortaya çıkabilecek tehlikeler, toplumda yer alan potansiyel tehlikelerin okul binalara yakınlığı, kampusu başka bir okulla paylaşmanın getirebileceği sorunlar yer alır (Reaves, 2001).

Bu adımda, yapısal, çevresel, örgütsel, ekonomik, sosyal vb.. olarak okulu tehdit edecek olan bütün tehlikeler ayrı ayrı başlıklar altında önem sırasına göre listelenmeli,

bir tehlike profili çıkarılmalı, bunlar için gerekli önlem ve düzenlemeler yapılmalıdır.

b) Her Tehlikenin Profilini Hazırlamak: İkinci adım her bir tehlike için bir tehlike profili hazırlamaktır. Her profil için aşağıdaki soruların sorulması önemlidir (Çelik, 2007:58):

- Olay ne sıklıkta meydana gelebilir?
- Olay ne kadar kötü olabilir?
- Muhtemelen nereye etki edebilir?
- Muhtemelen ne kadar büyük bir alanı etkileyebilir?
- Ne kadar sürmesi beklenebilir?
- Yılın en çok gerçekleşmesi beklenen zamanı nedir?
- Ne kadar hızlı gerçekleşebilir?
- Ne kadar uyarı zamanı var ve bir uyarı sistemi var mı?

c) Hassasiyeti Belirlemek: Her okulun kendi bölgesinden, çevresel ve kültürel koşullarından dolayı farklı hassasiyetleri vardır. Örneğin ülkenin deprem bölgesinde yer alan bir okul ile almayan bir okulun hassasiyetleri farklılık gösterir. Bir metropolde yer alan bir okulun terör olayları ile karşılaşma olasılığı, kırsal bir bölgede yer alan okula göre daha yüksektir. Bu durum okulların olaylarla karşılaşma hassasiyetlerini farklılaştırır. Okulun veya okul bölgesinin hassasiyet ve risklerini anlamak müdahale veya iyileştirme sürecinde daha başarılı olmayı sağlayacak kritik bilgileri edinmeye olanak tanır.

d) Riski Belirlemek: Riski; sonucuna, kazançlarına, kayıplara ve etkisine göre sınıflandırmak mümkündür. Risk sonucuna göre sınıflandırıldığında karşılaşma sıklığı, şiddeti, ve tahmin edilebilirliği kriter olmaktadır. Böylece tasniflenmiş risklere yönelik alınacak tedbirleri belirlemek ve zamanlama yapmak daha kolay olacaktır. Riskler daha kolay tanımlanabilecek ve uygun planlar da rahat hazırlanıp hayata geçirilecektir. Tahmin edilebilirliği yüksek bir risk için tedbir almak nispeten daha kolaydır. Ancak tedbirin olumlu sonuç verip vermeyeceği riskin şiddetine, kontrol edilebilirliğine ve bağımlılığına bağlıdır. Etkileri açısından riskler, fiziksel, siyasal, sosyal, ekonomik, hukuksal ve teknolojik çevrede bulunuyor olabilir. Bütün bu riskleri kontrol altına

almak ve engellemek mümkün değildir. Fakat bunların farkında olmak ve gerekli önlemleri alıp, risk yönetimi uygulamak önemlidir (Pira ve Sohodol, 2004:153).

Risk bir tehlikenin öğrenciler, personel, hizmetler, belirli tesis ve yapılar üzerindeki beklenen etkisi veya hasar olasılığıdır. Risk faktörleri arasında aşağıdakiler yer alır (Çelik, 2007):

1. Coğrafi özellikler: Okulun bulunduğu yerin topoğrafisi, toprak bileşimi vb. özellikleri incelenmelidir.

2. Altyapıların yaşam süreleri: Okuldaki su, elektrik, havagazı gibi faydalı hizmetler ile haberleşme ve ulaşım sistemlerinin durumu incelenmelidir.

3. Başlıca tesisler: Sınıflar, tuvaletler ve kafeterya gibi okula hizmet eden faydalı hizmetler risk altında bulunabilir. Alternatif çözümler belirlenmediği takdirde, faydalı hizmetlerin ortadan kalkması çocukların uzun süre okuldan ayrı kalmasına neden olabilir.

4. Risk Analiz Matrisi: Okulda veya bölgede meydana gelebilecek tüm acil durum türlerine göre bütün risk durumlarını ve tehlikeleri türlerine göre sınıflayan bir matrisinin geliştirilmesi, belirli türdeki acil durumların tahmin edilmesini ve gözden geçirilmesini kolaylaştırır (Aksoy ve Aksoy, 2003:44).

f) Sonuçlara ve Senaryolara Karar Vermek: Matrisi de bulunan acil durumlara dayalı olarak, saptanabilecek her durum için duruma özel siyasalar, yönergeler ve eylem planları geliştirilebilir (Herman,1994, Akt. Aksoy ve Aksoy, 2003:44). Geliştirilen, siyasa ve eylem planları iyi bir şekilde ciltlenmeli ve kopyaları acil durum yönetiminde yer alacak bütün kilit kişilere dağıtılmalıdır.

g) Olanaklar ve Kısıtlılıkları Belirlemek: Amaçlara ve hedeflere ulaşmak ve stratejileri belirlemek için mevcut ve gerekli olan olanaklar gözden geçirilmelidir. Bunlar; kaynaklar, insanlar, malzemeler, eğitim, yetenek seviyesinin farkında olmaktır.

h) Stratejik Planlama Sürecini Uygulama: Müdahale olanaklarını arttırmak için adım atılmadıysa potansiyel tehlikeleri belirlemenin hiç bir faydası yoktur. Tehlike belirlemenin bir sonucu olarak, felakete yapılan örgütsel müdahale olanakları ve prosedürler geliştirilmesi hedef alınmalıdır (Çelik, 2007:60).

2.4.4. Planın Oluşturulması

Bir tehlike ve hassasiyet analizi yaptıktan sonra, planlama sürecindeki bir sonraki adım acil durum planının kendisini oluşturmaktır. Zamanın ve kaynakların elverdiğince çok acil durum prosedürü acil durum planına dâhil edilmelidir. Amaç olası krizlerin doğurabileceği bütün önemli sorunları çözmek ve kontrol altına almak olmalıdır. Buda ancak planlama birimi tarafından, diğer yönetici ve çalışanların öneri ve onayı ile sağlanabilir (Luecke, 2008:48).

Bir acil durum planının etkililiği insanların acil durum anında nasıl davranacakları ile belirlenir. Etkili bir müdahale sağlamak için, personel, öğrenciler ve ziyaretçiler planın içeriğini ve acil durum anında yapmaları gerekenleri bilmelidir.

Okul acil durum planların amacı bütün okul işgörenlerinin güvenliğini sağlamanın yanında, okulun fiziksel, sosyal ve ekonomik çevresini de korumayı amaçlamaktır. Bu nedenle okul acil durum planları kapsamı bakımından okulun güvenlik stratejilerini olumsuz etkileyebilecek bütün konulara odaklanmaya çalışmalıdır. Kapsamlı ve aynı zamanda görev ve sorumlukların dağıtılması ve bunların hayata geçirilmesi konusunda net ve anlaşılır olan bir plan okul yönetiminin kendine olan güvenini tazelemesini sağlar (www.teachernet.gov.uk).

2.4.5. Planın Sınanması

Bir acil durum planın, kâğıt üzerinde mükemmel gözükmesi, acil durum anlarında da kusursuz işleyeceği anlamına gelmez. Bu nedenle planın sürekli olarak tatbikat koşullarında test edilmesi gerekmektedir. Okul ve iş yerlerinde çeşitli yangın ve deprem tatbikatları ile amaçlanan temel nokta planın etkilik derecesini test etmektir (Luecke, 2008:59).

Planın sınanması, planın hazırlanması sırasında gözden kaçan noktaların tespit edilmesini ve prosedürlerin bu eksiklikleri giderici şekilde yeniden oluşturulmasını sağlayacaktır.

2.4.6. Planın Sürekli Güncellenmesi

Acil durum yönetimi planını yıllık olarak gözden geçirilmeli ve aynı zamanda her acil durum ve kriz sonrasında planın etkililiği değerlendirilmelidir. Bir acil durumunun hemen arkasından yapılan bir değerlendirme pek çok bilginin daha doğru hatırlanmasını sağlayacaktır. Ayrıca okulun olası stratejileri kamuya sunmasından önce, planın okulun tüm çalışanları ve ailelerin katılımıyla değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

Okul planları yapılıp rafa kaldırılacak şeyler değildir. Özellikle kalabalık örgütlerde ölüm, atama, istifa, görev değişikliği gibi nedenlerden dolayı sürekli örgüt elemanları değişebilmektedir. Bu nedenle görev ve sorumlulukları daha önce belirlenmiş ekip üyelerinin yerine gelen kişilerin yeniden eğitilmesi, görev ve sorumluluklarının hatırlatılması gerekmektedir (Luecke, 2008:52). Örneğin ilk yardımdan sorumlu ekip üyesinin yerine gelen kişinin gerekli donanım ve sertifikalara sahip olup olmadığı araştırılmalı ve bu doğrultuda gereken yapılmalıdır. Bu aşamada yapılabilecek diğer çalışmalar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Bütün okul çalışanların acil durum uygulamalarını benimseyebilmeleri için, gerekli resmi kuruluşlarında destekleri sağlanarak düzenli tatbikatlar yapılmalıdır.
- Değişen telefon, faks, e-mail ve diğer iletişim bilgileri periyodik olarak güncellenmelidir.
- Risk değerlendirme anketleri yapılarak elde edilen sonuçlar doğrultusunda işlevsiz kalan prosedürler işlevsel hale getirilmelidir.
- Okula yeni atanan daha kalifiye bir çalışan olması durumunda, kişinin bilgi ve tecrübelerinden yararlanılmalıdır.
- Değişen kanun ve yönetmelikler doğrultusunda yeni düzenlemelere yapılmalıdır.

- İmkân ve kaynaklar doğrultusunda okulun güvenlik sistemleri (kamera, kartlı geçiş, yangın sinyalleri vb.) değiştirilmeli ve acil durum planları bu değişiklikler ile uyumlu hale getirilmelidir.

2.5. Okullarda Acil Durum Yönetimi İle İlgili Araştırmalar

“Eğitimde Acil Durum Yönetimi Model Önerisi Ve Uygulanabilirliği Araştırması” dışında konuyla ilgili araştırma yok denecek kadar azdır. Acil durum yönetimi ile iç içe geçmiş ve bazen birbirlerinin yerine kullanılan kriz ve afet yönetimi konularında yapılmış araştırmalar özellikle, 1999 Körfez ve Düzce depremleri ile birlikte hız kazanmıştır. Dolayısıyla yurt içinde ve dışında araştırma konusuyla ilgili dolaylı da olsa yapılan araştırmaların incelenmesi, konun daha iyi anlaşılması bakımından önemlidir. Acil durum yönetimiyle ilgili, yurt içinde ve dışında yapılan bazı araştırmalar aşağıda özetlenmiştir.

2.5.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Özdemir (2002) “İlköğretim Okullarında Görevli Yöneticilerin Kriz Yönetimi Konusundaki Koordinasyon Yeterliklerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında, Düzce İli Kaynaşlı İlçesi ilköğretim okullarında görev yapan yöneticilerin kriz yönetimi ve krize müdahale konularına ilişkin yaklaşımlarını ve konuyla ilgili yeterlik düzeylerini incelemiştir. Araştırmada 1999 yılında meydana gelen depremlerden dolayı meydana gelen kriz durumlarında yöneticilerin krizi koordine etme yeterlilikleri belirlemeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda yöneticilerin kriz yönetimi konusunda koordinasyon yeterlik düzeylerinin oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Kriz durumlarının planlanması, kriz yönetimi ekibinin oluşturulması ve eğitilmesi, ekip üyeleri arasındaki iletişimin ve eşgüdümün artırılması için çalışmaların yapılması, güvenli okul ortamları oluşturma, örgüt üyeleri arasında işbirliğinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

Akpınar ve Köksalın (2003), Elazığ İlinde 12 orta öğretim okulu ve 44 ilköğretim okulunda yaptıkları “Olağanüstü Haller ve Okul” adlı araştırmalarında, okulların olağanüstü hallerde tam olarak hazır olmadıkları, olağanüstü hallerde yapılması

gerekenlerle ilgili planlamalarda, ilgili kurumlarla eşgüdümde sorunlar olduğu ve okul müdürlerinin bu konularda bilgi ve güven eksikliği içinde buldukları tespit edilmiştir.

Aksoy ve Aksoy (2003) çalışmalarında, kriz kavramının farklı kurumlar açısından ele alınmasının ortaya çıkardığı farklılıktan hareketle ve alan yazından yararlanarak, okullar açısından kriz kavramının ve özelliklerinin ne olduğu, krizlere müdahale için gereken hazırlık çalışmalarının neler olması gerektiği konuları üzerinde durmuşlardır. Çalışmalarında basına yansıyan örnekler aracılığıyla okullarda kriz yaşanmasına neden olan etkenler saptanmaya çalışılmıştır.

Çelik (2004) “Eğitimde Acil Durum Yönetimi Model Önerisi Ve Uygulanabilirliği Araştırması” adlı çalışmasında, literatüre dayanarak okullar için acil durum yönetimi ile ilgili bir model geliştirmiştir. Geliştirdiği modelinin Türkiye’deki okullara uygunluğu; Burdur ve Yalova ilindeki öğretmenler, okul yöneticileri, il-ilçe eğitim yöneticileri, il sivil savunma görevlileri, Millî Eğitim Bakanlığı merkez örgütü yöneticileri ile üniversitelerde eğitim yönetimi ve afet yönetimi alanında uzman akademisyenlerin anket yoluyla elde edilen görüşleri değerlendirilerek elde edilmiştir. Araştırmanın bazı önemli sonuçları aşağıdaki gibidir:

1. Acil durum yönetimi konusunda bir eşgüdüm eksikliği vardır. Bunu sağlayacak, özerk bir kuruma gereksinim vardır.
2. Acil durum yönetimi yerel ağırlıklı olarak örgütlenmeli, merkezi kurum, eşgüdüm ve eğitim kurumu olarak örgütlenmeli özel müdahale gerektiren konularda devreye girmelidir. Yeni kurulacak kurum bir icra biriminden çok, yönlendirici, koordine edici, eğitici, denetleyici bir yapıda olmalı, acil durum yönetimi mahallinde kurulacak ve mahallinde denetlenecek birimlerce yerine getirilmelidir.
3. Acil durum yönetimi yapısı; merkez, taşra ve okul örgütlenmesi olarak, acil durumun dört aşamasını da dikkate alacak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Mevcut kurumlar müsteşarlık bünyesine devredilmelidir.
4. Acil durum yönetimi merkez örgütü, Başbakanlığa bağlı Müsteşarlık bünyesinde özerk bir kurum olmalıdır.

İnandı (2008), Resmi ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki okul yöneticilerinin, ne tür durumları kriz olarak kabul ettiklerini ortaya koyduğu araştırmasında, okul müdürlerinin kriz durumlarına ilişkin görüşlerinin derinlemesine incelemeyi amaçlamıştır. Mersin ili ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan 10 ilköğretim, 10 ortaöğretim toplam 20 okul yöneticisi ile görüşülmüştür.

Araştırmanın sonucunda, ilköğretim okulu müdürleri aniden ortaya çıkan durumları, doğal afetleri, sel baskınlarını, madde bağımlılığını, uyuşturucu kullanımını, ekonomik nedenleri, göçle gelen sorunları, okula dışarıdan yapılan baskınları ve şiddet olaylarını kriz kaynakları olarak görmektedirler. Ortaöğretim okulundaki müdürler ise ilköğretimde yaşanan krizlere ek olarak derslerin boş geçmesini, öğrencilerin disiplin sorunlarını, ailelerin öğrencilere ve okula karşı ilgisizliğini, öğrencilerin öğretmenlere karşı fiziksel saldırılarını, aletli kavgaları (silah ve bıçak gibi) ve intihar olaylarını önemli kriz durumları olarak ifade etmişlerdir. Belirtilen kriz durumlarına karşı yöneticilerin bir kısmı krize hazırlıklı olduklarını bir kısmı da böyle bir hazırlığın olmadığını ifade etmişlerdir. Yöneticilerin görüşlerine göre krize hazırlıklı olanların krizin çözümünde daha etkili oldukları anlaşılmıştır. Krize hazırlıklı olduklarını söyleyen okul yöneticilerinin kriz ekibindeki kişilerin hiçbiri profesyonel bir eğitim almamışlardır. Ayrıca araştırma sonucunda okul yöneticilerinin çoğunun okullarının risk analizini yaptırmadıkları ortaya çıkmıştır.

2.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Warlick (1994) okulların acil durum yönetimi konusundaki çalışmalarının ne düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada, ABD Teksas eyaletinde örnekleme alınan okulların %85'inin yazılı bir acil durum plânı olduğu, %66'sının acil durum hareketinden sorumlu bir okul görevlisi olduğu, %56'sının acil durum plânlarını diğer kamu kurumlarıyla koordine ettikleri, %39'unun eğitim ve acil durum tatbikatlarını yaptığı belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre okul personeli, acil durum hazırlık plânlarını önemli bir öncelik olarak görmelerine rağmen, araştırma kapsamındaki okulların sadece %20'sinin okullarını, acil durum koşullarına hazırlıklı olarak gördüğünü belirtmiştir. Okulların krize hazırlıklarını yetersiz olarak görmeleri, bu konuda daha çok iş yapmaya olan istekliliğin bir işareti olarak değerlendirilmiştir.

Wilkins (1997) Georgia bölgesinde 50 okul üzerinde yaptığı “İlköğretim İkinci Kademe İçin Model Geliştirmeye Yönelik Kriz Yönetim Programlarının Analizi” adlı çalışmasında, okullardaki kriz yönetim biçimlerini incelemiştir. Araştırmanın sonunda okullar için ayrıntılı bir kriz yönetimi planı oluşturulması amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, okulların yaklaşık %20’sinde kriz yönetim planı olmadığı, % 80’inde ise kapsamlı ve işlevsel olmasa da bir kriz yönetim planı olduğu ortaya çıkmıştır. Kriz yöneticilerinin kriz yönetme konusunda yeterince eğitilmedikleri ve kriz yönetme konusunda plansız hareket ettikleri ortaya çıkmıştır.

Shafombabi (1999) Güneydoğu Pensilvanya bölgesinde 5 ildeki okulların kriz durumlarını, kriz yönetimi ekibi ve plânlarının olup olmadığını belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma iki bölümde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk bölümünde, araştırmaya katılan 56 okuldan 41 hazır kriz yönetimi planlarının olduğunu, 36’sı ise kriz yönetimi ekibine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Okulların %85’i kriz planlarının gerektirdiği tatbikatları uygulamıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise, kriz yönetimi ekiplerinin olduğunu belirten 36 okuldaki okul müdürlerine, öğretmenlere, danışmanlara, okul sağlık ve güvenlik birimlerine, okul memurlarına ve ailelere ayrı bir anket uygulanmıştır. Bu bölümde daha önce kriz yaşayıp yaşamama durumunun kriz yönetimi ekibi oluşturma üzerindeki etkisi araştırılmış ancak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Araştırma ile krizlerin eğitim bileşenleri üzerindeki olumsuz etkileri vurgulanmış ve bu olumsuz etkilere karşı okul yönetiminin ve kriz yönetimi ekibinin olaylara müdahalesinin önemi vurgulanmıştır.

Smith, Kress, Fenstemaker, Ballard ve Hyder (2001), Tennessee, North Carolina ve Georgia’da ki devlet okullarının kriz yönetimi hazırlıklarının değerlendirilmek için yaptıkları araştırmada aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Okulların %95’inin bölgesel kriz yönetimi plânına, %77’sinin kriz yönetimi ekibine, %88’inin kriz durumlarında kısmî ya da tam zamanlı bir yöneticiye sahip olduğu, %47’sinin bir yıl önceki zamanda kriz yönetimi ile ilgili eğitime bir tam gün ayırdıklarını ancak kapsamlı bir eğitim tatbikatı yapmadıkları belirtilmiştir. Okulların

%40'ı, doğrudan öğrencilerden kaynaklanan kriz durumlarının atlatılması için bölgesel düzeyde kriz yönetimi yapmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Okulların daha başarılı bir kriz yönetimi için eğitim çalışmalarını arttırmaları ve tam kapsamlı tatbikatlar yapabilecekleri planlar hazırlamaları gerektiği belirtilmiştir.

Richard Lloyd ve Charlene Ching (2003) İngiltere de, yerel eğitim otoritelerinin (LEA) ve okulların, okul güvenliği ihtiyaçlarını, politikalarını ve stratejilerini belirlemeyi hedefledikleri araştırmalarında, okulların güvenlik sistemlerini incelemişlerdir. Okul güvenliğini tehdit eden en yaygın sorunlar personel, öğrenci ve ziyaretçilerin kişisel güvenliğini tehdit eden eylemler olarak belirtilmiştir.

Genel olarak yukarıdaki sorunlarda bir karara varılsa da, sorunların sıralamasının okullara ve yerel eğitim otoritelerine göre farklılıklar taşıdığı ortaya çıkmıştır. Araştırma kurumları arasındaki 'hierarchy', sorunların çözümünde büyük zorluklar yarattığını, karmaşık ve çok yönlü çözümler gerektirebilecek, birbiriyle bağlantılı konuların daha yüzeysel olarak ele alındığını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca araştırma, genel olarak okulların yönetimini, belirli bir biçimde okul güvenlik sistemlerini ve güvenlik tedbirlerinin yeterince denetlenebilmesini ve yönetilebilmesini sağlamak için kaynakları yönetmenin gerekliliğinin farkına varılmasını kapsayan, güvenlik sorunlarını ele almada, personelin eğitimi, kurumlar arası eşgüdüm, planlama gibi diğer faktörlerin de anahtar rol oynadığını göstermiştir. Okul güvenlik ihtiyaçlarının belirlenmesi ve ele alınmasında, polis, itfaiye hizmetleri, sigortacılar ve güvenlik danışmanları gibi harici kurumlarla birlikte yerel eğitim otoriteleri (LEA) uzmanlarının rolü vurgulanmıştır.

Mitroff, Diamond ve Alpaslan (2006) yılında Amerika da yaptıkları bir araştırmada, lise ve üniversite yönetimlerinin krizlere ne derece hazır olup olmadıklarını ve kriz yönetimi için ayrılan bütçenin yeterli olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre, kriz yöneticilerinin ciddi bir kriz planlamalarının olmadığı anlaşılmıştır. Sistemli bir kriz yönetimi anlayışı geliştirilmemesinin en büyük nedeni olarak kaynak sıkıntısı olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle krizlere hazırlıklı sistemli bir yönetim anlayışı ve kriz yönetimi ekibi oluşturulamamıştır.

Green (2006) tarafından yapılan "Illinois Eyaletindeki Okul Kriz Planları" adlı araştırma ile okulların krize hazırlık seviyeleri ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmada

okulların kendilerine yada bölgesel düzeyde planlara sahip olup olmadıkları, eğer sahiplerse planların yeterince işlevsel olup olmadığı ve plan uygulayıcılarının yeterli bilgi ve beceriye sahip olup olmadıkları araştırılmıştır. Araştırmada genel olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Illinois'deki ortaöğretim okullarının 126 tanesinden sadece 1 tanesinin planı yokken; diğer hepsinin birer bölge ve okulun kendisine ait okul kriz planı vardır.
2. Okul kriz planlarının hazırlanmasında zaman faktörü, bütçeye göre daha etkili bir faktördür.
3. Okulların neredeyse yarısı, terör olaylarını okul kriz planlarına dâhil etmişlerdir.
4. Okul kriz planlarındaki grupların da, planın sadece fotokopisine sahip olmadıkları, konuyla ilgili gerekli bilgiye ve planın uygulanmasına ilişkin eğitime de sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Okulların dörtte üçünün de her yıl planlarını gözden geçirip yeniledikleri saptanmıştır.

Gerek yurt içinde gerekse de yurt dışındaki araştırmalar okullarda; yangın, sel, deprem, cinayet, zorbalık, yaralanma gibi olayların öğrenciler ve diğer okul çalışanları için tehlike kaynağı olduğu göstermektedir. Araştırmalarda okullarda acil durumlara neden olan bu etkenler belirlenmeye çalışılmış ve acil durumları yönetmede acil durum planlamasının önemine vurgu yapılmıştır. İncelenen araştırmalarda, okulların çeşitli tehlikeleri kapsayan acil durum ya da kriz yönetimi planları hazırlamaları, bu planları sürekli güncellemeleri ve eşgüdümlü bir şekilde uygulamaları gerektiği üzerinde durulmuştur. Araştırmalarda ayrıca, okulların acil durumları daha etkili bir şekilde yönetmeleri için acil durum ekipleri oluşturmaları ve gerektiğine vurgu yapılmıştır. Okul yöneticilerinin acil durum yönetme konusunda yeterli bilgi ve becerilere sahip olmaları ve bunun için yeterli bir şekilde eğitilmeleri gerektiği üzerinde durulmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

İngiltere’de İlköğretim Okullarında Acil durum Yönetimi İlke ve Uygulamaları’nın belirlenmesine yönelik olan bu araştırma tarama modelindedir. Tarama modeli, var olan bir durumu olduğu sekliyle tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2005:77). Bu bağlamda İngiltere’deki ilköğretim okullarında acil durumlara (emergency) yönelik uygulamalar değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

3.2. Veri Toplama Tekniği ve Analizi

Araştırma konusuyla ilgili literatür çalışması; merkezi hükümet, yerel yönetim, diğer ilgili kurum-kuruluş, okulların resmi internet siteleri, belgeleri/dokümanları ve araştırma konusu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar taranarak yapılmıştır.

Kuzey ve Doğu Londra’da bulunan 7 ilköğretim okullunun acil durum planlarına ulaşılmıştır. Bunlardan **1)** Bounds Green Junior School, **2)** Bruce Grove Primary School, **3)** Seven Sisters Primary School, **4)** First Farm Primary School, **5)** Wilbury Primary School Kuzey Londra’da; **6)** Stamford Hill Primary School, **7)** Ferry Lane Primary School ise Doğu Londra’da bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen okullarının acil durum planları incelenerek, okullarda çok sık meydana gelen ve gelme olasılığı en yüksek olan acil durumlar belirlenmiştir.

Toplanan belge, makale, istatistik ve dokümanlar ve acil durum planları incelenen okulların planları betimsel analiz kullanılarak incelenmiştir. Araştırmanın temel ve alt problemleri doğrultusunda bilgiler temalara göre özetlenip yorumlanmıştır. Bu tür analizde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde

okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce mantıklı ve anlaşılır bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler yorumlanır, neden sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2004, 171–175).

Yapılan çalışma durum belirlemeye yöneliktir. Bu teknikler aracılığıyla İngiltere'deki İlköğretim okullarında acil durum yönetimi ile ilgili yapılan düzenleme, çalışma ve uygulamalar saptanmaya çalışılmıştır. Böylece araştırmadan toplanan verilerin hangi sonuçları ortaya koyduğu betimlenmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

İNGİLTERE’DE İLKÖĞRETİM OKULLARINDA ACİL DURUM YÖNETİMİ İLKE VE UYGULAMALARI

Bu bölümde sırasıyla İngiltere’de acil durum yönetiminin genel yapısı ve yasal durumu, İngiltere’de ilköğretim okullarında acil durum yönetimi ile ilgili uygulamalar ve okul personeline yönelik acil durum eğitime ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1. İngiltere’de Acil Durum Yönetiminin Genel Yapısı Ve Yasal Durumuna İlişkin Bulgular ve Yorum

İngiltere genelinde 1980’lerden bu yana yol, tren, havayolu kazaları, gemi batması, terörist saldırılar, yangınlar, isyanlar, patlamalar, protestolar gibi birçok olay meydana gelmekte ve bunlardan bazıları ölüm ve büyük ekonomik zararlara yol açmaktadır. Ülke genelinde meydana gelen terör saldırıları, yangınlar ve yoğun yağışlar nedeniyle İngiltere de meydana gelen olaylarda yüzlerce kişi hayatını kaybederken, sadece sellerin bir yılda yarattığı ekonomik zarar 1 milyar sterlini bulmaktadır.

Her yıl İngiltere’deki 2.000’den fazla okul, yerel yangın ve kurtarma hizmetlerine gerek duyacak kadar büyük yangınlarla karşı karşıya kalmaktadır. Hükümet tahminlerine göre, 2000–2004 yılları arasındaki okul yangınlarının ortalama maliyeti, yıllık 58 milyon pound’dur. Bu tür bir yangınla karşılaşan okulların sayısı yaklaşık 15’de 1’dir; fakat bu asıl tablo değildir. Çünkü birçok yangın, kendi kendine ya da personel tarafından söndürüldüğünden itfaiye teşkilatına rapor dahi edilmemektedir. 1998’de hükümet tarafından yapılan bir araştırma, tüm okul yangınlarının yarısından fazlasının bu kategoriye girdiğini ve rapor edilmeyen yangınların toplam zararının çok büyük olabileceğini göstermiştir. Her yıl 50,000 pounddan fazla sigortalı binanın kaybını da kapsayan 40 ila 50 ciddi yangın saptanmaktadır. Bunların yaklaşık 20’si 250,000 Pound’dan fazla kayıpları içerir (DfEE,2000:6-7).

Yaşanan acil durum vakaları büyük ekonomik, sosyal, yapısal ve fiziksel birçok soruna neden olabilmektedir. İngiltere genelinde yaşanan olayların büyük bir çoğunluğu

yangın, terör saldırıları, taşımacılık ve kazalarla ilgilidir. Yaşanan acil durumlar daha çok insan yapımıdır (www.direct.gov.uk; www.resilience.co.uk). İngiltere’de genel olarak yaşanan acil durumlar Tablo 1’deki gibidir.

Tablo 1: İngiltere’de Meydana Gelen Acil Durumlar

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Terörizm ▪ Bombalama tehditleri ▪ Nükleer santral kazaları ▪ Patlamalar ▪ Endüstriyel kazalar ▪ Zehirli atıklar ▪ Uydu düşmeleri ▪ Gaz kaçakları 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gemi kazaları ▪ Uçak kazaları ▪ Yol kazaları ▪ Tren kazaları ▪ Taşımacılık (transport) kazaları ▪ Baraj ve köprü kazaları ▪ İş kazaları ▪ Spor sahaları kazaları 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sel Baskınları ▪ Baraj ve kanal taşmaları ▪ Yangınlar ▪ Çevre felaketleri ▪ Salgın Hastalıklar ▪ Çevre kirliliği ▪ Hayvan ve bitki hastalıkları
---	---	---

4.1.1. Tümleşik Acil Durum Yönetimi ve Genel Yapısı

Tümleşik Acil Durum Yönetimi (IEM), afet öncesi ve afet sonrası çalışmalarının bir bütün halinde ele alınıp planlanması zorunluluğundan ortaya çıkan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım esnek yapıda ve kamu, özel, gönüllü kuruluşlar arasında ileri düzey bir koordinasyon planlaması ile gerçekleşmektedir. Acil durum görevlerinin uygulanmasından sorumlu her işlev ve düzey için ortak yönetim sistemleri vardır. Tümleşik acil durum yönetimi yaklaşımı, olayların önlenmesi ve zararlarının azaltılabilmesi için, acil duruma yol açabilecek tehlike ve risklerin belirlenmesini, mümkünse akılcı yöntemlerle ortadan kaldırılmasını ve meydana gelebilecek olumsuz etkilerin kontrolünü hedefleyen kapsamlı bir acil durum mücadelesidir. Tümleşik Acil Durum Yönetim Sistemi afetlerin boyutları ile orantılı olarak yerel, bölgesel, ulusal ve uluslar arası düzeyde gerçekleştirilmektedir. Acil durumlarla mücadele, tabandan-

tavana doğru bir mekanizma içerisinde çalışır. Yerel yönetimlerin en alt biriminden, merkezi hükümetin en üst birimine kadar koordineli bir şekilde tümleşik bir acil durum planlama ve uygulama yapısı söz konudur. Bütün birim, kurum ve kişilerin uyum içinde çalışmaları ve işbirliği, hazırlanmış bir takım protokoller ile sağlanmaktadır.

Sorunların çeşitliliği ve karmaşıklılığı, acil durum planlama düzenlemelerinin, hem teşkilat içinde hem de teşkilatlar arasında bütünleştirilmesini gerektirmektedir. Bu nedenle kurumlar belirli kilit eylemler üzerinde hem bireysel, hem de diğer servisler ile işbirliği içerisinde, acil durum yönetiminin: Değerlendirme, zarar azaltma/önleme, hazırlıklı olma, müdahale, iyileştirme aşamalarını dikkate alarak çalışmalıdırlar (Cabinet Office: 2004: 4-7).

İngiltere’de afet ve acil durumların yönetimi ile görevlendirilmiş tek bir kurum bulunmamaktadır. Acil durumlarla mücadeleden genel olarak sorumlu ve koordinatör makam Bakanlar Kurulunca desteklenen İçişleri Bakanlığıdır (Home Office). Fakat esas sorumluluk yerel yönetimlerde dir. Birçok şiddetli hava felaketi, dünyaya düşen uydular, büyük seller, yangınlar ve spor sahaları kazaları için İngiltere’deki *lider bölüm* İçişleri Bakanlığıdır. Doğal afet ve acil durum planlarının yapılması ve bu planların değerlendirilmesi ile ilgili esasları içeren yönetmelikler İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanmaktadır (Parker and Handmer:1992:14; www.cabinetoffice.gov.uk/ukresilience.aspx).

Acil durum planlaması ve müdahalesi yerel yönetimlerin temel görevidir. Ancak yerel yönetimlerin afet ve acil durumlar ile ilgili görevlerini yerine getirilmesi İçişleri Bakanlığının denetimindedir. Yerel yönetimler, bütün acil durumlara yönelik çalışmaları kendi seviyelerinde başlatır, en alt kademedan en üst kademeye bütün örgütleri planlama, müdahale ve iyileştirme safhalarına katarlar. Tümleşik acil durum yönetiminin planlamasından uygulanmasına kadar aktif rol alan bazı örgütlerin görev ve sorumlulukları aşağıda açıklanmıştır.

a) Merkezi Hükümet ve Görevleri

Merkezi Hükümet yerel müdahale için destek ve öneri sağlama ve parlamentoyu

gelişimle ilgili bilgilendirme görevine sahiptir. Acil durum safhalarında kendi bakanlıkları ve bölümleri arasında gerekli koordinasyonu sağlayarak durumla ilgili problemleri çözer (Cabinet Office, 2009:38). Tüm merkezi hükümet bölümleri; güvenlik, risk azaltma, kriz planlama ve yönetme konularıyla ilgili yasaları denetleme yetkisine sahiptir (Parker and Handmer:1992:13-14).

En kapsamlı amacı hükümeti daha iyi çalışır hale getirmek olan Bakanlar Kurulu (Cabinet Office), acil durumlara karşı hazırlıklı olma, müdahale etme ve kurtulmada İngiltere'nin güçlerini geliştirmek için diğer temel direnç sağlayıcılarıyla birlikte çalışır. Hükümet, yerel ve bölgesel müdahaleciler için, İngiltere'de acil durum yönetiminde temel yasal çerçeveyi sağlayan 2004 Sivil Riskler Yasası hakkında bilgiyi de içeren, acil durum yönetimi üzerine çok sayıda yönergeler vermekte ve kılavuzlar yayınlamaktadır. Bu temel yönerge ve dokümanlar çerçevesinde, bütün yerel yönetimler kendi sorumluluk bölgesi içerisinde karşılaşılabileceği afet türlerinin risk analizini yapmakta ve analiz sonuçlarına göre her muhtemel afet için planlar hazırlamaktadır. Planlar çerçevesinde afetlere yönelik eğitimin yaptırılmasından yerel yönetimler sorumludur (NPIA, 2007). Merkezi hükümet, gerektiğinde önceden yapılmış anlaşmalar doğrultusunda sivil savunma kaynaklarının barış zamanı oluşan afetlerde ve endüstriyel kazalarda kullanılmasına karar verir. Merkezi hükümetin bütün sorumlulukları yerel yönetimlerin ve diğer kurumların işlerini kolaylaştırma yönündedir (Stevens, 2006:69).

b) Yerel Yönetimlerin Görevleri

İngiltere'deki yerel yönetimlerin bugünkü mevcut yapısı 1972'de yapılan ve 1974'ten itibaren yürürlüğe konulan Yerel Yönetimler Yasası ve 1986 yılında yapılan düzenlemelerle oluşturulmuştur. Yasa kapsamında, yerel yönetimler hizmet ettikleri topluluğun ekonomik, sosyal ve çevresel refahını sağlamakla yükümlüdür. Yerel yönetimler, kendi yerel yönetim birimlerine, 2004 Sivil Riskler Yasası kapsamındaki düzenlemelere göre görevlerini yürütmeleri için destek sunmak zorundadır. Acil durumlarda LA, örgütlere insani destek hizmetlerinin sunulmasında ve acil durumların iyileştirilmesinde liderlik rolünü üstlenir (Stevens, 2006:74; Cabinet Office, 2005).

Yerel Yönetimler Yasası kapsamında, yerel yönetimler hizmet ettikleri topluluğun ekonomik, sosyal ve çevresel refahını sağlamakla yükümlüdür. Her yerel yönetim, sorumluluk bölgesindeki özel sektör kuruluşlarıyla yazılı protokoller yapmakta ve buları planlarına yansıtmaktadır. Bu protokollere göre özel sektörün imkânları acil durumlarda kullanılmaktadır (Stevens, 2006). Yerel yönetimler, acil durumlara karşı korunmada önemli sorumluluklar üstlenirler. Acil müdahale ve kurtarma esnasında acil durum hizmetlerine destek için çağrılacak geniş kapsamlı görevleri vardır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir (Cabinet Office, 2009:36-37):

- Desteğe ihtiyacı olan kişilere dinlenme, yeme içme, tuvalet, insani yardım ve diğer merkezler aracılığıyla acil barınaklar sağlamak.
- Çevre koruma yasasının hükümleri kapsamında, soruşturma ve emniyet için yetkililer belirlemek.
- Kirliliği temizlemek ve acil durumdan etkilenen alanların ya da binaların onarımını ve yeniden kullanılabilir hale gelmesini hızlandırmak.
- Gönüllü hizmet kurumlarıyla eşgüdümlü hareket etmek.
- Belirli bir süre devam eden ve iyileştirme çalışmalarının hızına ve ölçüsüne alışkın olmayan ya da bu çalışmalara her zaman katılmayan birçok kurumu kapsayan iyileştirme çabalarını yönetmek.

c) Sağlık / Güvenlik Genel Müdürlüğü (HSE) ve Görevleri

Sağlık ve Güvenlik Genel Müdürlüğü'nün (HSE) görevi, işyerlerindeki tehlikelerin tam anlamıyla denetlenmesini sağlayarak kişilerin sağlık ve güvenliğini korumaktır. HSE, nükleer tesisler, madenler, fabrikalar, çiftlikler, hastaneler, okullar, kıyıda uzakta bulunan gaz ve yağ tesisleri ve diğer işyerlerinde sağlık ve güvenliği düzenler (www.hse.gov.uk).

HSE ve yerel yönetimler, işle ilgili aktiviteler için sağlık ve güvenlik yasasını yürütür. HSE'nin iş yerlerini ve işle ilgili aktivitelerini yönetmekle görevlendirdiği kişiler, güvenli çalışma ortamı sağlamak için önemli yasal sorumluluğa sahiptirler. Bu kişiler olay mahalline hiçbir uyarı yapmadan girebilir, sağlık ve güvenlik standartlarından tatmin olmazlarsa, acil değişiklikler isteyebilirler. Ölüm ya da ciddi

yaralanmalarla sonuçlanan vakalar esnasında, dava açmak için koşulları araştırarak, yürütme yetkilerini kullanabilirler. İş alanlarında ölümlere sebebiyet veren olaylarda, sorumsuz davranışlardan dolayı kişiler ya da kurumlar hakkında soruşturma başlatma ve bunu polisle birlikte yürütme yetkisine sahiptirler (Cabinet Office, 2009:42-43).

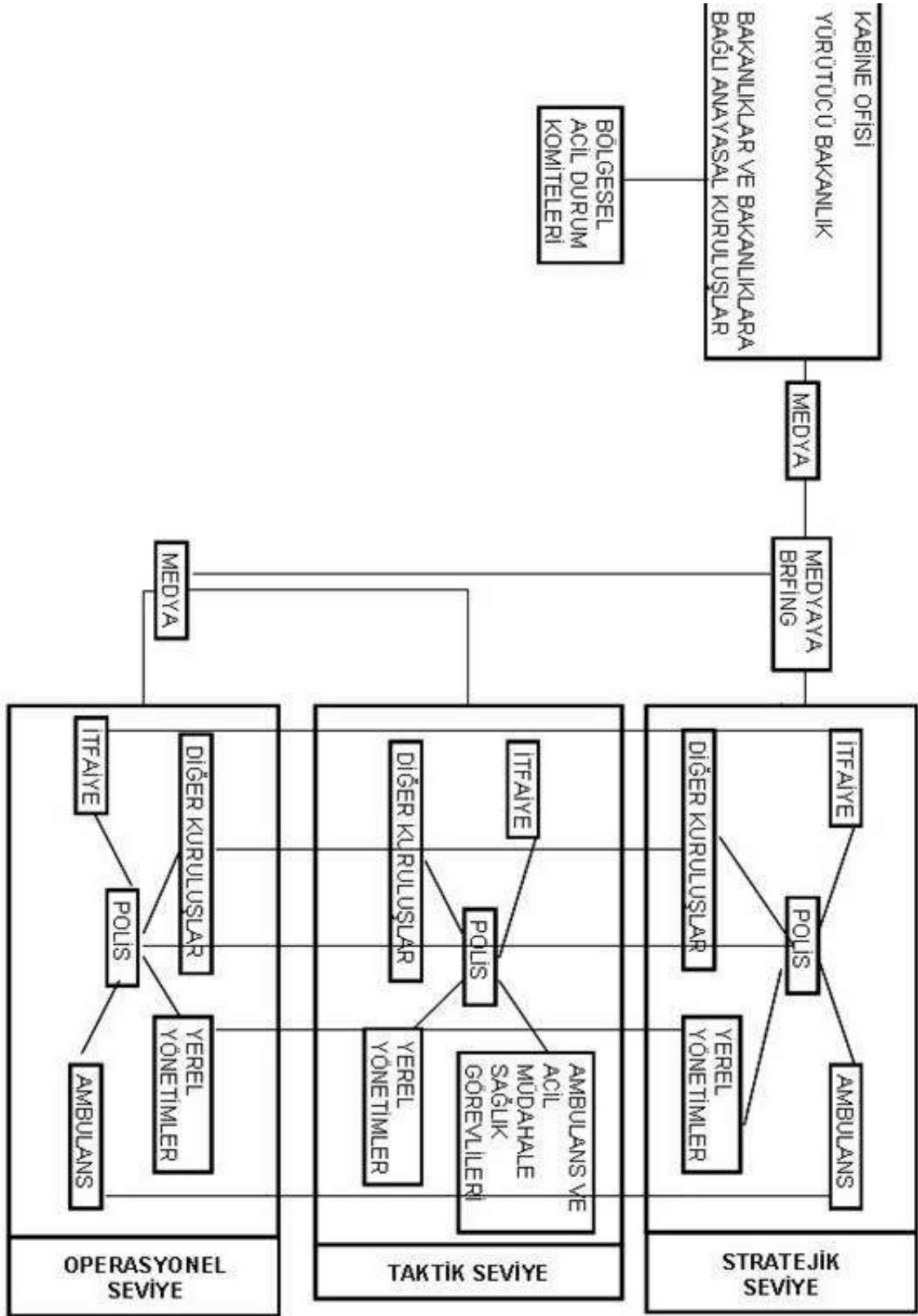
4.1.2. Tümüleşik Acil Durum Yönetiminin Örgüt Yapısı

Acil durum yönetimi, her kurtarma kuruluşunun kendi yapısı içerisinde yer alır. Müdahale eden kuruluşlar, yerel kurtarma kuruluşları, polis, itfaiye ve sağlık hizmetleridir. Her kuruluş büyük ölçekli afetler için kendi planını yapar ve stratejilerini geliştirir. Bu planlar merkezi hükümet planları çerçevesi içerisinde geliştirilir ve diğer unsurların yanı sıra çeşitli hizmetlerin sorumluluklarını ve görevlerini belirten örgütlerin yapılarını tanımlar.

Planları yerel yönetimler yapar, operasyonları polis koordine eder. Polis ve itfaiye teşkilatı da doğal afetlerde etkili olabilmek için iyi bir şekilde organize edilmiştir. Afete müdahale polis, sağlık hizmetleri, itfaiye ve kurtarma ekibi (yerel yönetime bağlı servisler) tarafından yapılır. Ayrıca sivil savunma kaynaklarından, Kızılhaç'tan ve St.John's Ambulans hizmetlerinden de yardım istenebilir. Afet anında her yardım hizmeti kendi yöneticileri tarafından koordine edilir. Bakanlıklar arası *Tavsiye Komitesi*, planlama ve müdahale aşamalarında çeşitli hizmetler arasında koordinasyon ve tatbikat yapmak üzere tavsiye ve yönlendirme faaliyetlerinde bulunur. Her bakanlığın irtibat görevlileri karşılıklı işbirliği ve yardımın aksamadan yürütülmesinden sorumludur (Cabinet Office, 2009).

İngiltere'deki acil durum hizmetleri Altın (Stratejik), Gümüş (Taktiksel) ve Bronz (Eylemsel) kavramlarıyla tanımlanan yönetim yapısını benimsemiştir. Bu farklı *renkler* vakanın hangi düzeyde kontrol altına alınacağını belirtir ve hiyerarşik konumdan ziyade yetkili kişinin kendi kurumu içerisindeki görevlerini belirler (NPIA,2007:10).

Şekil 3. İngiltere’de Acil Durum Yönetimi Şeması

Kaynak: Çakır, B (2007) “Afet ve Acil durum Yönetimi: Bolu Belediyesi Örneği” Yüksek Lisans Tezi , Abat İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sayfa:53

a) Bronz Düzey (Eylemsel Yönetim)

Bu yönetim düzeyi, olayın etkilerini azaltmak için olay mahallinde yapılan eylemlerle ilgili bir yönetim seviyesidir (NPIA,2007:10). Eylemsel yönetim, acil durum bölgelerinde ya da diğer etkilenen alanlarda *uygulamalı* çalışmanın yürütüldüğü bir düzeydir. Müdahaleyi gerçekleştirecek personel, kendi sorumluluk alanları içerisindeki belirli görevlere konsantre olur (Cabinet Office, 2005).

Eylemsel çalışmalar, yangınla mücadeleyi, zor durumdaki yaralıların tedavisini, kurtarmayı, binaları güvenli hale getirmeyi ya da destek sağlamayı içerir. Bu düzeyde, personel belirli görevler için coğrafi bölgelere dağıtılmıştır. Olayların çoğunda, özellikle bir ya da iki hizmetin dâhil olduğu durumlarda, bu, uygulanabilecek tek düzey olabilir (NPIA,2007:11).

b) Gümüş Düzey (Taktiksel Yönetim)

Bu aşama, en üst düzeyde etkililik ve verimliliğe ulaşmak için eylemsel düzeyde gerçekleştirilen eylemlerin koordine edilmesini ve bütünleştirilmesini sağlayan düzeydir (Central Government, 2005). Bu yönetim düzeyi, genellikle mücadelede iki ya da daha fazla hizmete gereksinim duyulduğu durumlarda uygulanır. Her bir hizmet, olay mahallindeki sorumluluğu üstlenecek ve verdiği hizmet kapsamında kendi amaçlarını gerçekleştirmek için taktikler üretecek bir yetkili seçer. Taktiksel düzey müdahalesi, çoğunlukla olay mahalline yakın olay kontrol noktasından yürütülür. Olay mahalli birden fazlaysa, birden fazla taktiksel kontrol noktası kurmak gerekebilir ya da polis tarafından yerel bir alanda *özel eylem odası* içerisinde desteklenebilir (NPIA,2007:11).

c) Altın Düzey (Stratejik Yönetim)

Bu yönetim düzeyi, acil durum çok önemli bir etkiye sahipse, çok fazla kaynak ve çok sayıda kurumun işbirliğini ve mücadele de daha geniş kapsamlı stratejiler gerekiyorsa oluşturulur. Acil bir durumla mücadelede yer alan pek çok kurum, kendi altın yönetimini uygular. Yerel yönetimlerde bu stratejik grup genellikle *Strateji Takımı*

olarak adlandırılır ve yerel yönetimlerin üst düzey yöneticilerine denk düşer (NPIA,2007:11).

4.1.3. Tümleşik Acil Durum Yönetiminin İlkeleri

Tümleşik acil durum yönetiminin ilkeleri aşağıdaki gibidir:

a) Çok Yönlü/Kapsamlı (Comprehensive)

Çok yönlü acil durum yönetimi ister insan, ister teknolojik, ister doğal kaynaklı olsun tüm tehlikeler nedeniyle oluşan acil durum ve afetlerin zararını azaltmak, hazırlık yapmak, müdahale etmek ve toparlanmak için gereken bütün acil durum görevlerini üstlenmek ve hazırlık yapmak olarak tanımlanabilir. Çok yönlü acil durum yönetimi: Tüm tehlikeler, tüm safhalar, tüm etkiler, tüm paydaşlar olmak üzere dört aşamada yapılır (İAEM, 2007:5).

b) İlerlemeye Açık (Progressive)

Acil durum yöneticileri afetlere karşı esnek ve dirençli toplumlar oluşturmak için hazırlayıcı ve önleyici hususları ele alır ve gelecek afetleri önceden öngörerek eyleme geçerler. İlerlemeye açık okul örgütleri, gelecekteki acil durumlara hazırlıklı, dirençli, dayanıklı ve bütün önlemleri almakla kendilerini yükümlü kılarlar. Bu noktada acil durum yöneticisinin rolü artık bir teknisyenin görevi olmayıp, acil durum yönetimi döngüsünün tüm safhaları ve tüm tehlikelerini kapsayan toplumsal bir programı izleyen uzman politik danışman ve yönetici görevi olarak evrim geçirmektedir.

c) Risk Odaklı (Risk Driven)

Acil durum yöneticileri riski yönetmek için mevcut kaynakları etkili ve verimli kullanmaktan sorumludurlar. Politika ve program önceliklerinin saptanması yaşamsal, mülki, çevresel olarak hesaplanmış risk seviyelerine dayandırılmalıdır. Acil durum yönetim programlarının tehlikeleri tanımlaması ve sürekli izlenmesi gerekir. Etkili risk yönetimi aşağıdaki süreçlerin gerçekleştirilmesine bağlıdır (İAEM, 2007:7):

- Toplum veya örgütü etkileyebilecek doğal ve insan kaynaklı tehlikeleri belirlemek.
- Ortaya çıkardıkları risklerin özelliklerini belirlemek için okulun zarar görebilirliğine bağlı olan tehlikeleri analiz etmek.
- Diğer programlar, örgütler ve toplumlar üzerinde olabilecek olası etkileri saptamak. Uyarı ve tahminlerde bulunmak.

d) Tümüleşik (Integrated)

Acil durum yöneticileri toplumun tüm unsurları, hükümetin ve yönetimin tüm seviyeleri arasında birleşme çabasını garantiye alırlar. Tümüleşik Acil Durum Yönetim Sistemi; kamunun ve halkın karar verme sürecindeki tüm paydaşlarını kapsayan ortaklıkları bütünüleştirir. Özel sektör, sivil toplum kuruluşları, gönüllü kuruluşlar, hükümet arasında çabaların birleşmesini başarmak için kritik olan örgütsel kültürü yaratmayı amaçlar. Çabaların birleşmesi hem yatay hem dikey bütünüleşmeye bağlıdır. Yerel seviyede hazırlanan acil durum programları hükümetin faaliyetleri ile bütünüleştirilmeli ve uyumlu hale getirilmelidir (İAEM, 2007:7-8).

e) İşbirliğine Dayalı (Collaborative)

Acil durum yöneticileri, iletişimi tesis edip kolaylaştırmak, ortak karar oluşturmak, bir takım atmosferi yaratmak, güven ortamını cesaretlendirmek için bireyler ve örgütler arasında samimi ve sınırsız bir ilişki yaratır ve sürdürürler. Anlayış, işbirliği ve güvene dayalı bir takım ruhu geliştirmek en önemli unsurdur (İAEM, 2007:8).

f) Koordineli (Coordinated)

Acil durum yöneticileri, ortak bir amaca ulaşmak için bütün ilgili paydaşların faaliyetlerini koordine ederler. Koordinasyon ilkesi tamamen ortak bir amaca doğru farklı örgütler arasında acil durum yöneticisinin mutabakat kazanması ve örgütlerin bağımsız faaliyetlerinin bu ortak amacı başarmasına yardımcı olur. Esasen, koordinasyon ilkesi acil durum yöneticisinin büyük resmi görmesi ve her paydaşın bu mozaığe nasıl uyduğunu görmesi için stratejik düşünmesini sağlar. Koordinasyon ilkesi,

tümleşik acil durum yönetimi döngüsünün bütün safhalarına uygulanabilir (İAEM, 2007:9).

g) Esnek (Flexible)

Acil durum yöneticileri istenilen hedeflere ulaşmak ve problemleri çözmek için yaratıcı çözümler geliştirmeye cesaretlendirilmelidir. Risklerden kurtulmak veya riskleri azaltmak için kullanılacak uygun stratejilerin geliştirilmesi acil durum yöneticilerinin esas rolüdür. Acil durum yöneticisi sadece en etkili hareket, yol ve yöntemini değil en fazla uygulanabilme imkânı olan yöntemleri seçmelidir. Acil durum yöneticisi, hızlı değişen durumlara ayak uydurmalı ve prosedürlerin uygulanmasında bazen esnek olmalıdır. Esneklik acil durum yönetiminin kilit özelliğidir ve acil durum yönetimi alanında başarılı olmanın önemli bir ilkesidir.

h) Profesyonel (Professional)

Acil durum yöneticileri; eğitim, öğrenim, deneyim, etik uygulamalar, kamuya hizmet ve sürekli kendini geliştirmeye bağlı bilimsel bilgiye dayalı yaklaşımlara değer vermelidir. Acil durum yönetiminin ilkeleri bağlamında profesyonellik acil durum yöneticisinin kişisel nitelikleri ile ilgili olmayıp kendisinin acil durum yönetimine bir profesyonel olarak bağlılık göstermesiyle ilgilidir (İAEM, 2007:10).

4.1.4. İngiltere’de Acil durum Yönetiminin Yasal Çerçevesi

1980 den sonra İngiltere, doğal afetler, teknolojik kazalar, taşımacılık ve diğer kazalardan kaynaklanan birçok felaketle karşı karşıya gelmektedir. Yaşanan olayların sıklığı ve etkileri merkezi hükümet üzerinde büyük bir baskı oluşturmuştur. Bu durum hükümeti; tehlike analizleri ve değerlendirmesi, riskleri önceden belirleme sistemleri, felaket uyarı sistemleri ve prosedürleri, eğitim, güvenlik, birimler arası koordinasyon, halk güvenliği için sorumluluk ve bağlılık, finansal yeterlilik gibi konularda çeşitli önlemler almaya ve yasal düzenlemeler yapmaya itmiştir. 1974 İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası dışında, barış dönemi kriz planlama yetkileri görev olarak görülmesi de, zorunlu görevler genel olarak savaş dönemi kriz planlaması ya da sivil savunma ile ilgilidir.

İngiltere’de acil durumlar için ana çerçeve, genel olarak aşağıda belirtilen yasalar ile oluşturulmuştur.

a) 1948 Sivil Savunma Yasası

1948 Sivil Savunma Yasası, yabancı organlar tarafından herhangi bir düşmanca saldırıya karşı savunma için yerel zorunlu görevler verir, ama bu barış dönemi felaketleri ya da teröristler tarafından yapılacak düşmanca saldırıları kapsam dışında bırakır. 1983 Sivil Savunma Yönetmeliği, İngiltere’nin birçok kesiminde sivil savunma planlamasının parçalandığı ilk dönemleri takiben, yerel yönetimlerin benimsemek zorunda kaldığı sivil savunma savaş dönemi kriz planlaması için *Planlanmış Program Uygulamasını* oluşturur (Parker and Handmer:1992:10).

b) 1972 Yerel Yönetimler Yasası

İngiltere’de yerel yönetimlerin bugünkü mevcut yapısı 1972’de yapılan ve 1974’den itibaren yürürlüğe konulan Yerel Yönetimler Yasası ve 1986 yılında yapılan düzenlemelerle oluşturulmuştur (Stevens, 2006:78). 1972 Yerel Yönetimler Yasasının 138. Paragrafı gereğince, İngiltere ve Galler’de ki Eyalet ve İlçe Meclisi, yaşam ve mülkiyet üzerine hasar ya da tehlike oluşturacak bir felaket meydana geldiğinde ya da bu tür bir felaket oluşumu beklentisi için uygun bir zemin olduğunda, yerel yönetimlere bunlarla başa çıkmaları için yetkiler verir. Bu tür durumlarda, yöneticiler olayın potansiyel etkilerini önlemek, azaltmak ya da yok etmek adına harcamalar yapabilirler.

c) 2004 Sivil Riskler Yasası

2000 yılında ülkeyi ulusal olarak etkileyen birçok vakanın ardından, hükümet Acil durum planlamalarını gözden geçirmiş ve yeni düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemeler sonucu 2004 yılında parlamentoda yüksek onay alarak 2004 Sivil Riskler Yasası kabul edilmiştir. İngiltere’de acil durum yönetiminin temel çerçevesi bu yasa ile oluşturulmuştur. Yasa İngiltere’deki bütün kurum ve kuruluşlar için acil durum planlamasının genel çerçevesini belirlemektedir. Hükümet bu yasa ile ilişkili olarak birçok kurum ve örgüt için rehber kitaplar ve broşürler yayınlamaktadır. Yasa iki bölüm

den oluşmaktadır:

1. Bölüm: Afetlere karşı korunma için yerel düzenlemeleri içerir. Yasanın ilk bölümü acil durumlar için yapılacak hazırlıklar ve tepkiler için gerekli şartları belirtir. Bu, yerel düzeyde hedeflenmiştir. Acil Durum Hizmetleri ya da Yerel Yönetimler ve Sağlık Hizmetleri gibi mücadelede belli başlı rol üstlenen kurumların görev ve sorumluluklarını belirlemektedir. Mücadele ekipleri Yasanın 1. bölümündeki şartları uygulamak zorundadır. Olay kendi bölgelerinde meydana geliyorsa, mücadelede ilk olarak yer alacak destek/işbirliği toplulukları olarak görülen kamu hizmetleri ya da Sağlık ve Güvenlik Genel Müdürlüğü gibi kurumlarının görevlerini içermektedir.

2. Bölüm: Acil durum güçleri, birçok ciddi vakayla baş etmeye yardımcı geçici özel düzenlemelerin (acil durum yönetmelikleri-yasaları) oluşturulmasına izin verir. Ayrıca, geçici yasalar, bölgesel düzeyde de yürürlüğe konulabilir. Acil durum güçlerine, sadece ciddi vakalar için ve son çare olarak başvurulacaktır. Acil durum güçlerinin kötüye kullanılmasına önlemek için çok sayıda tedbir alınmıştır

(www.cabinetoffice.gov.uk/ukresilience/preparedness/ccact.aspx).

d) 1984 Konut Yasası

1984 Konu Yasası İngiltere ve Galler de, okullar, hastaneler, kütüphaneler ve diğer özel birimler için inşaat standartları, tasarımı ve yönetmeliklerini düzenler. Yasa ayrıca insanlar ve binalar için güvenlik konularının genel çerçevesini belirler. Yasanın diğer amaçları aşağıdaki gibidir (www.preparingforemergencies.gov.uk):

- Sağlık, güvenlik, refah, yakıt ve güç tasarrufu sağlamak.
- Aşırı tüketim, yanlış kullanım, atık önleme ve su kirliliğini önlemek.
- Koruma ve çevrenin geliştirilmesini sağlamak.
- Binaların tasarımı, yıkılması ve enkazın kaldırılması ile ilgili düzenlemeleri yapmak.
- Yapı malzemelerinin kullanımı ve uygunluğu ile ilgili ile ilgili düzenlemeleri yapmak.

e) 1974 İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası

Yasanın amacı işyerlerindeki (okullar, hastaneler, kütüphaneler, şirketler, iş alanları vb.) insanların sağlık, güvenlik ve huzurunu sağlamaktır. Bunun yanında ortamdaki zararlı maddeleri ve belirli emisyonları denetlemek için ilgili kurumlara yetkiler vermektir. Bu yasa, Karayolu Trafik Yasaları, Sivil Havacılık Yasaları ve Deniz Ticareti Yasaları gibi ulaşım ile ilgili diğer yasalarla desteklenmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği 1974 yasa, sağlık ve güvenlik konusunda tüm sorumluluğu işverene yüklemiştir. Yasa ayrıca, işverenlerin kendi sağlık ve güvenlik eylemleri ve ihmallerinden etkilenebilecek kişilerin, sağlık ve güvenliği hakkında personelle işbirliği içerisinde çalışarak görevlerini ve gereksinimleri yerine getirmelerini sağlamak için işverenlere birçok sorumluluklar yüklemiştir (www.hse.gov.uk/legislation/hswa.htm).

f) 1998 Okul Standartları Yasası

1998 Okul Standartları Yasası, eğitim standartlarının geliştirilmesine yardımcı olma görevini yerel eğitim otoritelerine vermiştir. 1999 yılında yayımlanan kanun ise yerel eğitim otoritelerine eğitim ve yapı standartlarının yükseltilmesi için okullarla nasıl etkili bir biçimde işbirliği yapabileceklerine dair rehberlik etmekte ve yerel eğitim otoritelerinin yetkilerini uygun bir biçimde nasıl kullanacaklarını açıklamaktadır (www.eurydice.org). Bütün yasalar, polis yasaları ve belirli tehlikeler ve güvenlik tehditleri için uygulanabilen merkezi hükümet ve resmi organların kılavuzu gibi birçok ek yasayla desteklenir.

4.1.5. Okul Güvenliği ve Yasal Çerçevesi

İngiltere’de okul güvenliği en fazla önemsenen ve yasalarla desteklenen konudur. Okullardaki yangın, cinayet, bulaşıcı hastalıklar, kazalar gibi çeşitli acil durum olayları, okul güvenliğinin öncelikli konu olarak ele alınmasını gerektirmiştir. okul güvenliğine ilişkin bazı düzenlemeler aşağıdaki gibidir.

a) Okul Güvenliği Üzerine Çalışma Grubu

Okul Güvenliği Üzerine Çalışma Grubu (WGSS), Aralık 1995'te başöğretmen Philip Lawrence'ın bıçaklanarak öldürülmesinden sonra Devlet Bakanı tarafından kurulmuştur. İşveren örgütleri, sivil toplum kuruluşları, kilise, yerel halk temsilcileri, aileler, yöneticiler, polis ve hükümet kurumlarının temsilcileri bu grubun üyeleri arasındadır. WGSS okullarla ilgili tavsiyelerde bulunmak için üyeleri ile sürekli bir araya gelmektedir. Okul içinde ve dışında güvenliği sağlamak için etkili uygulamalarda bulunmak, çeşitli nedenlerle kaynaklanacak güvenlik sorunları hakkında tavsiyelerde bulunmak, kazların önlenmesi için çözümler geliştirmek, okul içinde ve dışında şiddetin yayılmasını engellemek için projeler geliştirmek WGSS'in başlıca görevleri arasındadır (<http://www.teachernet.gov.uk/wholeschool/healthandsafety/schoolsecurity/wgss/>).

b) Okullarda Sağlık/ Güvenlik İçin Sorumluluklar ve Yasal Dayanaklar

Modern toplumda okullara yönelik çok fazla tehlike ve tehdit vardır. Bunların bazıları doğal, bazıları ise insan yapımıdır. Okul yönetimi, personel ve öğrencileri korumakla sorumludur. İngiltere'deki, Okulların sağlık ve güvenlik konuları, İş Sağlığı ve Güvenliği 1974 yasası ve ilgili düzenlemelere dayanmaktadır (Fyfe, 2010:6). Sağlık ve güvenlik politikasının başlıca unsurları aşağıdaki gibidir (www.teachernet.gov.uk):

- Tatmin edici sağlık ve güvenlik standartlarına ulaşmak için tedbirler almak, bunları denetlemek ve gözden geçirmek için düzenlemeler yapmak.
- Personel sağlık ve güvenlik eğitimi ile ilgili düzenlemeleri yapmak
- Okul gezi aktivitelerini içeren okul ziyaretleriyle ilgili düzenlemeler yapmak.
- Yöneticilerin seçilmesi ve denetlenmesi ile ilgili düzenlemeler yapmak.
- İlkyardım ve öğrencilerin tıbbi ihtiyaçlarının desteklenmesi ilişkin düzenlemeler.
- Okul güvenliği ile ilgili düzenlemeler.
- Mesleki sağlık hizmetleri ve iş kaynaklı stres.
- Personel için danışmanlık düzenlemeleri ve hizmetleri.
- Öğretmenler, öğrenciler ve ziyaretçiler için işyeri güvenliği.
- Yük taşıma, kayma ve dışmeler.
- Bina içi araç hareketleri ve zararlı maddelerin denetimi.

- Elektrik teçhizatları, basınç sistemleri, gaz teçhizatları, cam emniyetleri gibi ekipmanların ve tesislerin gerekli denetim bakım ve incelemesi.
- 1995 Yaralanma Hastalık ve Tehlikeli Olayları Raporlama Yönetmeliği (RIDDOR) kapsamında rapor edilebilir vakalar da dâhil olmak üzere, kazaların personel, öğrenciler ve ziyaretçilere rapor edilmesi ve kaydının tutulması.
- Alarm sistemlerini ve tahliye prosedürlerini de içeren yangın güvenliği.

c) İş Sağlığı / Güvenliği Yasası ve Okullar

Sağlık ve güvenlik sorumlulukları, 1974 İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası ve ilgili düzenlemelerden kaynaklanır. İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü (HSE) ve Yerel yönetimler (LA), okulların faaliyetleri ile ilgili iş sağlığı ve güvenliği yasasını yürütmekle sorumludurlar. 1974 İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası uyarınca, personelin ve öğrencilerin sağlık ve güvenliğini sağlamaktan sorumlu kişi işverendir. Yasa ayrıca, işverenlerin kendi sağlık ve güvenlik eylemleri ve ihmallerinden etkilenebilecek kişilerin, sağlık ve güvenliği hakkında personelle işbirliği içerisinde çalışarak görevlerini ve gereksinimleri yerine getirmelerini sağlamak konusunda tüm sorumluluğu işverene yüklemiştir. Bu kişinin kim olduğu okul türüne göre değişiklik gösterir. Tablo 2’de Okul türlerine göre işverenler Tablo 2’de ki gibidir (DfEE,2000:1).

Tablo 2. Okul Türlerine Göre İşverenler

Okul Türü	İşveren
Devlet ve Gönüllü Kontrollü	Yerel Yönetim
Vakıf ve Gönüllü Destekli	Yönetim Kurulu
Bağımsız	İşletme Sahibi

- Devlet okulları, özel okullar, gönüllü okullar (genellikle dini) ve anaokulları (nursery) için işveren; Yerel Eğitim Yönetimidir (LEA).
- Vakıf okulları, özel vakıf okulları ve gönüllü destekli okullar için işveren; genellikle yönetim kuruludur.

- Ödeneğini devletten almayan bağımsız okullar için işveren; Yönetim Kurulu ya da işletme sahibidir.

İşveren kendi okulundaki personelin sağlık, güvenlik ve huzurunu sağlamak zorundadır. Bular genel olarak güvenli bir okul, güvenli çalışma sistemleri, güvenli çalışma ortamı, sağlık ve güvenlik konuları hakkında yeterli bilgi, açıklama ve eğitim konularını içerir. İşveren, personelin ve personel dışındaki kişilerin iş saatleri içerisinde sağlık ve güvenliğine yeterince dikkat etmeli ve risklerine maruz kalmamaları için önlemler almalıdır. Eğitim işverenlerinin, mümkün mertebe yerine getirmesi gereken görevleri İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi 1999 ve 2007 düzenlemeleri doğrultusunda aşağıdaki gibi belirtilmektedir (www.teachernet.gov.uk):

- Öğretmenlerin ve diğer eğitim kadrosunun sağlık, güvenlik ve huzurunu sağlamak.
- Okuldaki ve okul dışındaki öğrencilerin sağlık ve güvenliği sağlayacak önlemler geliştirmek.
- Okul ziyaretçilerinin ve herhangi bir okul faaliyetine katılan gönüllülerin sağlık ve güvenliklerini garanti altına almak.
- Tüm eylemlerin risklerini değerlendirmek, bu riskleri yönetmek için tedbirler belirlemek ve bu tedbirler hakkında personelini bilgilendirmek.

Yerel Yönetim yönetimli okullarda, Yerel Yönetim (LA) ve yönetim kadrosu arasında, okul için daha detaylı bir strateji belirleyen ve kendi sağlık ve güvenlik hedeflerini ve performans standartlarını takip eden ortak bir sorumluluk vardır. Yönetim kadrosu, kaynak gerektiren eylemleri öncelikli kılar ve bu eylemlerin yerine getirilmesini sağlar. Yönetim kurulunun sağlık ve güvenlik üzerine yıllık bir rapor oluşturması gerekir (Stevens, 2006:133-134).

Personellerin sağlık ve güvenlik yasası kapsamında sorumlulukları ise aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Kendileri ve diğer kişilerin güvenliklerine dikkat etmek.
- Sağlık ve güvenlik konuları üzerinde düşünmek ve gerekli sorumlulukları almak.

- İşverenleriyle işbirliği içerisinde çalışmak.
- Eğitim ve direktifler doğrultusunda etkinlikleri sürdürmek.
- Herhangi ciddi bir risk durumunda işverenlerini bilgilendirmek

4.2. İngiltere’deki İlköğretim Okullarında Acil Durum Yönetimi İle İlgili Uygulamalara İlişkin Bulgular ve Yorum

İngiltere’de acil durum ile ilgili uygulamalar okul güvenliği ve okullarda acil durum planlaması olmak üzere iki ayrı başlıkta ele alınmıştır.

4.2.1. Okul Güvenliğine İlişkin Uygulamalar

İngiltere’nin dışındaki bazı ülkeler ve devletlerin resmi olarak okullarda belli tehlikeleri kapsayan yasal düzenlemeleri vardır. İngiltere’de okullarda bu tehlikeleri doğrudan ele alan bir yasal düzenleme yoktur. Ancak İngiltere yasama sistemi 2004 Sivil Riskler Yasası ile yerel yönetimlere okullar için acil durum planları yapması, çocuk sağlığı ve güvenliğini sağlama için yetkiler vermektedir (Fyfe, 2010:6).

Okul güvenliği, sağlık ve güvenlik ile ilgilidir ve bu yüzden sağlık ve güvenlikten sorumlu olan kişi, personel ve öğrencilerin güvenliğini mümkün olduğu ölçüde sağlamak için hangi güvenlik tedbirlerinin alınacağını düşünmelidir. Bu nedenle okulların kendi güvenlik gereksinimlerinin farkında olmaları gerekmektedir. Yerel eğitim otoritelerinin (LEA) kendi okulları bünyesinde geniş kapsamlı ilkeleri vardır. Fakat her okul, okul güvenliği üzerine, ilkelerin nasıl uygulanacağını gösteren kendine özel politikaları geliştirmekle sorumludur (<http://www.teachernet.gov.uk>).

a) Yerel Yönetimlerin Okul Güvenliği İle İlgili Roller

İşveren olarak, Yerel Yönetimler devlet okulları, özel okullar, gönüllü destekli okullar, anaokulları, öğrenci yönlendirme birimleri ve yasal gençlik hizmetlerindeki sağlık ve güvenlik için sorumluluklara sahiptirler. Kendi sağlık ve güvenlik politikasının okul içi ve okul dışı aktivitelerde yürütülüp yürütülmediğini denetleme yetkisi vardır. Yerel yönetim, işveren olduğu okullara ve hizmetlere sağlık ve güvenlik

kılavuzu sağlar. Yerel yönetimler işveren olarak, personelin sağlık ve güvenlik sorumlulukları konusunda eğitilmiş olduğunu ve sağlık/güvenlik görevleri verilen kişilerin, bu görevleri yerine getirebilecek kapasitede olduğundan emin olmalıdırlar. Yerel yönetimler genel sorumluluklarını yerine getirmek için bilgi toplamaya ihtiyaç duyabilirler. Bunu yapabilmek için normalde okul topraklarının sahibi ya da işvereni olmaları gerekir. Böyle bir yetkileri yoksa, kendileri tarafından yönetilen herhangi bir okula girmek için saklı tutulan giriş haklarını kullanabilirler. Sağlık ve güvenlik sorunlarında, gerekli bilgiyi elde etmek için, bu giriş hakkı herhangi bir devlet okulu, özel okul ya da gönüllülerce kontrol edilen okullara girmelerini sağlar (DfES and DfH,1996).

Birçok Yerel Eğitim Yönetimi (LEA) vakıf okulları, özel vakıf okulları, gönüllü destekli okullar ve bağımsız okullar için sağlık ve güvenlik önerileri sağlar. Eğitimden sorumlu bakanlık bunları inceler ve destekler (DfES and DfH,1996). LEA, kendi bünyeleri altında olan okullar için, güvenlikle ilgili kapsamlı ilkeler geliştirmek, destek sağlamak ve bu ilkelerin uygulanışını denetlemekle sorumludur. LEA, okullara öneri ve kaynaklar sağlayabilir, personel için eğitimler düzenleyebilir, teftiş ziyaretleri yapabilir ve yönetim kurulundan yıllık sağlık ve güvenlik raporları isteyebilir. Her zaman olmasa da, çoğunlukla, yerel eğitim otoriteleri, okullara sorumlu oldukları konular hakkında tavsiyeler verecek risk yöneticileri görevlendirebilirler (DfES 2001:3-7).

b) Yönetim Kurulunun Okul Güvenliği İle İlgili Roller

Yönetim kurulu, sağlık ve güvenlik politikası ile ilgili, ayrıntılı bir okul güvenliği politikasına sahiptir. Bu politika genel olarak aşağıdaki gibidir (DfES and DfH,1996):

- Yöneticilerin güvenlikle ilgili sorumluluklarını nasıl yerine getireceğini belirlemek.
- Tüm personeli, güvenlik hakkında bilgilendirmek ve görüşlerini almak için toplantılar düzenlemek.
- Güvenliği geliştirmek için okullara ekonomik ve lojistik kaynak sağlamak.

- Okul müdürlerinden alınan raporların sıklığını ve türünü de içeren politikayı denetlemek ve gözden geçirmek için düzenlemeler yapmak.

c) Okul Müdürlerinin (Baş Öğretmen) Okul Güvenliği İle İlgili Roller

Okul müdürleri, Yönetim Kurulu ve LEA tarafından belirlenen güvenlik politikasını uygulamak ve aşağıdaki görevleri yerine getirmekle sorumludurlar (DfES and DfH,1996):

- Okul müdürü güvenliğin önemini kavramalı, okulun politikasının ve kendini sorumluluklarının farkına varmalıdır.
- Personel eğitimi gereksinimlerini gözetim altında tutar ve gerekli görüldüğünde eğitim düzenlenmesini sağlar.
- Velileri güvenlik politikası hakkında bilgilendirir ve ihtiyaç anında okula yardımcı olmaları için velileri teşvik eder.
- Güvenlikle ilgili düzenli raporları yönetim kuruluna ve gereksinim duyulduğunda Yerel Eğitim Yönetimine yaptırır.
- Polisten gerekli bilgiler elde eder ve daimi irtibat sağlamak için düzenlemeler yapar (yerel suç örneklerine ilişkin bilgiler gibi).
- Acil durum esnasında polisle irtibata geçmek için irtibat görevlisini belirler ve tüm personele bu kişiyi tanıştırır.
- Güvenlik düzenlemelerinin özel periyodik araştırmalarını ve risk değerlendirmeleri yapar.
- Düzenli olarak güvenlik kontrollerinin yapılmasını sağlar ve denetler.

Okul Müdürü, sağlık ve güvenlik sorunlarında işverenleriyle işbirliği içerisinde hareket eder, aldığı eğitim ve talimatlara uygun olarak eylemleri yerine getirir ve herhangi ciddi bir tehlikede işvereni bilgilendirir (DfES, 2001). Okul müdürleri yukarıdaki görevlerini, yönetim kurulu ve diğer personele danışarak gerçekleştirirler. Bütün görev dağılımlarını, örneğin hangi görev ve sorumlulukların kime verileceğini yönetim kurulu ve diğer personele danışarak kararlaştırırlar.

Okul güvenliğine ilişkin düzenlemeler tek başına okul güvenliğini sağlamak için yeterli değildir. Bu nedenle okul yöneticilerin önemli bir diğer görevi ise; personel,

öğrenci ve aileleri de okul güvenliği politikaları oluştururken işe koşmaktır. Okul güvenlik politikaları, okuldaki herkesi kapsar nitelikte olmalıdır. Personel sürekli bilgilendirilir ve karar almaya dâhil edilirse, ilgili kişiler işe daha gönülden bağlanacaktır. Gerek öğretmenler gerekse de, destek personeli güvenliği sağlamak için, aşağıdaki noktaları iyi bilmelidir (DfEE, 1999):

- Öğrencileri her türlü tehlikeden korumak.
- Saldırıya karşı tedbirli olmak.
- Taşınmaz malları korumak.
- Polis, itfaiye ve sağlık birimleri ile irtibata geçmek.
- Okulun acil durum planını uygulamak.

Daha fazla kaynak ve tavsiyeye ihtiyaç duyulması durumunda, müdürler Yerel Eğitim Yönetimine ulaşarak gerekli destek, kaynak ve tavsiyeler isteyebilirler. Yukarıdaki sorumluluklara ek olarak müdürlerin aşağıdaki görevleri de yerine getirmeleri beklenmektedir (DfES and DfH,1996):

- Öğrencileri görevlerini yapmaya teşvik etmek.
- Güvenlik politikalarının öğrencilerin ve personelin huzurunu korumak için uygulandığı konusunda velileri bilgilendirmek.
- Güvenlik politikanın iyi bir şekilde işlenmesi için veli, personel ve öğrencilerin kendilerinden ne beklendiğini ve beklenenin üzerinde neler yapabileceklerini bilmelerini sağlamak.

d) Öğrenci ve Ziyaretçilerin Okul Güvenliği İle İlgili Roller

Öğrenciler ve ziyaretçiler, sağlık ve güvenlik menfaatine uygulanacak yasaların gerektirdiği hiçbir şeye kasten ya da düşünmeden karışmamalı ya da istismar etmemelidir. Okullar özel mülkiyetlerdir ve bu da izinsiz ya da yasal yetkisiz olarak giren kişilerin haneye tecavüz eden kişi muamelesi göreceği anlamına gelir. Veliler, öğrencilerini okula götürüp okuldan almak ya da onları beslemek gibi sebeplerle okul topraklarına girmelerine izin verilmesi beklentisi içerisinde olabilirler. Fakat veliler de tüm diğer ziyaretçilerde olduğu gibi kurallara uygun hareket etmelidirler. Sıkıntı ya da

rahatsızlık vermemeli ve hukuk davalarına ya da cezai suçlara yol açar şekilde davranmamalıdır. Veli, kurallara uygun davranmıyorsa, okul ona tekrar izin verinceye kadar, okul topraklarına girme iznini kaldırdığı yönünde veliyi bilgilendirir. Okullar velilere ön bildirim ve cevap verme süresi vermelidir. Veli okul topraklarına girmeye devam eder ve sıkıntı ya da rahatsızlık verirse, 1996 Eğitim Yasasının 547. paragrafı uyarınca veliye hukuk davası açılabilir (www.teachernet.gov.uk).

Okulların kendi başlarına başarabileceği şeyler sınırlıdır. Eylemlerinin etkili olabilmesi için; okulların, ailelerin, yerel halkın, polisin, yerel yönetimlerin ve diğer ilgili kurumların desteği ve aktif işbirliği sağlanmalıdır. İlgili bütün birimlerin bir arada olumlu olarak çalıştığı yerlerde, okullardaki kişisel güvenliği tehdit eden ve okul yaşamına zarar veren aktivitelere karşı etkili gelişme sağlanabilir. Okullarda güvenlik tedbirlerinin alınmasından birinci dereceden okul yöneticileri ve LEA sorumlu olsalar da; polis, yangın ve kurtarma hizmetleri, yapı kontrolü yetkilileri, yerel yönetim yetkilileri, hizmet sağlayıcı birimler, danışmanlar ve toplum temsilcileri okul güvenliğinde özel roller üstlenen diğer birimlerdir (Richard Lloyd ve Charlene Ching, 2003:7).

4.2.2 Okullarda Acil Durum Planlamasına İlişkin Uygulamalar

Okullarda acil durum planlaması ve uygulamaları kısmında, Kuzey ve Doğu Londra'da bulunan: Bounds Green Junior School, Bruce Grove Primary School, Ferry Lane Primary School, Seven Sisters Primary School, Stamford Hill Primary School, Firs Farm Primary School ve Wilbury Primary School okullarının acil durum ve kriz yönetimi planlarından yararlanılmıştır.

4.2.2.1 Okullarda Acil Durum Yönetimi Planı ve Amaçları

Bir acil durum yönetim planının etkinliği, okul örgütünün acil durum anında nasıl davranacağı ile belirlenir. Etkili bir müdahale sağlamak için, personel, öğrenciler ve ziyaretçiler planın içeriğini ve acil durum anında yapmaları gerekenleri bilmelidir. Acil durum planı tek, yalın, mantıklı ve fonksiyonel olmalıdır. Temel olarak; *Kim?*

Neyi? Ne zaman? Nerede? Nasıl? Ne ile? Nasıl hep birlikte çalışır? Gibi sorulara yanıt vermek için hazırlanır (Fyfe, 2010:32).

Okulda acil durum yönetimi planı geliştirirken, acil durum planlamacılarının dikkat etmesi gereken bazı noktalar şöyledir (Metropolitan Borough of Wirral, 1999):

- Personel kadrosu arasındaki destek ve güven ortamının olay anında okulun mücadele gücünü artıracığının farkında olmak.
- Anahtar okul personeli belirlenmeli. Acil durumlarda gerekli rolleri üstlenmeye ve mücadeleyi sürdürürken destek olmaya hazır acil durum müdahale ekiplerini ve bir grup öğretmen belirlemek önemlidir.
- LEA'dan gelen desteğin yanı sıra, polis, itfaiye ve sağlık ekipleri gibi diğer kurumlarla da bağlantılar kurmak ve ortak protokoller belirlemek.
- Ulusal müfredatta, öğrencilere kayıp, değişim ve ölümle ilgili öğrenim deneyimleri sağlanması için çeşitli dersler okutmaya dikkat etmek.

Yukarıda belirlenen noktaların hayata geçirilmesi için, plan yöneticisinin yanı sıra, tüm çalışanların gerekli destek ve güçlerini ortaya koymaları gerekir. Bütün acil durum ekipleri, aileler ve öğrenciler görev ve sorumlulukları konusunda bilgilendirilmeli ve gerekli eğitimlere tabi tutulmalıdır. Plan uygulanmaya hazır hale geldiğinde, ayrıntıların düzenli olarak gözden geçirilmesi ve güncellenmesi önemlidir (Fyfe, 2010:32).

Acil durum esnasında hızlı ve etkili hareket etmeyi sağlamak için, aşağıdaki tedbirler tavsiye edilmektedir (Metropolitan Borough of Wirral, 1999):

- Plan hazırlandığında, nerede ve nasıl muhafaza edileceği ve planın detaylarına ve acil durum irtibat bilgilerine kimin ulaşabileceği üzerinde düşünülmelidir.
- Belirlenen idari kadro, okulun bilgisayar sistemindeki personel dosyalarına erişebilmelidir.
- İrtibat telefon numaralarının ve adreslerin güncel listeleri, merkezi olarak, hem bilgisayarda hem de kolayca erişilebilen dosyalarda muhafaza edilmelidir. Bunlar, öğrencilerin ailelerinin yanı sıra, plan içerisinde özel rollere sahip perso-

nelin ve yardımcı servislerin de iletişim bilgilerini içermelidir.

- Olay, okul saatleri dışında meydana gelebilir. Müdür (seçilmiş kişi ya da kişiler de dâhil), acil durum yönetimi planı ve iletişim listelerinin güncellenmiş birer fotokopisini evlerinde bulundurmalıdır.
- Medyaya yanıt vermede yardımcı olması için başvurulacak bir yönetici ya da personel belirlenmelidir.
- Tüm diğer personel, yazılı ya da basılı herhangi bir materyale yorum yapmaması ya da röportaj vermemesi konusunda bilgilendirilmelidir. Bu tür herhangi bir materyalin medyaya verilmemesi gerektiği açıkça belirtilmelidir.
- Personelin, olayın başlangıç aşamasında Yerel Eğitim Yönetimi (LEA) halkla ilişkiler uzmanı gelene kadar, medyanın isteklerini müdüre ya da temsilciye yönlendirmesi gerektiğini bildiğinden emin olunmalıdır.

Okul acil durum yönetim planının çok ayrıntılı olması tavsiye edilmemekle birlikte; plan, tümleşik acil durum yönetiminin bütün evrelerinde yapılması gerekenleri içerecek kadar kapsamlı ve sistematik olmalıdır. Bir okul acil durum planının kapsamı gereken konular okulların tür ve özelliklerine göre farklılık gösterir (NOVA SCOTIA 2008:27, DMBC, 2009).

Acil durum yönetimi planının amacı, ilk olarak oluşabilecek acil durum olaylarının risk değerlendirmesini yapmak ve okulun bunlarla başa çıkmak için nasıl bir konumda olduğunu tespit etmektir. İkinci olarak krizle karşılaşıldığında okul yönetiminin kendine güvenmesini sağlamaktır. Acil durum yönetimi planı, potansiyel bir yaşam tehdidi oluşturan acil durum olayında, öğrenci ve personeli yaralamalardan korumak ve yaşamları kurtarmak için planın uygulayıcılarına bir çerçeve sunar (Fyfe, 2010:33).

Okul acil durum planların amacı bütün okul bileşenlerinin güvenliğini sağlamanın yanında, okulun fiziksel, sosyal ve ekonomik çevresini de korumayı amaçlamaktır. Bu nedenle okul acil durum planları kapsamı bakımından okulun güvenlik stratejilerini olumsuz etkileyebilecek bütün konulara odaklanmaya çalışmalıdır. Kapsamlı ve aynı zamanda görev ve sorumlukların dağıtılması ve bunların hayata geçirilmesi konusunda net ve anlaşılır olan bir plan, okul yönetiminin kendine

olan güvenini tazelemesini sağlar (www.teachernet.gov.uk). Acil durum planının temel amaçları Fyfe (2010:33) göre aşağıdaki gibidir:

- Genel olarak, okulun kilit noktalarını tanımlamak.
- Okulun coğrafyasını detaylı bir şekilde belirlemek.
- Acil durum müdahale ekiplerini ve yardımcılarını ve rollerini belirlemek.
- Planı harekete geçirecek kilit kişileri ve olay yeri yönetimini belirlemek.
- Müdahale sürecini tanımlamak.
- Muhtemel tehlikeleri ve uygun stratejileri belirlemek.
- Okul örgütü ve olaya müdahale eden kişilerin derhal yapacaklarını belirlemek.
- Okulun bütün personeli ile SERT'in nasıl iletişim kuracağını belirlemek.
- Spesifik tehlikelerin yönetimi sağlamak için görevler ve stratejiler belirlemek.
- Ailelerin nasıl yönetileceği ve eğitileceği ile ilgili görev ve stratejiler belirlemek.
- Medya yönetimi için görev ve stratejiler belirlemek.
- Müdahalede gerekli olan ve kritik öneme sahip kontak bilgileri belirlemek.
- Eğitim ve tatbikat planlarını oluşturmak.
- Acil durum protokol ve prosedürlerini belirlemek.
- Planı kontrol etmek ve değerlendirme sürecini belirlemek.

4.2.2.2. Okulla İlgili Bilgiler

Okulla ilgili bilgiler, okulun profili, okul donanımları, haritalar, kilit noktalar, okul görüntü ve fotoğraflarını içermelidir.

a) Okulun Profili

Okul profili aşağıdaki gibi oluşturulabilir (NOVA SCOTIA, 2008:27):

- Okulun adı
- Okulun türü (İlk, orta, devlet/özel, yatılı...)
- Okulun adresi, telefonu, faksı
- Okul saatleri dışındaki iletişim bilgileri (isim, telefon)
- Öğrenci sayısı
- Çalışanların sayısı ve görevleri

- Okul binalarının sayısı ve kat bilgileri
- Sınıfların sayıları
- Okul demirbaşlarının bilgileri

b) Okul Donanımları İle İlgili Bilgiler

- Yangın ve diğer alarm sistemlerinin yerlerini gösteren renkli ve ışıklı yönlendiriciler
- Yangın hortumları ve diğer yangın söndürme araçlarının yerleri
- Su püskürtme motorları
- Elektrik, gaz ve su vanalarının yerlerini gösteren planlar
- Acil durum çıkışlarını ve çatıya çıkışı gösteren ışıklı ve renkli yönlendiriciler
- Güvenlik kameraları ve gözetim merkezlerinin yerlerini gösteren tabelalar
- Okul merkez santralinin donanımı.

c) Okul Bölgesine Ait Haritalar ve Kilit Mekânlar

Okul bölgesine ait haritalar bir acil durum esnasında, okula ailelerin ya da medya çalışanlarının akın etmesi durumunda okul çevresindeki park bölgelerinin, belirlenmiş güvenlik alanlarının, trafik giriş çıkışlarının kontrol edilmesini kolaylaştırmaktadır. Hazırlanan haritaların çoğaltılıp ailelere ve medyaya dağıtılması oldukça önemlidir.

Haritalar; acil durum müdahale ekipleri için planda okulun içinde ya da yakında belirtilmiş olan kilit nokta, rota ve bölgeleri ayrıntılarını içermelidir. Bunlar aşağıdaki yerleri göstermelidir (NOVA SCOTIA, 2008:33; Fyfe, 2010:34):

- Birincil ve ikincil acil durum operasyon merkezini
- Okula birincil giriş ve çıkışları
- Okulun ikincil giriş ve çıkışlarını (arka kapılar, yangın kapıları vb.)
- Toplanma alanları ve onların rotalarını
- Alternatif toplanma alanları, onların rotalarını ve okul içindeki sığınakları
- Okul dışında oluşturulmuş sığınakları ve güvenli alanları

- Güvenlik bölgesinde aileler için danışma noktasını
- İlk yardım için ayrılmış müdahale odasını
- Okul binalarının şemalarını ve planlarını
- İtfaiye ve ambulans için daha önceden belirlenmiş ve sürekli boş bırakılması gereken park yerlerini

Bütün haritalar ve planlar okul acil durum yönetimi ekiplerinin dosyalarında ve çabuk erişilebilir dolaplarda saklanmalı ve sürekli güncellenmelidir. Bunların birer kopyaları yerel eğitim otoritelerine gönderilmelidir.

d) Okul Fotoğrafları

Okulun iç ve dış bölgesini gösteren ayrıntılı dijital fotoğraflar ve mümkünse okulun tüm alanları gezilerek çekilmiş kamera kayıtları CD'lere kayıt edilmeli ve korunaklı yerlerde muhafaza edilmelidir (NOVA SCOTIA, 2008:33). Okul çevresini çevreden gösteren fotoğraf ve görüntüler, polis, itfaiye, ambulans gibi acil durum servislerine olaylara müdahalede büyük kolaylıklar sağlar (Georgia, 2009-2010:30).

4.2.2.3. Riskler ve Planda Yer Alan Acil Durum Türleri

Okullar yapıları ve temsil ettikleri çevre itibariyle sürekli tehlike altında olan örgütlerdir. Farklı türdeki okullar farklı tehlikelerle karşılaşabilirler. Bu nedenle her okul kendi özelinde tehlikeleri belirlemelidir. Bu tehlikeler doğal, okul içi ve dışı nedenlerden dolayı ortaya çıkabilir. Kaynağı ne olursa okullarda yaşanabilecek bütün tehlikeler belirlenmeli, bunlar için tehlike profili hazırlanmalı ve analiz edilmelidir. Ancak bu şekilde öğrencilerin sağlıklı ve güvenli bir çevrede eğitim ve öğrenimlerine devam etmeleri sağlanabilir. Okulun hangi acil durumlarla karşılaşma ihtimali olduğu ve bu durumlara karşı ne tür müdahalelerde bulunulacağı, kimlerden yardım alınacağı konuları plânda yer almalıdır. Tehlikelerin belirlenmesinin yanında, beraberinde getirebileceği direk ve dolaylı sonuçların da ayrıca gözden geçirilip ona göre önlemler ve savunma stratejileri geliştirilmesi gerekmektedir.

4.2.2.4. Acil Durum İletişim Stratejileri

İletişim, acil durum müdahale planının kalbidir. Öğrenci öğretmen, başöğretmen, diğer personel, aileler, gönüllüler, medya, bütün acil durum servisleri (polis, ambulans, itfaiye) ve LEA arasındaki koordinasyon iyi bir iletişim süreci ile mümkün olabilir. İletişim, acil durum hazırlık evresinden, iyileştirme aşamasının sonuna kadar görev, sorumluluk ve bilgilerin paylaşımını hızlandıran bir süreçtir (DfES and DfH,1996).

Acil durum okul dışında gerçekleşti ise okul ve acil durum yeri arasındaki iletişim kaçınılmazdır. Okul içerisinde meydana gelen bir acil durum için ise yalnızca okul acil durum müdahale ekibi'nin (SERT) olay yeri ile iletişiminin yanı sıra okul örgütünün geri kalanında tehlikelere karşı uyarılması gerekir. Her iki durumda da devam eden durum hakkında güncel bilgilendirmelere ihtiyaç vardır. Planın hazırlık safhasında, etkili ve mantıklı iletişim yolları araştırılmalı ve bir tehlikeye karşı okul örgütünü uyaracak ve sürekli bilgiyi sağlayacak bir sistem kurulmaya çalışılmalıdır. Bu sistem aşağıdaki etkinlikleri içerir (Fyfe, 2010:54):

- Okul iletişim merkezinin oluşturulmasını ve gerekli teçhizatlarla donatılmasını.
- Alarm sistemlerinin oluşturulmasını ve bütün alarmları birbirinden ayıracak tekniklerin geliştirilmesini.
- Aile ve medya ile iletişim ağlarının oluşturulmasını.
- Aileleri olay hakkında bilgilendirme stratejilerinin belirlenmesini.
- Medya demeç ve basın açıklamalarının belirlenmesini.
- Okul personeli ve SERT arasındaki iletişim ağının oluşturulmasını.
- Bilgilere rahat ulaşılması için, önemli bilgilerin internet sayfasında yayınlamasını ve güncellenmesini.

a) Acil Durum İletişim Araçları

Olay yeri ile iletişimde ki en iyi araç telefondur. Bu cep telefonu ya da sabit hat olabilir. Her bir SERT için iki telefon tahsis edilmeli, biri gelen aramaları cevaplamak, diğeri ise dışarıyı aramak için ayarlanmalıdır. Minimum olarak iki uyarı sistemi geliştirilmelidir. Örneğin yangın alarmı okulun boşaltılması için bilgiyi verirken,

kilitleme alarmı okul personelini bir sığınak bulmaya yönlendirir (www.teachernet.gov.uk).

Okulda etkili bir iletişim sisteminin oluşturulması için okulun kullanabileceği bazı iletişim biçimleri: Alarmlar, cep telefonları- sesli mesaj, tex mesajı, sabit telefonlar, telsizler, çağrı cihazları, megafonlar, e-mail, internet, radyo ve televizyon, kurye, personel toplantısı, mektup, bilgilendirme yazılarıdır (Fyfe, 2010:55).

Bu iletişim araç ve sistemlerinden hangisinin kullanılacağı olayın durumu ve özelliğine göre belirlenmelidir. Okulların yukarıdaki bütün araç ve sistemleri temin etmesi mümkün olmayabilir. Bazı durumlarda bir-iki tanesini kullanmak yeterli iken; bazı acil durumlar esnasında ise bu sistemlerden birçoğunu kullanmak gerekebilir. Bazı mekanizmaların diğerlerine göre daha üstün özelliklere sahip olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Yeni teknolojilere her zaman uyum sağlanmalı, iletişim sistem ve araçları sürekli yenilenmelidir.

b) Medya İletişim Stratejileri

Acil durum olaylarının geniş halk kitlelerine; yerel, ulusal ve uluslar arası düzeyde yayılmasını sağlayan en önemli araç medyadır. Medya acil durum yönetici ve servislerinin işlerini kolaylaştırabildiği gibi zorlaştırabilmektedir de. Bu sebeple acil durum planı medyanın ilgisiyle başa çıkmak için düzenlemeler içermelidir. Başa çıkma stratejileri aşağıdaki etkinlikleri kapsar (www.teachernet.gov.uk):

- Belirli bir personeli ya da yöneticiyi medyayla ilgilenmesi için seçmek ve mümkünse, bu kişilere medyayla başa çıkma eğitimi vermek.
- Medyanın soruları için belli bir telefon numarası kullanmayı planlamak ve yerel basının daha önceden bu numarayı öğrenmesini sağlamak.

Medya, özellikle de yerel yayıncılar, yerel halka doğru bilgi ve öneri sunmanın en iyi yolu olabilir. Kaza mahallinden yetkili bir kişiyle kısa bir röportaj, çok çabuk yayılabilecek söylentileri ve paniği etkisiz kılmak için güçlü bir yol olabilir. Fakat röportaj vermeye alışkın olmayan insanlar için, zor bir anda hoş karşılanmayacak bir

baskı olarak görünebilir. Okul topluluğundan herhangi bir üye, basın röportajları vermeye yaklaşabilir. Gazeteciler okul yetkililerine ulaşmak ya da bireylerle evde iletişim kurmak isteyebilir. Bu durumlarda gerekli önlemler alınarak söylenti ve asılsız bilgileri bertaraf etmek için bir basın toplantısı düzenlenebilir. Basın toplantısında dikkat edilecek noktalar, kısaca aşağıdaki noktaları kapsamalıdır (DfES and DfH,1996; www.teachernet.gov.uk):

- Mümkünse, röportaj formatını kararlaştırın ve muhabirin neler sormak istediğini belirleyin.
- Ne söylemek istediğinizi önceden kesinleştirin ve mümkünse bunları daha önce bir arkadaşınızla konuşun. Fakat beklemeyen sorulara cevap vermek içinde hazırlıklı olun.
- Mümkünse, demeçlerinizi avukata ve yöneticilere kontrol ettirin.
- Cevabı bilmediğiniz sorular varsa, uygun bir dille bilmediğinizi söyleyin.
- Gerçeklere bağlı kalın ve spekülasyonlara girmeyin.
- Cevaplarınızı çok fazla süslemeyin.
- Durumu anladığınızı ifade edin ve uygunsa, duygularınızı göstermekten korkmayın. Röportaj özellikle televizyon içinse, sinirlenmemeye çalışın.
- Fotoğraf, çocukların ödevleri ve personeli kapsayan istekleri reddedin.
- Gazetecilerin okul binasının etrafında tek başına dolaşmasına izin vermeyin.

c) Ailelerle İletişim Stratejileri

Ailelerle iletişim okulların her türlü durumda gerçekleştirmesi gereken bir sorumluluktur. Acil durum planının en önemli öğelerinden biride ailelere haber verme ve iletişim prosedürlerinin geliştirilmesidir (Fyfe, 2010:57).

Plan tamamlandığında, ailelere hangi düzenlemelerin yapıldığı ve acil bir durum meydana geldiğinde okulun kendileriyle irtibata geçeceği söylenirse, bu, ailelere güven verecektir. Velilere bu şekilde güven vermek, radyo ya da herhangi bir yerden bir şey duyduklarında, velilerin paniğe kapılmasını önleyebilir. Uygun iletişim prosedürlerine sahip olmak, durumu daha etkili yönetmeye ve ailelere ve öğrencilere güvence vermeye

yardımcı olacaktır. Prosedürler üzerinde uzun uzun düşünmek, zorlu koşullarda personelin velilerle etkili iletişim kurmayı bilip bilmediği hakkındaki eğitim ihtiyaçlarını saptamaya da yardımcı olabilir (www.teachernet.gov.uk).

Acil durum yönetimi planı tasarlarken üzerinde düşünülmesi gereken bir nokta da, olay anında ailelerle nasıl iletişim kurulacağıdır. Bu nedenle uygun iletişim kaynakları geliştirilmelidir. Okullar, acil durum esnasında irtibata geçebilmek için ailelerin iletişim bilgilerine sahip olmalıdır. Bu bilgiler düzenli olarak kontrol edilmeli, kesinlikle güncel tutulmalı, aile fertlerinin ev, iş ve cep telefonları ile mail adreslerini içermelidir. Direkt telefon hattı, spesifik bilgi isteyen aileler için en uygun yöntemdir. Bununla birlikte toplu mesaj mekanizması, internet, elektronik e-mail servisi ve yerel radyo istasyonları iletişim için kullanılabilir.

Ailelerle iletişim metodunun seçilmesi, birçok değişkene bağlıdır. Bu değişkenler olaya karışan öğrencilerin sayısı, olayın ciddiyeti, yaralılar ve ölenlerin sayısına göre değişkenlik gösterir. Olayın hemen ardından ailelere okulun bir kısmını bilgi merkezi olarak açmak yararlı olabilir. LEA ve okul müdürü tarafından verilecek kısa bir brifing, karşılıklı sorular sorulmasını ve cevapların alınmasına destek sunar. Devam etmekte olan bir olayda veya sonrasında müdür ailelere bilgi vermek amacıyla bir mektup yollayabilir. Bu mektupta acil durumun tüm koşullarını açıklar ve umut verici bir şekilde ailelerin endişelerini azaltır (Fyfe, 2010:58).

Ailelerle iletişim stratejileri geliştirilmesinde en önemli nokta eğitsel ziyaretler esnasında ailelerle iletişimin sağlanmasıdır. Eğitsel bir ziyareti planlarken okulun; düzenlemelerde değişiklik yapıldığında velilerle nasıl irtibat kuracağını (örneğin, öğrenci grubu eve belirtilenden daha geç bir saatte varacaksa ya da öğrenciler gezideyken, bir olay meydana geldiğinde velileri nasıl bilgilendireceğini) düşünmesi gerekir. Çocuklar eğitsel bir ziyaretteyken, evde acil bir durum meydana geldiğinde velilerin çocuklarıyla okul aracılığıyla irtibat kurmak ve bilgi vermek için bir telefon numarasına sahip olmaları gerekir. Bu nedenle, öğrenci grubu ile okul ve aileler arasında bir bağ görevi görecektir, belirlenmiş bir okul-ev irtibatı sorumlusu olmalıdır. Bu kişi, gezi ve olayın ayrıntılarıyla ilgili tüm materyallere sahip olmalıdır. Grup eğitsel

ziyaretteyken, velilerin detaylı iletişim numaraları her zaman hem okulda, hem de yetkili bu kişide bulunmalıdır (DfEE, 1998).

Okul gezisi öncesinde gezi lideri ve okul müdürü gezi planının detaylarını, gezi öncesinde düzenleyeceği bir toplantı ile açıklamalıdır. Ailelere gezi süresince kullanabilecekleri gündüz ve gece iletişim bilgileri verilmelidir. Çocuklarının geziye katılmasına izin veren aileler *Ebeveyn İzin Formunu* imzalamalıdır (www.teachernet.gov.uk).

Bazı veliler, çocuklarıyla birlikte eğitsel ziyaretin bir parçası olabilirler. Grup lideri genellikle acil durumda sorumluluğu üstlenir fakat tüm katılımcılar, yöneticiler, veliler ve öğrenciler de dâhil olmak üzere, acil durum lideri tarafından yetkilendirilmiş yedek teminat olarak sorumluluklara sahiptirler. Okul gezisi öncesinde geziye katılacak bütün kişiler okul müdürü ve gezi lideri tarafından bir araya getirilmeli ve meydana gelebilecek bir acil durumda kendilerinden nelerin beklendiği konusunda kişiler bilgilendirilmelidir. Geziden önce gruptaki veliler, acil durum prosedürlerinden bütünüyle haberdar olmalı ve bunları nasıl izleyeceklerini bilmelidir (DfEE, 1998).

Ailelerle iletişim stratejileri geliştirilmesinde ikinci önemli nokta ise eğitsel ziyaretler esnasında meydana gelen bir olayın ardından ailelerin bilgilendirilmesidir. Acil durumlar çok farklı şekillerde meydana gelebildiği için belirli bir veli bilgilendirme prosedürü belirlemek güçtür. Ancak bilginin etkili ve hassas bir şekilde aktarılmasını sağlayan bazı genel noktalar aşağıdaki gibidir (Fyfe, 2010; www.teachernet.gov.uk):

- Duygusal anlamda zor görevlerle başa çıkmayı başaracak birkaç personel belirlenmelidir.
- Yanlış bilgilendirmeler, veliler arasında gayri resmi olarak yayılabilir. Bu nedenle telefon aramalarının çabuk yapılması sağlanmalıdır.
- Taslak bir iletişim metni oluşturulmalıdır.
- Aranacak kişileri gösteren açık bir liste oluşturulmalıdır.
- Ailelere neler yapmaları gerektiği konusunda açık bilgiler ve tavsiyeler verilmelidir.

- Medya baskısının yoğun olduğu görülürse öğrenci veya veliler medya ile lüzumsuz diyaloglar ve röportajlar yapmamaları konusunda uyarılmalıdır. Çok fazla baskı olduğunda okul yönetimi ile iletişime geçmeleri için aileler bilgilendirilmelidir.
- Destek ve daha fazla bilgi için aile ve öğrencilere yararlı telefon numaralarını, acil durum yardım hattını, hastane ya da diğer gerekli servislerin telefon numaralarını içeren listeler dağıtılmalıdır.

4.2.2.5 Okul Düzeyinde Acil Durum Ekibinin Oluşturulması ve Ekiplerin Görevleri

Acil durum yönetimi uzun ve sistematik bir süreç olduğundan tek bir kişi tarafından yürütülemez. Acil durumlar okul müdür ve onun yokluğunda görevi devir alacak müdür baş yardımcısı tarafından koordine edilir (Atkinson, 2002:19). Okullarda acil durumlarla etkin mücadelenin ön koşulu yetişmiş bireylerden oluşan müdahale ekibinin oluşturulmasıdır. Acil durum yönetim ekipleri, durum daha ortaya çıkmadan önce karar verme, plan hazırlama aşamasında oluşturulup, yetkilendirilir. Böylece acil durumun tüm aşamalarında yapılacak çalışmaların tüm yetki ve sorumlulukları okul seviyesindeki ekiplerin sorumluluğunda olmuş olur. Okul acil durum yöneticilerinin en önemli görevi, acil durum esnasında okul acil durum planını aktif hale getirmek ve yazılı protokoller hazırlamaktır (DMBC: 2009:4). Acil durum öncesinde anında ve sonrasında yapılması gerekenleri yerine getirmektir (Knox ve Roberts, 2005:96).

Okul yönetiminin yapısı, tutumu ve okulun kaynakları ekibin oluşturulmasında belirleyici bir role sahiptir (Poland, 1994:178). Oluşturulacak olan ekibin büyüklüğünü, okulun öğrenci sayısı, okulun içinde bulunduğu çevre, yönetim yapısı vb. özelliklere göre farklılık gösterir. Bu nedenle ekibin kimler ve kaç kişiden oluşacağına yönelik kesin karar yukarıda bahsedilen özelliklere göre değişebilmektedir. Genel kanaat ekibin sayısının kontrol alanının özellikleri göz önünde bulundurularak dört ile sekiz kişi arasında değişebileceği yönündedir. Ancak okulun türü ve büyüklüğüne göre bu sayı 6 ile 12 arasında değişebilir. Ekip ne kontrol edilemeyecek kadar büyük, ne de okulun bütün bileşenlerini kapsamayacak kadar küçük olmalıdır. Çok geniş oluşturulacak ekipler olay sırasında zor koordine edilebileceklerinden bir kargaşa ve düzensizlik

durumuna neden olabilirler. Bu durum olayın kontrol edilmesini ve müdahalenin zamanında yapılmasını zorlaştıracak gibi, sağlıklı karar verme durumunu da ortadan kaldıracaktır. Çok küçük ekiplerde ise ekip üyelerinden birinin yokluğu nedeniyle yapılacak işlerden bazıları aksayabilir (www.teachernet.gov.uk).

Okulların türü ve büyüklüğüne göre acil durum ekipleri; yönetici, öğretmen ve öğrencilerin yanı sıra veliler, rehberlik ve psikolojik danışma merkezlerinde görev yapanlar, polisler, sekreterler, hemşireler, doktorlar, ilkyardım uzmanları gibi kişilerden oluşabilir (Atkinson, 2002:19). Okulların yapısı düşünüldüğünde çok hiyerarşik olmayan fakat çoklu bir acil durum yönetimi ekibi modeli önerilmektedir. Hangi düzeyde olursa olsun ekibin görevi acil durumlara cevap vermek için birlikte hareket etmektir. Merkezi bir ekibin üyeleri çoğunlukla acil durum öncesi erken uyarı için hazır bulunurlar. Okul içinde oluşturulan takım üyeleri ise acil durum anında öğrencilere ve okul personeline rehberlik etmekle sorumludurlar (Brock, Sandoval ve Sharon, 2001:38-91).

a) Olay Yöneticisi

Olay yöneticisi (okul müdürü) okulda acil durum yönetim ekibini kurmak ve yönetmekle sorumlu kişidir. Okul Acil Durum Müdahale Ekiplerinin (SERT) çalışmalarını kontrol etmek, ekip üyelerinin görev ve sorumluluklarını kişilerin özelliklerine göre dağıtmak ve çalışmalar için gerekli kaynak ve imkanların sunulması için gerekli merciler ile yazışma ve iletişimde bulunmak olay yöneticisinin temel görevleri arasındadır (SSEP, 2007:12).

Olay Yöneticisi olay hakkında bilgi toplamak, bir acil durumun meydana geldiğini açıklamak, durumun etkisini belirlemek ve yapılacak müdahaleleri yönetmekle görevlidir. Olay yöneticisi, aynı zamanda acil durum yönetimi çalışmalarının düzenli ve etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaktan sorumlu kişidir (Brock, Sandoval ve Sharon, 2001:104). Olay yöneticisi, acil durum ekibinde ki kişileri hem özel hem de daha geniş çaplı olaylar için toplantıya çağırarak, gerekli olan kaynakların her bir üye için gerekli olup olmadığını ayarlamak ve farklı ekip üyeleri arasında iletişim sağlamakla görevlidir (David ve Schonfeld, 2003:4).

Acil durum esnasında koordinasyonu yürütmek olay yöneticisinin sorumluluğundadır. Tahliye, sığınağa çekilme, güvenlik için okul kapama prosedürlerinin kullanılması gibi kritik kararlar verir. Olay yöneticisi olayın ciddiyetine göre okul kapama yetkisini LEA'ya danışarak kullanır. Gerekli gördükçe bütün acil durumlardan önce ve sonra acil durum ekiplerini toplama ve genel değerlendirmeler yapma yetkisine sahiptir. Olay yöneticisi, çeşitli nedenlerden dolayı okulda görevinin başında olamama ihtimaline karşı, kendisinin görev ve sorumluluklarını yerine getirebileceğini düşündüğü okul yardımcılarında birini, acil durum yöneticisi olarak belirleyebilir. Olay yöneticisinin diğer görevleri aşağıdaki gibi sayılabilir (Fyfe, 2010:36; DMBC, 2009:6):

- Müdahalenin yöneticiliğini yapar ve müdahalenin genel çerçevesini belirler.
- Tahliyenin nereye ve nasıl yapılacağını SERT'e danışarak karar verir.
- Okul kapatılması durumunda gerekli ayarlamaları yapar.
- Acil durumlarda okulun hasar görmesi durumunda bunu LEA'ya bildirir ve tamirini hızlandırır.
- LEA'dan tavsiye alır ve bazı durumlarda tavsiye verir.
- Öğrenci dosyalarının ve diğer bütün iletişim bilgilerinin güncellenmesini yardımcısı ile birlikte denetler.
- Gerekliğinde tek taraflı kararlar alacak yetkiye sahiptir.
- Gerekli gördüğünde yerel medya ile basın toplantısı düzenler ve durumu değerlendirir.
- Uygun acil durum servislerini devreye sokmak için ofis müdürünü görevlendirir ve tavsiyelerde bulunur.
- Özel durumu olan ya da engelli olan kişiler için gerekli ayarlamaların yapılmasını sağlar.
- Gerekli gördükçe acil durum müdahale ekiplerini denetler. Görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyen kişileri sözlü veya yazılı olarak uyarır.
- Öğrenci ve çalışanların bilgilendirilmesi için çeşitli toplantılar düzenler.
- Aileler için bilgi ve tavsiyeler hazırlar.
- Okulun normal fonksiyonlarına dönmesi için gerekli bütün diğer ayarlamaları yapar.

b) Bina Müdürü

Bina müdürü, okul acil durum planının aktif hale getirilmesinde olay yöneticisine yardım eder. Ofis müdürü ve olay yöneticisi ile olay anında sürekli iletişim halinde olarak binanın ve okulun bütün alanları hakkında bilgiler sağlar. Başlıca görev ve sorumlulukları aşağıdaki gibidir (DMBC, 2009, 12):

- Acil durum esnasında profesyonel müdahale ekiplerinin olay alanına engele takılmadan çabucak ulaşmasını sağlar.
- Tüm bina ve çıkışların anahtarlarını sağlamaktan sorumludur.
- Acil durum servisleri (polis, itfaiye, ambulans) için okul bahçesinde gerekli park alanlarının ayrılmasından sorumludur.
- Okul çevresinin güvenliğinin sağlanmasında okul müdürüne tavsiyeler bulunur ve gerektiğinde güvenliğin sağlanmasına yardımcı olur.
- Gaz, elektrik ve su vanalarını devre dışı bırakır.
- Gerektiğinde okulun boşaltılmasına yardımcı olur.

c) Ofis Müdürü / Sekreterlik

Ofis müdürü diğer ekipler ile sürekli iletişim halinde olmak, bütün karar ve bilgilerin paylaşımını sağlamak, ekiplerin görev ve sorumluluklarını yerine getirdiğinden emin olmak için olay yöneticisine yardımcı olur. Olay yöneticisi ile acil durum müdahale ekipleri arasındaki iletişim birimidir. Görev ve sorumlulukları aşağıdaki gibidir (DMBC, 2009:8):

- Acil durum anında bütün müdahale ekiplerini olay yöneticisinin direktifleri doğrultusunda bilgilendirir.
- Okul acil durum planın hayata geçirilmesinde müdüre yardımcı olur.
- Müdür yardımcısı, bina müdürü, hükümet yetkilisi ile iletişim halinde olur.
- Acil durum yönetim planın kopyalarının bütün ekiplere dağıtılmasını sağlar.
- Okul acil durum ve ilk yardım çantalarının uygun şekilde hazırlanıp hazırlanmadığını denetler.
- Öğrencilerin özel dosyalarının ve sağlık bilgilerinin kayıtlarını tutar.

- Ziyaretçi defterlerinin tutulmasını sağlar.
- Okula yapılacak ziyaretçi akışınının kontrol altına alınmasına karar verir ve gerektiğinde ziyaretleri iptal eder.

d) Acil Durum İletişim Birimi

Acil durum iletişim görevlisi okul normal çalışma saatleri boyunca okulda bulunmalıdır. İdeal olarak bu pozisyon okulda sürekli çalışan okul sekreteri, danışman veya kayıt sekreteri'nden birisine verilmelidir. Acil durum kontağını kuran kişi tüm gerekli bilgiyi barındıran yapılacaklar kontrol listesinin ve acil durum planının bir fotokopisini yanında bulundurmalıdır. Acil durum anında telefon yoğunluğu nedeniyle hatlar kilitlenebilir ve ulaşım engellenebilir. Bu sebeple ideal olarak bu kişinin, biri gelecek telefonlara cevap vermesi, diğeri ise dışarıyı aramak için iki telefon kullanması gerekmektedir. Okul ayrıca okul gezileri ve ya aktiviteleri için çalışma saatleri dışında bir acil durum iletişim görevlisi belirlemelidir. Normal okul saatleri dışında oluşan ciddi kazalar ya da acil durumlar için okul 24 saat 7 gün acil durum iletişim hattı kurmalıdır (Fyfe, 2010:34-35).

İletişim görevlisinin görevleri genel olarak aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Olayla ilgili telefonlara cevap vermek.
- Acil durum servislerini aramak ve olay yerine vardıklarından emin olmak.
- Olay yeri yöneticisini ve acil durum servislerini bilgilendirmek.
- SERT'in üyelerini uyararak onların görevlerinin başına geldiklerinden emin olmak.
- LEA ile iletişim kurmak ve olay hakkında LEA'yı bilgilendirmek.

e) Medya İletişim Sorumlusu

Medya, aile ve halkla iletişim için, her okulun bir sözcü tayin etmesi tavsiye edilmektedir. Bu görevi sağlayan genellikle okul ya da bölge seviyesinde bir yöneticidir. Medya görevlisi, basınla ve halkla hangi bilginin nasıl paylaşılacağını belirlemede önemli bir rol oynar (Brock, Sandoval ve Sharon2001: 105).

Medya kuruluşlarıyla ilişkileri geliştirmek; medyaya verilecek bilgileri diğer ekiplere danışarak oluşturmak ve demeçler hazırlamak; söylentileri kontrol altına almak; personeli meraklı muhabirlerden korumak; polis, ambulans ve itfaiye ile iletişimi sürdürmek ve bilgiyi taze tutmak yönetim merkezi yakınında “medya merkezi” kurmak; olay yöneticisi ve bölgedeki diğer ilgili kurumlarla bilgiyi koordine etmek; belge çalışmaları yapmak, aileleri ve çalışanları bilgilendirmek başlıca görevleridir (David ve Schonfeld, 2003:4). Büyük çaplı olaylarda LEA medya sorumlusu okul adına basın açıklaması yapabilir. Medya İletişim sorumlusunun diğer görevleri arasında aşağıdakiler sayılabilir (Fyfe, 2010:36; Brock, Sandoval ve Sharon2001) :

- Medya bilgi paketini hazırlamak.
- Mümkün olan zamanlarda basın temsilcilerine potansiyel kriz durumları konusunda önceden bilgi vermek.
- Doğru iletişim kaynaklarını yaratmak ve medyaya doğru bilgi akışını sağlamak.
- Yerel yönetim iletişim memuru veya polis basın ilişkiler memuru ile iş birliği kurmak.
- Okul hakkında yayınlanmış yanlış haberler için televizyon ya da gazetelere gerçekleri belirten resmi bir açıklama göndermek.
- Acil durumdan sonra gerek duyulması durumunda, kullanılan yöntemin etkinliklerini ayrıntılı bir şekilde açıklayan bir basın açıklaması hazırlamak.

f) Aile İletişim Sorumlusu

Kazaya uğrayan kişilerin aileleri mümkün olduğu kadar kısa zaman içerisinde eksiksiz ve doğru bilgiye ihtiyaç duyar. Okulun, ailelerin bu isteklerine anında karşılık verebilmesi ve ailelerin kaygılarını en aza indirgeyebilmesi ancak iyi ve güvenilir bir iletişim sistemi ile sağlanabilir (Cabinet Office, 1997). Aile iletişim sorumlusu, kapatma prosedürlerinin uygulanması, herhangi bir acil durumun okulda meydana gelmesi, öğrencilerin şiddet içerikli olaylara karışması gibi durumlarda ailelerle iletişim kurmak ve aileleri bilgilendirmekle görevlidir (Fyfe, 2010:36). Aile iletişim sorumlusunun temel görevleri aşağıdaki gibidir:

- Ailelerle kontak sağlamak ve ailelerin bilgilendirmekle sorumludur.

- Ailelerin istediği bilgileri koordine eder.
- Acil durumlar esnasında bütün aileleri zamanında bilgilendirmek için diğer ekipler ile çalışır.

g) Eşgüdüm Görevlisi

Okul ve LEA arasında eşgüdümü sağlamakla görevlidir. Resmi kuruluşların yanı sıra, eşgüdüm görevlisi özel kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları arasında da ortaklıklar kurulması, ortak projeler-kampanyalar geliştirerek yürütülmesi için gerekli çalışmaları yapmakla sorumludur (www.teachernet.gov.uk). Okulun tam ve yarı zamanlı çalışanları ve bütün acil durum ekipleri arasında eşgüdüm çalışmaları sağlamak için telefon ağları kurmak ve geliştirmek gibi görevleri de vardır (David ve Schonfeld, 2003:4).

h) Planlama Bölümü Şefi

Planlama birimi, diğer birim ve ekiplerden acil durumla ilgili bilgileri toplar, değerlendirir ve operasyona yönelik bir eylem planı hazırlar. Bu planda müdahale hedefleri, kaynak kullanımı, oluşturulacak alt birimler yer alır. Okuldaki kaynak, personel ve erzak depolarının son durumu hakkında genel bir rapor hazırlar. Bu rapor doğrultusunda gerekli erzakların temini için lojistik ve okul idaresini bilgilendirir. Tatbikat ve diğer eğitim çalışmaları için ilgili birimlerle birlikte planlar hazırlamak. Bu çalışmalarda görevlendirilecek kişileri listelemek ve bu kişileri bilgilendirmekle görevlidir.

ı) Operasyon Bölümü Şefi

Planlama birimi tarafından belirlenmiş görev ve sorumlulukları yerine getirmekle görevlidir. Herhangi bir acil durum esnasında ilk müdahaleyi gerçekleştirmekle sorumludur. Operasyon bölümü, alt bölümlere ayrılır ve bu kişiler arama- kurtarma, yangına müdahale ve ilk yardım müdahalelerini gerçekleştirir. Okul tahliye planlarını uygulamak, öğrencileri saymak, ailelere teslim edilinceye kadar öğrencilere göz kulak olmak, enkazları ya da suları temizlemek, vanaları kapamak, hasar tespitlerini yapmak, olayları raporlamak, profesyonel acil durum servislerine yardım etmek gibi görevleri vardır.

i) Lojistik Bölümü Şefi

Lojistik bölümü, güvenlik, araç gereç ile ilişkili görevleri koordine eder. Operasyon öncesinde ve süresince gerekli olan personel, tesis, hizmet, erzak ve malzeme tedarik etmek; yakıt, yiyecek, su, alternatif ışık/enerji kaynağı ihtiyacını belirlemek; ihtiyaç duyulan nesnelere sevkıyatını ayarlamak; uzun dönemli ihtiyaçları gözetmek temel sorumluluklarıdır (Fyfe, 2010:36). Lojistik bölüm şefinin diğer görevleri aşağıdaki gibidir:

- Acil durum öncesinde, acil durumlar için gerekli olan bütün erzak ve malzemeleri depolamak, korumak, eksikleri listelenmek ve tatbikatlarda kullanılacak malzemeleri temin etmek.
- Acil durumlarda kullanılacak erzakların dağıtımını planlama bölümünün yaptığı listelere göre yapmak.
- Tehlikeli maddeler, su sızıntıları, gaz-elektrik kaçakları, kanalizasyonlarla ilgili sorunları kontrol etmek.

j) Finans Bölümü Şefi

Finans bölümü bütün finansal işlemleri yönetmekle sorumlu birimdir. Personel çalışma sürelerinin kaydını tutar, satın alma yapar, alınan malların kaydını tutar, faturalandırır, zarar tespiti yapar ve operasyonun maliyetini takip eder. Lojistik bölümünden gelen ihtiyaç listelerinin maliyetlerini yapar ve okul idaresine bildirir. Okul yönetimince kendisine verilen yetki çerçevesinde ödemeler yapar. Diğer önemli görevleri şöyledir (Fyfe, 2010:40):

- Finansal durumu değerlendirir ve tavsiyelerde bulunur.
- Acil durumlar için ödenek talebinde bulunabilir.
- Acil durumlar ile ilgili giderleri düzenler ve kayıt altına alır.
- Gelen bağışları kayıt altına alır ve okulun finansal verilerini gösteren raporları hazırlar.

4.2.2.6 Okul Düzeyinde Acil Durum Müdahale Ekipleri ve Görevleri

Bir acil durum müdahale ekibi oluşturulduğunda bu ekibin yerine getirmesi gereken bazı işlevler ve görevler bulunmaktadır. Bu görevler ekibin bulunduğu düzey, bölge ve kurum türüne bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Bütün ekipler belirlemiş oldukları amaçlar doğrultusunda hareket etmek ve olaylara en hızlı ve etkili müdahaleyi sağlamakla görevlidirler. Bütün ekiplerin rol ve sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar birbirinden çok farklı olmasa da bu ekiplerin koordinasyon ve eşgüdüm içerisinde olaylara müdahale etmesi gerekmektedir. Bütün ekipler, olay yönetim ekibinin idaresinde ve gözetiminde çalışırlar. Harekete geçirildiklerinde aşağıdaki görevleri yerine getirmekle sorumludurlar:

- Bir acil durum nedeniyle normal hizmetler verilemediği zamanlarda öğrenciler, personel ve ziyaretçiler ile ilgilenmek.
- Okulun yönetim merkezine rapor vermek.
- İhtiyaca göre olay yönetim ekibine yardım etmek.
- Fonksiyonları, emir aldıkları ve eğitildikleri şekilde sunmak.
- Bütün bulguları yönetim merkezine rapor etmek.

a) İlk Yardım Ekibi

Büyük bir acil durumda okullar, normal acil durum tıbbi hizmetlerinden yoksun kalabilirler. Okuldaki ilkyardım ekibinden, geniş çaplı bir acil durum sonrasında, kamu ve özel tıbbi imkânlar kullanılmadığında ya da ulaşılamaz durumda olduğunda, seçilmiş personelin sınırlı oranda ilk yardım hizmetleri sunması beklenmektedir. İlk yardım ekibi kendi eğitimleri ve sertifikaları çerçevesinde temel ilk yardım hizmeti sunmaya hazır olmalıdır. Olay mahallinde, güvenli bir yerde bir ilk yardım merkezi kurulmalıdır. Yararlılar bulunarak bu ilk yardım istasyonuna taşınmalıdır. Her bir okul için ilk yardım ve tıbbi becerilere sahip personel tespit etmeli ve aşağıdaki fonksiyonları yerine getirmek üzere görevlendirmelidir:

- Güvenli bir yerde bir ilk yardım istasyonu kurmak. (Okullarda genelde bir merkez bunun için ayrılır).
- İlk yardım çantalarını ve acil durum malzemelerini hazırlamak.

- İlk yardım çantalarının içeriklerini düzenli olarak kontrol etmek ve çantaları kullandıktan sonra mümkün olduğu kadar kısa zamanda yeniden doldurmak.
- Son kullanma tarihi geçen herhangi bir malzemeyi güvenli bir şekilde kullanımdan çıkarmak ve yenisiyle değiştirmek.
- Çalışmalarını profesyonel acil durum tıbbi hizmetleri verenlerle koordine etmek.
- Toplu yaralanmaların olduğu durumlarda yaralıları tedavi önceliğine göre ayırmak ve sağlık servislerini bu konuda bilgilendirmek.
- Ciddi şekilde yaralananlara tıbbi taşıma imkânı sağlamak.
- Yaralıların ve ölenlerin kayıtlarını tutmak ve yaralılara acil durum barınağı sağlamak.

İlk yardım görevlisinin eğitim ve nitelikleri, HSE tarafından onaylanan bir kurumca hazırlanan yasal bir yeterlilik belgesine sahip olması gerekir. Okullarda ilk yardım sertifikası sadece üç yıl geçerlidir. İşverenler, sertifikanın süresi dolmadan en az üç ay önce bilgi ve yeterlilik tazeleme testi düzenlemelidir. Sertifikanın süresi dolarsa, kişi başka bir eğitim kursuna katılacaktır. Bu nedenle okullar ilk yardım görevlilerinin ve sertifika tarihlerinin kaydını tutmalı ve takip etmelidir (www.teachernet.gov.tr).

b) Yangınla Mücadele Ekibi

İngiltere'deki okullarda hemen hemen her gün bir yangın olayı medya gelmekte ve yangınlar büyük can kayıpları ve maliyetlere sebep olmaktadır. Bu nedenle okullarda yangınla mücadele konusunda gerekli eğitimleri almış ekiplerin varlığı, meydana gelecek zararları önlemekte oldukça önemlidir. Yangın müdahale ekibi, okullarda meydana gelen yangınların önemli bir kısmına itfaiye ekipleri olay yerine gelene kadar müdahale etmekle sorumludur (www.teachernet.gov.uk). Yangınla mücadele ekibinin aşağıdaki fonksiyonları yerine getirmesi beklenmektedir:

- Yangın ve patlamalar için risk analizleri yapmak.
- Yangın tahliye planı ve takvimi hazırlanmak.
- Düzenli aralıklarla yangın tatbikatlarını itfaiye örgütü ile birlikte gerçekleştirmek.

- İtfaiye ekiplerinin görüş ve önerilerini almak ve itfaiye teşkilatı ile gerekli protokoller yapmak.
- Yangın alarmlarının çalışıp çalışılmadığını kontrol etmek.
- Yangın önlemek için tedbirler almak.
- Yangın söndürme tüpleri ve su püskürtme cihazlarını hazır hale getirmek ve uygun yerlere yerleştirmek.
- Öğrencilere yangın tüplerini kullanma ve yangından korunma konusunda eğitim vermek.
- Yangınla mücadelede kullanılmak üzere diğer malzemeleri lojistik servisine bildirmek ve temin etmek.
- Okul laboratuvarları ve kantininde yangın ve zararlı madde dökülmeleri için özellikle tedbirler almak.
- Yangın söndürme tüplerinden son kullanma tarihi geçenleri yenileri ile değiştirmek.
- Yangın çıkışları ve merdivenlerini belirli aralıklarla kontrol etmek.
- Yangın çıkışlarının anahtarlarını bina müdürü ile ortak kullanmak.
- Büyük yangınlar anında tahliye ekibiyle birlikte okulun tahliyesini gerçekleştirmek.
- Okulun iç ve dış çevresindeki bütün yangınlara ilk müdahaleyi yapmak.

c) Tahliye Ekibi

Okul saatleri esnasında gerçekleşecek bazı acil durumlar öğrencilerin ve personelin tahliye edilmesini gerektirebilecek boyutta olabilir. Bu durumda daha önce görev ve sorumlulukları belirlenmiş tahliye ekibi, profesyonel kurtarma ekipleri hala okula varmamışlarsa, ekip diğer ekiplerle birlikte tahliyeyi gerçekleştirmekle sorumludur. Bu ekip öğrencilerin tahliyesinden ve güvenli alanlara yerleştirilmesinden sorumludur (Fyfe, 2010:47).

Tahliye ekibinin aşağıdaki görevleri gerçekleştirmesi beklenmektedir:

- Tahliye planlarını hazırlamak ve bu planları hazırlamada itfaiye, polis ve sağlık ekiplerinden tavsiyeler almak.

- Acil durum olayına göre tahliye yollarını belirlemek (Bazen aynı tahliye yolu kullanılmayabilir).
- Sel, deprem, yangın vb. durumlarda tahliye için okul içinde ve dışında sığınaklar ve güvenli alanlar belirlenmek.
- Okulun bütün katlarını kontrol edecek ve öğrencilerin tahliyelerini gerçekleştirecek kadar personel görevlendirmek.
- Düzenli aralıklarla tahliye alanlarının bakımını yapmak ve tahliye yollarını gözden geçirmek.
- Değişen okul yapı planları ve dizaynına göre tahliye yollarını güncellemek ve tahliye yollarına resimli, yazılı, ışıklı uyarılar asmak.
- Engelli ya da özel durumu olan kişiler için personel görevlendirmek.
- Tahliye anında kullanılmak üzere fosforlu yepek, megafon, düdük gibi malzemeleri hazırlamak ve dolaplara koymak.
- Tahliye çeşidine göre anonsları belirlemek.
- Tahliye için senaryolar belirlemek.
- Tahliye durumunda öğrencileri gruplara ayırma, sıralama stratejileri geliştirmek.
- Tahliye esnasında öğrencilerin tahliye edilecekleri yerin güvenliğini yeniden kontrol etmek ve ona göre gerekli ise alternatif güvenlik alanlarını kullanmak.
- Tahliye prosedürlerini gözden geçirmek ve alınan sonuca göre değerlendirmeler ve gerekli değişiklikleri yapmak.
- Öğrencilerin tamamının tahliye edildiğinden emin olmak için sayma işlemini yeniden gerçekleştirmek.
- Acil yaralı olan kişilere ilk yardım desteğinin önce ulaşması için ilk yardım ekip üyelerini uyarmak.
- Olay sonrasında genel bir değerlendirme yapmak.

d) Arama ve Kurtarma Ekibi

Sel, yangın, patlama, toprak kayması gibi durumlarda, ölen, yaralanan ya da enkaz altında sıkışan kişiler olabilir. Profesyonel ekiplerin olay yerine gelmesi zaman alacağından ilk arama kurtarma çalışmaları okul arama kurtarma ekibi tarafından yapılır. Arama kurtarma çalışmaları diğer bütün acil durum ekipleri ile koordineli bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Arama kurtarma profesyonellik gerektiren bir iş

olduğundan ekip üyelerinin gerekli eğitimleri almış kişilerden seçilmesine dikkat edilmelidir. Eğitim ihtiyacı olan ekip üyeleri için kurslar ayarlanmalıdır. Ekip üyeleri gerekli malzemelerle (halat, balyoz, kanca, demir keski, ışık, telsiz, eldiven vb.) donatılmalıdır. Arama ve kurtarma ekibi aşağıdaki eylemleri gerçekleştirmekle sorumludur:

- Arama planlarını oluşturmak.
- Alet çantalarını (ışık, eldiven, maske, el feneri...) hazırlamak ve uygun yerlere yerleştirmek.
- Okulun tüm bölgelerinin fotoğraf ve görüntülerini hazırlık aşamasında elde etmek.
- Okul binasının aranmasını yapmak için hassas noktaları belirlemek.
- Aranacak bölgeleri ekip üyelerine paylaşmak ve aramayı gerçekleştirmek.
- Olaydan zarar gören ve sıkışan kişileri kurtarmak.
- O an için kurtarılması mümkün olmayan sıkışık kalmış kişileri teselli etmek ve profesyonel ekipleri hemen haberdar etmek.
- Aranılan bölgelerin birçok kez aranmaması için işaretler koymak.
- Ölen kişilerin kimliklerini tespit etmek ve kayıt etmek.
- Kişilerin özel eşyalarına kimlik tanımlamada kullanılmak üzere polis gelinceye kadar dokunmamak ve kesin olarak tanınmayan kişilerin kimlik tespitinden kaçınmak.

e) Öğrenci-Veli Buluşturma Ekibi

Okullar meydana gelecek acil durumlar karşısında okula akın edebilecek olan ailelerin panik ve kargaşaya sebebiyet vermemeleri için gerekli tedbirleri almalıdırlar. Bu nedenle gerekli bilgilendirmeler gerek telefon, gerekse de yerel basın ve medya aracılığı ile hemen yapılmalıdır (Fyfe, 2010).

Bir acil durum anında ya da sonrasında okullar, öğrencilerle anne babalarını bir araya getirmek için hazırlıklı olmalıdır. Öğrencinin velisine güvenli bir şekilde teslim edilmesi için gerekli ayarlama ve düzenlemeleri yapmak ekibin temel görevidir. Ekip üyeleri okul girişindeki belirli yerlerde öğrencilerin anne babalarıyla buluşmalarını

sağlamak için eğitilmelidir. Ekibin aşağıdaki fonksiyonları yerine getirmesi beklenmektedir:

- Okul içinde ve dışında öğrenci-veli buluşturma merkezlerini belirlemek.
- Resimli öğrenci listeleri ve öğrenciyi veliye teslim formu hazırlamak ve buluşturma merkezinde bulundurmak.
- Ekip dışında görev alacak öğrenci, gönüllü aileler ve diğer gönüllüleri belirlemek.
- Çocuklarını o an okuldan alamayacak aileler için senaryolar hazırlamak.
- Acil durumun ciddiyetine göre öğrenci-veli buluşmasını hızlandırmak için çalışmalar yapmak.
- Çocuklarını okuldan alamayacak aileler için okul servislerinin kullanılmasını sağlamak.
- Ailelerine ulaşamayan öğrenciler için gençlik merkezi ve çocuk sosyal servisiyle iletişime geçmek ve gerekirse geçici istihdam sağlamak.

f) Öğrenci-Personel Gözetim Ekibi

Bir acil durum anında okul personeli hem öğrencileri gözetebilmeli, hem de ilk müdahale ekiplerinin olaya müdahale edebilmesini sağlamalıdır. Diğer personel üyeleri ilk müdahale ekiplerini oluştururken, personelin bir kısmı ve hizmetliler öğrencilerle kalmalıdır. Öğrenci/Personel Gözetim Ekibi aşağıdaki fonksiyonları yerine getirmekle sorumludur:

- Olay anında gözetlenecek öğrenciler için taslak formlar hazırlamak.
- Engelli kişiler için özel prosedürler belirlemek.
- Öğrencilere göz kulak olacak gönüllüleri belirlemek.
- Sınıfta önde gelen öğrencileri belirlemek ve olay anında kendilerine nasıl yardım edeceklerini öğrenciler ile tartışmak.
- Olay anında öğrencileri sınıf listelerinden kontrol etmek ve saymak.
- Tahliye için öğrencileri gruplamak ve ne yapacaklarını anlatmak.
- Toplama yerlerinde öğrencileri yeniden saymak.
- İçte doğru tahliye durumlarında öğrencilerin sınıflarında sakinleştirilmeleri için

sınıf öğretmenleri ile iletişim halinde olmak.

- Gözetilecek kişilerin ya da sınıfların sayıca fazla olması durumunda gençlik merkezlerinden ve çocuk sosyal servisinden personel talep etmek.

g) Destek ve Güvenlik Ekibi

Destek ve güvenlik ekibi, acil durum anında bütün ekiplerin ihtiyaç duyduğu alanlarda gerekli yardımları gerçekleştirmek ve okul güvenliğini sağlamakla görevlidir. Okul iç ve dış mekânlarının öğrenciler için güvenli hale getirilmesi için çalışmalar yapmak ve öğrencilerin aileleri tarafından alınmasına kadarki süreçte öğrencilere göz kulak olmakla sorumludur. Destek ve güvenlik ekibi aşağıdaki fonksiyonları yerine getirmekle sorumludur:

- Öğrenci-aile buluşturma ve öğrenci-personel gözetim ekibi ile bir araya gelip ortak prosedürler belirlemek.
- Olay anında hangi ekiplere ne tür desteklerin sağlanacağını belirlemek.
- Acil durum anında okula hücum edecek aileleri güvenli alanlara yönlendirecek kişi, anons, levha ve işaretleri belirleyip, hazırlamak.
- Acil durum anında kullanılacak bütün iç, dış ve yangın kapılarının anahtarlarını bina müdüründen hemen temin etmek.
- Öğrencileri bireysel güvenlik konusunda bilgilendirmek.
- Olay anında öğrencilerin korunacağı alanları belirlemek.
- Kapı girişlerinde güvenlik bölgesi belirlemek ve gerekli yönlendirmeleri yapmak için birini görevlendirmek.
- Ziyaretçi defterlerini tutmak ve şüpheli kişileri okul idaresi aracılığı ile polise bildirmek.
- Okulda meydana gelecek şiddet olayları için güvenlik tedbirleri geliştirmek.
- Polis ve itfaiyeye olay yerinde eşlik etmek ve olay yerine kolay ulaşımını sağlamak için birini görevlendirmek.
- Polis olay yerine gelene kadar bir güvenlik şeridi oluşturmak.
- Okulun ve kişilerin güvenliği tehlikeye sokacak elektrik kablosu, kimyasal madde, benzin gibi maddelerin etrafını şeritlerle çevirmek ve itfaiye gelene kadar kimseyi bu alanlara yaklaştırmamak.

- Elektrik su ve gaz vanalarını kapatmakta bina müdürüne yardımcı olmak.
- Tahliye yollarının ve sığınakların güvenliğini kontrol etmede tahliye ekibine yardım etmek.
- Güvenliği tehdit eden diğer bütün konuları okul idaresine rapor etmek.

4.2.2.7 Okullarda Kullanılan Bazı Acil Durum Protokolleri ve Uygulamaları

Okullar topluma ve çevreye açık alanlardır, dolayısıyla okullar doğal olayların yanında birçok insan yapımı tehlikeli olayla karşılaşabilirler. Okulların öncelikli görevi karşılaşabilecekleri doğal ya da doğal olmayan acil durumlara karşı hazırlıklı olmaktır. Okullar bu süreçte yapmış oldukları risk değerlendirme sonuçlarına göre yaşayabilecekleri tehlike ve tehditleri tanımlar ve bunları önlemek için birçok sayıda stratejik protokol geliştirirler. Bu protokollerin çok ince ayrıntıları ele alması bazen uygulanmasını zorlaştırabilir. Onun yerine protokollerin her bir okul için uygun stratejiler belirleyen ve durumla müdahaleyi kolaylaştıran bir rehber olarak ele alınmasında yarar vardır. Her bir olay için yapılan değerlendirme stratejileri diğer olaylarla ilişkili adımları içerebilir, bu nedenle olayı planlayan kişilerin bütün protokolleri bir araya toplamaları ve bütüncül bir bakış açısı ile bunları geliştirmeleri gerekmektedir. Okulların bütün acil durumlar için ayrı ayrı protokoller geliştirmeleri yararlıdır. Ancak bu çok güç bir durum olduğundan, bir çok durum için spesifik protokoller hazırlanmaktansa, acil durumları gruplayıp, daha az fakat daha kapsamlı protokoller hazırlamak daha yararlıdır (Fyfe, 2010:19). Acil durumun türüne ve ciddiyetine göre acil durum müdahale ekipleri, müdahalede esnek olmalı, duruma göre ayarlamalar yapmalı ve okul içinde başa çıkılması zor durumlarda okul dışındaki acil durum servislerinden yardım istemelidir.

(www.teachernet.gov.uk/wholeschool/healthandsafety/schoolsecurity/).

Kuzey ve Doğu Londra'da bulunan 7, ilköğretim okulunun acil durum planları incelenerek, okullarda çok sık meydana gelen ve gelme olasılığı en yüksek olan acil durumlar belirlenmiştir. Bütün okulların acil durum planlarında farklı acil durum olayları ve protokollerine rastlanmıştır. Bu olaylardan yola çıkarak okul acil durum planlarında en çok tekrar edilen acil durum protokolleri ve uygulamaları aşağıdaki alt başlıklar altında belirlenmiştir.

a) Yangın ve Patlamalar

İngiltere'deki, okullarda yangınlar en yaygın görülen ve en fazla zarara neden olan acil durum olaylarıdır. Okullarda ki yangınlar, elektrik hatlarından, gaz kaçakları, laboratuvar deneyleri, elektrikli ısıtıcılar, çevre binalardan sıçrayan alevler ve daha birçok nedenden ortaya çıkabilmektedir. Buna ek olarak İngiltere'deki okullarda meydana gelen yangınların büyük bir kısmı kötü niyetli kişilerin çıkardıkları yangınlar olarak tespit edilmiştir (DfEE,2000: 6-7).

Hiçbir okul yangın ya da çeşitli gaz kaçaklarından kaynaklanabilecek risklerden muaf olmasa da, okullar yangının meydana gelme ihtimalini azaltabilir ya da büyük bir yangın ya da patlama meydana gelirse, yangın güvenliği yönetimi yoluyla kayıpları en aza indirebilir. Müdürler ve diğer eğitim yöneticilerinin, LEA veya Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen ve takip edilen politikaları uygulayarak, diğer sağlık ve güvenlik konularını nasıl yönetiyorlarsa, yangın güvenliğini de o şekilde yönetmeleri gerekmektedir. Yangın güvenliğini sağlamak için yapılacak planların daha etkili olabilmesi için, okul müdürlerinin; LEA, yerel itfaiye teşkilatı ve sigortacılarına danışmalarında yarar vardır. Okullarda yangın ve patlama güvenliği yönetiminin temel amaçları; yangın ve patlama riskini en aza indirmek, kaçış yollarını sürekli açık tutmak, korumak ve yangının yayılmasını önlemek için tedbirler geliştirmektir. LEA'nın yangın güvenliği yönetimiyle ilgili temel görevleri aşağıdaki gibidir (DfEE,2000:11):

- Yangın güvenliği eğitiminden sorumlu olmak ve yangın tatbikatları yaptırmak.
- Yangın söndürme aletlerinin bakımını ve yeterliliğini denetlemek.
- Tercihen her dönem, yangın güvenliği teftişleri yapmak.
- Yangın güvenliği kurallarının takip edildiğini doğrulamak için sık sık gayri resmi denetimler yapmak.
- Yangın algılama ve engelleme sistemlerinin test edildiğini ve bakımının yapıldığını ve kayıtların tutulduğunu denetlemek.
- Yönetim kuruluna verilen düzenli sağlık ve güvenlik raporlarına yangın güvenliğini de dâhil etmek.
- Okul binalarının yangına dayanıklı malzemelerden yapılmasını denetletirmek ve gerekli mevzuatı uygulamak.

- Gaz, elektrik ve diğer tesisatların uygunluğunu denetletirmek.

1) Hazırlık Aşamasında Okul Yönetimi ve SERT'nin Görevleri:

- Yangın için tehlike ve risk değerlendirmesi yapmak.
- Yerel itfaiye teşkilatının tavsiyelerini almak.
- Yangın kaçış güzergâhları, yangın çıkışları ve koridorlarda engel olmadığından ve kapıların açıldığından emin olmak.
- Yangının bütün boyutlarına göre birden çok müdahale stratejisi belirlemek.
- İtfaiye ve sağlık servislerinin katılımı ile yangın tatbikatları yapmak.
- Yangın tüplerini kullanacak kişilere bunun eğitimini vermek.
- Yangın detektörlerinin çalışıp çalışmadığını kontrol etmek ve sürekli bakımlarını gerçekleştirmek.
- Yangın uyarılarını sınıf koridor ve okulun diğer hassas alanlarına asmak.
- Yangın anında yapılması gerekenlerin listelerini bütün sınıf ve koridorlara asmak.
- Yangın anında binanın tahliyesi durumunda gerekli sığınakları ve kardeş okulları belirlemek (kardeş okul sığınak olarak kullanılabilir).
- Diğer yangın ekipmanlarını uygun ve çabuk erişilebilir yerlere yerleştirmek.
- Yangın tüplerinin son kullanma tarihini kontrol etmek ve tarihi geçenleri yenisi ile değiştirmek.
- Acil durum servislerinin okula girmesi için alternatif park yerleri belirlemek.
- Yangın anında görev alacak kişilerin listelerin isim ve görevlerini belirlemek ve o gün okulda olmayacak kişiler için birer yedek liste oluşturmak.
- Yangın ve diğer alarm sistemlerinin okulun bütün iç ve dış alanlarından duyulacak şekilde ayarlandığından emin olmak ve bunların bakımını yaptırmak.

2) Olay Anında Okul Yönetimi ve SERT'nin Görevleri:

- Bütün alarm sistemlerini çalıştırmak.
- Polis, itfaiye, ambulans ve kurtarma ekibi gibi acil durum servislerini haberdar etmek.

- Yangının derecesine göre binanın hızlı bir şekilde boşaltılması için gerekli anonsları yapmak.
- Daha iyi iletişim sağlamak için olay yöneticisi ve ekip liderlerinin telsiz kullanmalarını teşvik etmek.
- Bütün elektrik ve gaz vanalarını kapatmak (yangın anında su vanasının kapatılmaması için su vanasının ayrı bir renk ya da diğerlerinden ayrı yerde olmasına dikkat etmek).
- Yangın tatbikatına uygun olarak tahliyeyi gerçekleştirmek.
- Listelerden öğrenci ve personeli kontrol etmek ve binanın tamamının boşaltıldığından emin olmak.
- Önemli evrak, CD ve dokümanların korunması ve tahliye edilmesini sağlamak.
- Engelli öğrenciler için özel planları uygulamak.
- Müdahale alanlarında kontrol ve koordinasyonu sağlamak.
- Panik yaratmamaları için öğrencileri sakinleştirmek.
- Olay yöneticisine sürekli rapor vermek.
- Aileleri, medyayı ve LEA'yı bilgilendirmek.
- Öğrenci ve diğer personelin daha güvenli alanlara tahliyesini sağlamak.
- Medikal planları uygulamak.
- Acil tedaviye ihtiyacı olan kişileri belirlemek ve hastaneler sevk etmek.
- Ölen ya da yaralanan kişilerin listelerini yapmak.

3) Olay Sonrası Okul Yönetimi ve SERT'nin Görevleri:

- Medya yönetimini devam ettirmek.
- Aileleri bilgilendirmeye devam etmek.
- Olaydan etkilenmeyen öğrencilerin ailelere teslimini gerçekleştirmek.
- Hastanelere sevk edilen kişilerin sağlık durumlarını takip etmek.
- Hasar tespit çalışmalarını yapmak.
- Bütün yangın ekipmanlarını kontrol etmek ve gerekiyorsa yenileri ile değiştirmek.
- Olay sonrasında öğrencilere ve personele psikolojik danışmanlık hizmeti verilmesini sağlamak.
- Ölen kişiler için cenaze törenleri düzenlemek.

- Çocuklarını kaybeden ailelere psikolojik destek vermek için yerel yönetimleri bilgilendirmek.
- Olay yöneticisinin yönetiminde olayın ve müdahalenin bütün boyutlarını tartışmak, genel bir değerlendirme yapmak, olayın tekrar etmemesi için gerekli önlemleri almak ve olayı raporlaştırmak.
- Okulun normal koşullarına çabuk bir şekilde dönmesini sağlamak.

b) Sel ve Su Baskınları

Sel baskınının etkileri, okulun işleyişini mahvedebilir. Bazı okullar sel baskınına meyilli bölgelerde bulunabilir fakat koşullar ne olursa olsun okulun içinde ya da dışında sel baskını meydana geldiğinde neler yapılabileceği üzerinde düşünmek gerekir. LEA tarafından yönetilen okullar kendi prosedürlerini yöneticileri ile tartışmalıdır. LA Okulların kanal ve sel riski taşıyan bölgelere inşa edilmemesi için önlemler almak, okulun alt yapısını, kanalizasyon sistemlerini denetlemek ve gerektiğinde yenilemek ve yasal prosedürlerin uygulandığından emin olmakla sorumludur.

(<http://www.teachernet.gov.uk/emergencies/typesofincident/flooding/index.html>).

1) Hazırlık Aşamasında Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- Sel için tehlike ve risk değerlendirmesi yapmak.
- Yerel itfaiye ve kurtarma teşkilatının tavsiyelerini almak.
- Sel tatbikatları hazırlamak ve uygulamak.
- Bütün kaçış yollarını/güzergâhları belirlemek ve sürekli bu yolları açık tutmak.
- Sel anında binadan çıkamama durumunda gerekli sığınakları belirlemek (sel durumunda sığınaklar diğer durumların aksine okulun üst katlarında belirlenmelidir).
- Kapıların ya da pencerelerin önüne koymak için belli sayıda kum torbasını hazır bulundurmak.
- Selde kullanılacak ekipmanları uygun ve çabuk erişilebilir yerlere yerleştirmek.
- Sel suyu gıda maddelerine; boyalar, tarım ilaçları ve ev temizlik ürünleri gibi kimyasallar ile bulaşabilir bu nedenle bu tür materyalleri yüksek yerlerde muhafaza etmek.

- Sel anında görev alacak kişilerin listelerini isim ve görevlerini belirlemek ve o gün okulda olmayacak kişiler için birer yedek liste oluşturmak.
- Alarm sistemlerinin okulun bütün iç ve dış alanlarından duyulacak şekilde ayarlamak ve bunların bakımını yaptırmak.
- Sel için diğer alarm sistemlerinden farklı tonlar oluşturmak.

2) Olay Anında Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- Yangında olduğu gibi alarm sistemlerini çalıştırmak.
- 999'u arayarak polis, itfaiye, ambulans ve kurtarma timi gibi acil durum servislerini haberdar etmek.
- Selin ciddiyetine göre uygun tahliye işlemlerini gerçekleştirmek (İçe ya da dışa doğru tahliye).
- Tersine tahliye (dışarıdan-içeriye doğru) gerekiyorsa bütün öğrencilerin zemin kattan uzaklaştırılıp bir üst kata tahliyelerini sağlamak.
- Öğrencileri güncellenmiş sınıf listelerinden kontrol etmek.
- Yerel yönetimleri olaydan haberdar etmek ve LEA ile sürekli iletişim halinde olmak.
- Meteoroloji müdürlüğü ile iletişim kurmak.
- Daha iyi iletişim sağlamak için olay yöneticisi ve ekip liderlerinin telsiz kullanmalarını teşvik etmek.
- Bütün gaz, elektrik ve su vanalarını ana şebekeden kapatmak.
- Okulun tüm kapı, pencere ve havalandırma kapaklarını kapatmak.
- Tüm elektrikli eşyaların fişini çekmek ve zeminden uzak bir yerde tutmak.
- Gaz ve su kaynaklarına sabit borularla bağlı olan ocak, çamaşır makinesi, bulaşık makinesinin vb. elektrik bağlantısını kesmek.
- Akıntı yapan kapı ve pencereleri silikon macunlarla doldurmak.
- Öğrencileri yıldırım düşmesine karşı pencerelerden uzaklaştırmak.
- Sel suyu, lağım, tuvaletler ve çamaşır makinesi gibi diğer çıkışlar yoluyla girebilir. Lavabolara ve klozetlere kum torbaları ya da tıkaçlar koymak.
- Listelerden öğrenci ve personeli ikinci kez kontrol etmek ve binanın tamamının tahliye edildiğinden emin olmak.

- Önemli evrak, CD ve dokümanların korunması ve tahliye edilmesini sağlamak.
- Engelli öğrenciler için özel planları uygulamak.
- Müdahale alanlarında kontrol ve koordinasyonu sağlamak.
- Olay yöneticisine sürekli rapor vermek.
- Panik yaratmamaları için öğrencileri sakinleştirmek.
- Aileleri ve medyayı bilgilendirmek.
- Öğrenci ve diğer personelin daha güvenli alanlara tahliyesini sağlamak.
- İlk yardım müdahalesini yapmak.
- Ölen ya da yaralanan kişilerin listelerini oluşturmak.
- Acil tedaviye ihtiyacı olan kişileri belirlemek ve hastanelere sevk etmek.

3) Olay Sonrası Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- Medya yönetimini devam ettirmek.
- Aileleri bilgilendirmeye devam etmek.
- Olaydan etkilenmeyen öğrencilerin ailelere teslimini gerçekleştirmek.
- Hastanelere sevk edilen kişilerin sağlık durumlarını takip etmek.
- Hasar tespit çalışmalarını yapmak ve zarar gören yerleri onartmak.
- Zarar gören sel ekipmanlarını kontrol etmek ve gerekiyorsa yenileri ile değiştirmek.
- Sel sonrasında öğrencilere ve personele psikolojik danışmanlık hizmeti verilmesini sağlamak.
- Ölen kişiler için cenaze törenleri düzenlemek.
- Olay yöneticisinin yönetiminde olayın ve müdahalenin bütün boyutlarını tartışmak, genel bir değerlendirme yapmak, olayın tekrar etmemesi için gerekli önlemleri almak ve olayı raporlaştırmak.
- Okulun normal koşullarına dönmesini sağlamak.

Okullarda sel baskınından sonra dikkat edilmesi gereken bazı önemli noktalar aşağıdaki gibidir:

- Genel bir kural olarak, çamur temizlenmeden, temizlik, ilaçlama ve kurutma yapılmadan sel baskınına uğrayan okul binalarına giriş yapılmamalıdır.

- Sistemler yetkili bir mühendis tarafından denetlenene kadar, gaz, elektrik ya da su sağlayıcıları yeniden bağlanmamalıdır.
- Sel baskınının ardından, su seviyelerinde birkaç hafta süreyle dalgalanma olabilir. Bu, kanalizasyon ve yağış miktarına bağlıdır. Bu nedenle sel dönemi sona ermeden, tamiratlara başlanmamalıdır.
- Temizleme işlemi sürerken, özellikle çocuklar ve hamile öğretmenler hastalık riskine karşı temizleme işlemine katılmamalıdır.
- Okul binalarında ciddi yapısal hasar varsa ve binaların karşısında ya da içinde büyük miktarda toplanmış tortular varsa bu yolla bina üzerine etki eden güçler, yapıyı güvensiz bir hale getirebilir. Bu nedenle okulda temizlik çalışmaları yapılmamalıdır.

Temizleme işleminde de bazı sağlık ve güvenlik riskleri vardır. Bunun için işlemi yapan kişiler aşağıdakiler gibi uygun güvenlik önlemlerini almalıdırlar (Environment Agency, 2001):

- Temizlik yapan kişiler koruyucu kıyafetler (dayanıklı botlar, su geçirmez eldivenler ve enkazla uğraşırken yüz maskeleri) giymelidir.
- Sel suyu, lağım suyuna, kimyasallara ya da fare dışkısına karışmış olabilir. Temizlik yapılırken eller yüzden uzak tutulmalı ve sel suyu ya da çamurla doğrudan temas kurulduysa, eller sürekli yıkanmalıdır.
- Tüm kesik ve sıyrıklar yıkanmalı ve su geçirmez bir bantla sarılmalıdır.
- Dengesiz olabilecek hiçbir ağır nesneyi kaldırma çabasına kimse girilmemelidir. Bunlara devrilmiş ağaçlar da dâhildir.
- Derin görünen sulara ya da hala akan sulara girilmemelidir.
- Birikmiş sular, delikler, kazılmış temeller ya da kırık bardaklar gibi kesici nesnelerin üstünü örtmüş olabilir. Adımlar yavaş ve dikkatli atılmalıdır.

c) Kayıp ve Kaçırılma Olayları

Kayıp ve kaçırılma olayları bütün önlemlere rağmen son zamanlarda giderek artmıştır. Özellikle okul çağındaki çocukların kötü emelli insanlarca kolay kandırılması

ve fiziksel olarak daha güçsüz olmaları bu durumu kolaylaştırmaktadır. Aile içi huzursuzluklar, anne baba boşanmaları ve ebeveynler arasındaki çekişmeler, organ mafyası, tecavüz gibi olaylar çocuk kaçırılma olaylarının artmasına neden olmaktadır. Kayıp ve kaçırılma olayları okul içi ve dışında gerçekleşebilir (<http://uk.missingkids.com/missingkids/servlet/PublicHomeServlet>)

Personelin eğitimi ve yerinde bir planlama bir öğrenci kaybolduğunda okulun çok hızlı harekete geçmesini sağlayacak ve kaybolma olayının diğer öğrenciler üzerindeki negatif etkilerini en aza indirecektir.

1) Hazırlık Aşamasında Okul Yönetimi ve SERT'nin Görevleri:

- Çocukların ailelerce okuldan alınıp-bırakılması için aileleri uyarmak.
- Okul etrafında şüpheli görünen kişilere karşı gerekli tedbirleri almak.
- Okul kamera sistemini (CCTV) okul içi ve çevresini kontrol edecek şekilde ayarlamak.
- Okul ziyaretçilerini tek kapıdan içeri almak, kayıt defterleri tutmak ve okul girişindeki kameralarla kayıt altına almak.
- Öğrencilere yabancı kimselerle karşılaşmaları durumunda neler yapacaklarına dair bilgiler vermek ve uyarmak.
- Servis şoförlerini çocukları evden alıp bırakma konusunda eğitmek.

2) Olay Anında Okul Yönetimi ve SERT'nin Görevleri:

- Olay okul içerisinde gerçekleşmişse; acil durum ekiblerini harekete geçirmek.
- Bir kişi şüpheli koşullarda kaybolduysa, hızlı eylemlerde bulunmak.
- Polis ve kayıp kişilerden sorumlu resmi servisleri aramak.
- Aileler ile iletişim kurmak ve LEA'yı haberdar etmek.
- Okulun iç ve dış bütün alanlarını hızlı bir şekilde kontrol etmek.
- Eğer olay okul dışında gerçekleşmişse ailelerden olayın yeri, zamanı ve nasıl olduğu hakkında bilgiler temin etmek.
- Diğer öğrencilerin olaydan etkilenmemesi için olayı bir süreliğine gizli tutmak.

- En son birlikte olduğu arkadaşlarına nereye gitmiş olabileceğine, en son ruh haline ilişkin sorular sormak.
- Aileden çocuğun nereye gidebileceğine, sorunları olup olmadığına, evde kendisini üzen bir durum olup olmadığına yönelik bilgileri edinmek.
- Olay bir kaçırılma olayı ise görgü tanıklarının ifadelerine başvurmak.
- Polise kayıp ya da kaçırılan çocuğun fotoğraflarını vermek ve bunları çoğaltarak çevre yerlere asmak.
- Medyayı konuyla ilgili bilgilendirmek ve medyaya çocuğun resmi ile birlikte bir bilgilendirme yazısı göndermek.

3) Olay Sonrası Okul Yönetimi ve SERT'nin Görevleri:

Kayıp kişi bulunduysa:

- Acil durum müdahale ekipleri çocuğun aileye teslim edilmesinde polise eşlik etmelidir.
- Çocuğun nerede ve nasıl bulunduğuna ilişkin aileye gerekli bilgileri vermek.
- Okuldan kaynaklanan sorunlar varsa okulun güvenlik önlemlerini (okulun giriş-çıkış kapıları, güvenlik kameraları) olayın tekrarlanmaması için gözden geçirmek.

Kayıp kişi bulunamamışsa:

- Polis ve aile ile iletişimi koparmamak.
- Aramalara yerel ve ulusal düzeyde devam edilmemesi için gerekli iletişimleri devam ettirmek.
- Yerel ve ulusal medya ile iletişimi sürekli hale getirmek.
- Velilerin üzüntüleri ile ilgilenmek.
- Arama çalışmaları ile ilgilenmek ve gerekli servisler ile sürekli iletişimi sağlamak için birini görevlendirmek.

d) Okul Servisi Kazaları

İngiltere de öğrencilerin büyük bir kısmı servislerle taşınmaktadır. Bununla birlikte servis kazaları okul gezileri sırasında da meydana gelebilmektedir. Servis kazaları çoğu kez okul içinde gerçekleşmediği için müdahale etmekte büyük zorluklar

yaşanmaktadır. Bu nedenle herhangi bir kaza anında ilk müdahaleyi şoför yapacağından, servis şoförün ilk yardım sertifikasına sahip olması önemlidir ancak bu zorunlu değildir.

1) Hazırlık Aşamasında Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- Servis şoförlerini ilk yardım sertifikası almaya teşvik etmek.
- Okul servislerinde ilk yardım çantası bulundurmak ve sürekli denetlemek.
- Görev için seçilen sürücülere öğrencilerle iletişim eğitimi vermek.
- Öğrenci listelerinin güncellenmiş birer fotokopisini okul servisinde ve okulda bulundurmak.
- Bütün servisleri numaralandırmak ve şoförlerin iletişim bilgilerini okullardaki dosyalarda muhafaza etmek.

Olay yerindeki personel aşağıdaki eylemleri gerçekleştirmekle sorumludur:

- Olay yerindeki personel derhal 999'u arayıp, polis ambulans ve sağlık servislerini bilgilendirmeli.
- Okul yönetimini bilgilendirmeli ve olayın ayrıntılarını hakkında bilgi sağlamalı.
- SERT ile sürekli iletişim içinde olmalı.
- Araçta ciddi yaralanmalar varsa yardım ekipleri olay yerine varana kadar yaralılara ilk yardım müdahalesini gerçekleştirmeli.
- Ciddi yara alan kişileri, sağlık ekipleri olay yerine varana kadar yerinden oynatmamalı.
- Yara almayan kişileri sakinleştirmeli ve güvenli bir alana götürmeli.
- Sağlık ekiplerinin hastaneye sevk ettikleri kişileri sevk formlarına not etmeli.

2) Olay Anında Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- Derhal LEA'yı olaydan haberdar etmek.
- Mümkünse olay yerine ilk yardım ve kurtarma ekibini bir müdür yardımcısı ile birlikte sevk etmek.

- Olay yerindeki kişiden: *Ne oldu? Olay ne zaman oldu? Nerde oldu? Olaya kimler karıştı? Son durumları nasıl? Herkes nerde? Herkes sayıldı mı? Şimdi ne oluyor? Hastaneye sevk edilen herhangi biri var mı? Hangi hastanede? Olay yeri için herhangi özel bir isteğiniz var mı? Gibi sorularının cevaplarını almaya çalışmak.*
- Velilerle iletişim kurmak ve velilere çocuklarının durumları ile ilgili son bilgileri vermek.
- Olay yerinde önemli bilgileri kamera, fotoğraf makinesi ile kayıt etmek ve gerekli bilgi formlarını doldurmak.
- Olay yerindeki ekipler ile okul müdürü arasında sürekli iletişim kurmak.
- Medyayı bilgilendirmek.
- Olay yerine gelen kişilerin kargaşa yaratmasını polis gelinceye kadar önlemeye çalışmak.

3) Olay Sonrası Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- Hastaneye sevk edilen öğrencileri ziyaret etmek ve durumları hakkında hastane yöneticisi ve doktorlarından bilgi almak.
- Taburcu edilecek öğrencileri ailelerine teslim etmek.
- Durumu ciddi olan ve kan ihtiyacı olan kişilere gerektiğinde, öğrenci dosyaları kontrol edilerek aynı kan gruplarına sahip kişilerin kan vermeleri için teşvikte bulunmak.
- Kazadan olumsuz etkilenen kişilere gerekli psikolojik danışmalık hizmetlerini sağlamak ve gerekiyorsa LEA' dan bu konuda destek talep etmek.
- Sigorta işlemlerini takip etmek.
- Olayı ayrıntıları ile değerlendirmek ve gerekli önlemleri almak.

e) Bulaşıcı ve Alerjik Hastalıklar

Bazı bulaşıcı ve alerjik hastalıklar okullarda çok çabuk bulaşabilir ve birçok ölüme sebebiyet verebilir. Son dönemlerde yaşanan domuz gribi nedeniyle İngiltere'de onlarca öğrenci hayatını kaybederken okullar çok sık tatil edilmek durumunda kalmıştır.

Acil müdahaleleri gerçekleştirebilecek sağlık ekiplerinin okullarda bulundurulması ve gerekli eğitimlere tabi tutulması önemlidir (DfEE and DfH, 1996).

Okulların, veliler ve sağlık uzmanlarıyla birlikte, öğrencilerin tıbbi ihtiyaçlarının ve bu ihtiyaçlara okulun verebileceği desteğin belirlenebilmesini sağlayan bireysel sağlık hizmet planı oluşturması şiddetle tavsiye edilmektedir. Okulların karşılaşılabileceği yaygın hastalıklar: Astım, Epilepsi, Diyabet, Anafilaksi, Kuş gribi, Domuz gribi vb. hastalıklardır.

(<http://www.teachernet.gov.uk/emergencies/typesofincident/medicalconditions/index.html>)

LEA ve HSE bulaşıcı hastalıklar ile ilgili broşürler ve posterler hazırlatmak, hazırlanan broşür ve posterleri okullara ve gençlik merkezlerine göndermek ve posterlerin asılmasını denetlemekle sorumludur.

1) Hazırlık Aşamasında Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- İlk yardım sertifikalarına sahip kişilerden oluşan ilk yardım ekibi kurmak.
- Okul doktor ve hemşiresinin okulda seminerler vermesi için gerekli düzenlemeleri yapmak.
- Okulun bütün alanlarını temiz tutmak.
- Bulaşıcı hastalıklara karşı öğrencileri bilgilendirmek.
- İlk yardım çantalarını hazır halde bulundurmak.
- Posterleri sınıf, koridor ve görülebilecek bütün alanlara asmak.
- El yıkama lavabolarının sabun ve kurutma makinelerini sürekli kontrol etmek.
- Tuvaletlerinden sonra öğrencilerin sürekli ellerini yıkamaları için lavaboların üstlerine resimli uyarılar asmak ve derslerde öğretmenlerin uyarılarda bulunmasını sağlamak.
- Sınıf öğretmenleri şüphelendikleri öğrencilerin durumlarını okul yönetimine bildirmelidir.

2) Olay Anında Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- Herhangi bir belirti ya da hastalığa rastlanması durumunda acil durum ekibini hemen toplamak.
- İlk yardım ekibini hazır hale getirmek.
- 999'u arayarak ambulans servisine haber vermek.
- Yerel sağlık birimlerini bilgilendirmek ve LEA ile iletişime geçmek.
- Okul doktoru ve hemşiresini olaydan hemen haberdar etmek.
- Halk sağlığı uzmanları ile iletişime geçmek.
- Kişi ya da gurupları izole etmek.
- Bulaşıcı olan ile olmayan hastalıkları birbirinden ayırmak.
- Eğer öğrencinin acil ve hastaneye sevk edilmesi gerekiyorsa, öğrencinin ailesini haberdar etmek ve öğretmenlerden birini öğrenciye refakatçi olarak görevlendirmek.
- Eğer hastalık bulaşıcı ise belirtiyi gösteren kişileri hemen karantinaya almak.
- Okul iç ve dış mekanlarının temizliğine daha fazla önem vermek ve dezenfekte çalışmaları yaptırmak.
- Diğer okullar ile sürekli iletişim halinde olmak ve gerekli bilgileri paylaşmak.
- Gerektiğinde LEA'nın fikri alınarak okul kapatma prosedürlerini uygulamak.

3) Olay Sonrası Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- Okul kapatma durumunda, okullar açılmadan okulun dezenfekte çalışmalarını yaptırmak ve bitmeden okulu açmamak.
- Öğrencilerin durumu ile ilgili bilgileri aileleri ve doktorlarından almak.
- Gerekirse öğrencinin tam olarak iyileşmeden okula devam etmemesi için önlemler almak.
- Olay ile ilgili bütün değerlendirmeleri yapmak ve gerekli önlemleri gözden geçirmek.

f) Biyolojik Ve Kimyasal Tehditler

Okulların karşı karşıya kalabilecekleri bomba tehdidinin yanı sıra biyolojik ve

kimyasal maddelerin yaratacağı tehditler günümüz dünyasında teknolojinin de hızla gelişmesiyle kaçınılmaz hale gelmiştir. Okullar da böyle bir tehdiye karşı paylarına düşeni yapmalı ve her türlü tehdiye hazır olmalıdır. Bu protokol genelde, potansiyel toksik dumanı veya okul içindeki ve dışındaki bir yangın dumanının tehlikesini içerir. Endüstriyel bir kaza, kimyasal madde yüklü tren, tanker, gemi kazaları olduğu gibi; okul çevresinde ki tesislerden çevreye yayılan atık, laboratuardan dökülen kimyasal maddeler, nükleer santral patlamaları gibi nedenlerle kaynaklanan olaylardır. Yangın ve arama kurtarma servisleri tarafından tahliye ye karar verilmediği ya da okulda herhangi bir yangın tehlikesi söz konusu değilse, genellikle içeriye doğru tahliye uygulamasını uygulamak gerekmektedir (Fyfe, 2010:26).

1) Hazırlık Aşamasında Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- Okul laboratuvarlarında olası sızmalara ya da madde dökülmelerine karşı tedbirler almak için itfaiye, polis ve sağlık birimlerinden tavsiyeler almak ve ortak bir plan hazırlamak.
- Tehlike anında okulun boşaltma prosedürlerini gözden geçirmek.
- Acil durumda okulun bir bölümünün boşaltılması gerekirken, diğer bir bölümünün kapatılması gerekebilir. Böyle bir durumda boşaltma ve kapatma prosedürlerinin birbirine karışmaması için gereken önlemleri almak.
- Okul binasında sığınaklar oluşturulmak ve sığınaklara hangi yollardan en hızlı ve güvenli bir biçimde geçileceğini belirlemek.
- Sığınaklara acil durum dolapları yerleştirmek ve dolapların içinde sığınaklardaki kişi kapasitesi kadar su, yiyecek, ısınma ve hava ihtiyacını karşılayacak eşyalar yerleştirmek (gaz maskesi, radyo, pil, eldiven, el feneri, su, yiyecek, havlu, mum, kibrit, ilk yardım çantası, ilaç, cep telefonu için batarya, kişisel temizlik malzemeleri vb).

2) Olay Anında Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- 999'u arayıp polis, itfaiye ve sağlık servislerini haberdar etmek.
- Yerel yönetimleri bilgilendirmek ve aileler ile iletişime geçmek.
- Okulu uyarı halinde bekletmek.

- Eğer acil durum okul dışındaki bir olaydan kaynaklanıyorsa sığınakların kapılarını açık hale getirmek.
- Anons anında kargaşaya neden olmamak için öğrenci ve personeli gruplar halinde sığınaklara almak.
- Olay, okul içindeki bir nedenden kaynaklanıyorsa dışa doğru tahliye yapmak ve öğrencileri güvenli bölgelere taşımak.
- Öğrenci ve personelin tamamının sığınaklara alındığından emin olmak için listeleri kontrol etmek ve sığınak kapı ve kapaklarını kapatmak.
- Okulu güvenli hale getirmek için yangına neden olabilecek bütün alanları temizlemek ve ateşli maddelerden uzak durmak.
- Yere dökülmüş ve çevreye yayılmış kimyasal maddeleri şeritlerle çevirmek ve kimseyi itfaiye ekipleri olay yerine gelene kadar bu alana yaklaştırmamak.
- Tehlike geçtikten sonra öğrencileri sığınaklardan güvenli alanlara taşımak.

3) Olay Sonrası Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- Olaydan kötü etkilenen öğrenci ve personelin sağlık durumlarını takip etmek.
- Sığınakta kullanılan malzemeleri gözden geçirmek, yerine yenilerini koymak ve zarar görenleri değiştirmek.
- Sızıntı geçiren kapak ve kapıların onarımını yaptırmak.
- Sığınaklar ve okul binasını dezenfekte ettirmek ve temizlenmeden öğrencileri okula almamak.
- Olayı bütün ayrıntıları ile değerlendirmek ve olayın yeniden yaşanmaması için tedbirler geliştirilmek.

g) Bomba Tehdidi /Terör Saldırısı ve Silahlı Saldırıları

Okulların en çok karşılaştıkları acil durum olaylarından biride bomba ya da okula silahlı saldırı olaylarıdır. Bu tür durumlar karşısında okul yönetimi ve SERT'in gerekli hazırlıkları yapması ve önlemleri almaları kaçınılmazdır.

1) Hazırlık Aşamasında Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- Bomba tehdidi kontrol formu ve okul güvenliği için ziyaretçi formları hazırlamak.
- Okul ziyaretçilerini tek bir kapıdan almak ve kameralar ile kontrol etmek.
- Öğrenci ve personeli, karşılaştıkları şüpheli paketler konusunda nasıl davranacakları konusunda okula davet edilen uzman bir kişi tarafından bilgilendirmek.
- İlk yardım çantalarını hazırlamak ve tarihi geçen ilaçları yenileri ile değiştirmek.
- Bomba alarmı için ayırt edici sinyalleri belirlemek ve bu alarmların çalışıp çalışmadığını kontrol etmek.
- Okul servis şoförlerine servis araçlarında şüpheli paketler bulunması durumunda yapılacaklar hakkında eğitim vermek.
- Boşaltma prosedürlerini gözden geçirmek ve çıkış yollarının açık tutulmasını sağlamak. Bombanın ya da saldırının çıkış güzergâhları üzerinde olması ihtimaline karşı, alternatif güzergâhlar belirlemek.

Gerçek bir bomba tehdidi esnasında okulun bir kısmının ya da tamamının kontrollü bir tahliyesi yapılır. Bu tahliye yangında olduğu gibi kolay bir tahliye olmayabilir. Çünkü bomba okul toplumuna çok yakın bir yere yerleştirilmiş olabilir. Bu nedenle çok daha tehlikelidir. Bunun için en uygun şey polis olaya müdahale edene kadar kilitleme prosedürünü kullanmaktır (Fyfe, 2010).

2) Olay Anında Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

- İhbar telefonunu alınır alınmaz, bomba kontrol formu doldurmak (Bkz. Ek 2).
- Eğer gerekli teknolojik donanım varsa konuşulanları kayıt cihazına kayıt etmek.
- Bomba ihbarı alındığında ihbarı ciddiyle değerlendirmek ve ihbar asılsız olsa bile gereken önlemleri gecikmeden almak.
- Tehdidi alır almaz okul müdürünü bilgilendirmek.
- Derhal polise bomba tehdidini bildirmek.
- Alarm sistemlerini derhal devre dışı bırakmak.

- Gerekli anonsları megafonlardan yapmak. Tehdit alındıktan sonra cep telefonu, telsiz, radyo düzeneklerinin bomba düzeneğini etkileyebileceğini göz önüne alarak bunların kullanımına kesinlikle izin vermemek.
- İhbardan hemen sonra okul binasını çok iyi tanıyan kişilerce okulun bütün alanları aramak. Bulunan hiçbir nesneye dokunulmamalı sadece yeri belirlenmelidir.
- Eğer bombanın yeri biliniyorsa, en yakın çıkış noktasından öğrencilerin tahliyesi uygun ve koordineli bir şekilde yapılmalıdır. Daha sonra güvenliği anlaşılmış ve kontrol edilmiş uygun bir alana öğrenciler taşınmalıdır. Bomba tehdidi esnasında tahliye kararı alınırken polise danışılmalıdır.
- Saldırganların ikinci bir bomba yerleştirebilecekleri gözden kaçırılmamalı bu nedenle ikinci bir arama yapılmalı ve okul binasının güvenli olduğundan emin olunmalıdır.
- Eğer bombanın yeri bilinmiyorsa okul yapı planına bağlı olarak, olay yeri yöneticisi ya da görevlendirilmiş bir kişi çıkış noktalarını hızlı bir şekilde kontrol etmeli ve eğer güvenli ise tahliye için o noktalar kullanılmalıdır.
- Tahliye gruplar halinde yapılmalı, titreşim ve sallantıdan bombanın etkileneceği düşünülerek ani hareketlerden kaçınılmalıdır.
- Öğrencilerin camlara yaklaşması engellenmelidir.
- Tahliye sonrasında bütün öğrenciler güvenli alanlarda (okuldan en az 1 km uzakta) sayılmalıdır. Eksik öğrenciler belirlenip okul müdürüne bildirilmelidir.
- Medya mensuplarının ve ailelerin okula akınları önlemek için polis olay anına gelene kadar güvenlik kordonu oluşturulmalıdır.
- Patlama meydana gelmişse yaralılara ilk yardım müdahalesi yapılmalıdır.
- Ağır yaralılar hastanelere sevk edilmeli ve hangi hastanelere sevk edildikleri not edilmelidir.

3) Olay Sonrasında Okul Yönetimi ve SERT'in Görevleri:

Tehdidin asılsız olması durumunda:

- Eğer tehdidin asılsız olduğu anlaşılırsa olay yeri yöneticisi ya daha detaylı bir araştırma isteyebilir ya da polisin tavsiyesi ile okula giriş yapıp, normal

düzene geçilebilir.

Tehdidin gerçek olması durumunda:

- Öğrencilerin ailelerine teslimi için gerekli işlemleri başlatmak.
- Okul kapatma için gerekli işlemleri yapmak. Bu durumda SERT kararı uygulamakla sorumludur. Okul acil durum müdahale planı okul kapatılması durumunda öğrencileri; *bırakma, alma, evlerine gönderme* prosedürlerini uygulamak.
- Yerel yönetimleri sonuçlar hakkında düzenli bir şekilde bilgilendirmek.
- Hastaneye kaldırılan kişilerin sağlık durumlarını takip etmek.
- Yaralı ya da hayatını kaybeden kişilerin aileleri ile ilgilenmek.
- Hayatını kaybeden kişiler için cenaze törenleri hazırlamak ve uzun vadede anmalar gerçekleştirmek.
- Okul yönetimi ve LEA kazaya karışmış olan kişiler ile yakınlığı olan (sınıf arkadaşı, akrabalık, kız-erkek arkadaş vb.) kişileri göz ardı etmemelidir. Eğer böyle kişiler varsa öğrencinin olgunluğuna ve olaydan etkilenme durumuna göre uygun bir müdahale yapılmalıdır. Eğitim psikologları tavsiye sağlamak için hazır bulunmalıdır.
- Olaydan olumsuz etkilenen öğrenciler ve aileler için psikolojik destek sağlamak.
- Okulun aksayan güvenlik önlemlerini gözden geçirmek ve gerekiyorsa yeni önlemler geliştirmek için LEA ile iletişime geçmek.
- Olayın ayrıntılı değerlendirmesini yapmak ve okulun normal koşullarına bir an önce dönmesini sağlamak.

4.2.2.8. Okullarda Kullanılan Bazı Acil Durum Prosedürleri ve Uygulamaları

Acil durum prosedürleri, okul acil durum yönetimi planında olması gereken en önemli bölümdür. Prosedürler acil durumlarda öğrencilerin ve personelin güvenliği için alınması gereken bir takım tedbirlerin aktif hale getirilmesini kapsar. Binaların boşaltılması, kilitlenmesi, öğrencilerin tahliyesi gibi etkinliklerin nasıl ve hangi durumlarda uygulanacağını belirler. Acil durumlarda hangi prosedürlerin kullanılacağı

acil durumun türüne, şiddetine ve çevresel koşullarına göre değişiklik gösterir. Hangi prosedürün kullanılacağına okul müdürü SERT'e danışarak karar verir. İngiltere'deki okullarda kullanılan bazı acil durum prosedürleri aşağıda belirtilmiştir.

a) Tahliye Prosedürü

Tahliye prosedürü okullarda meydana gelebilecek ve hayatı tehlikeye sokan yangın, bombalama, silahlı saldırı, gaz sızıntısı, endüstriyel patlamalar vb. olaylardan okul örgütünü korumak için gerçekleştirilen bir işlemdir. Meydana gelen bir acil durum esnasında olay yöneticisi olarak okul müdürü tahliye işleminin gerçekleşmesine karar verir ve önceden hazırlanmış senaryolar çerçevesinde öğrenciler tahliye edilir

(<http://www.teachernet.gov.uk/emergencies/planning/evacuationprocedures/index.html>).

Okulun tamamıyla tahliye edilmesi, okulun fiziksel bir tehlikeden kendisini kurtarmak için okul örgütünün çoğunluğu yararına yapılacak bir eylemdir. Okul tahliye planları öğrenci ve personelin taşınacağı bölgeleri önceden tanımlamalıdır. Acil durum müdahale planı, asıl tahliye bölgesine ulaşamaması durumunda alternatif bir tahliye bölgesi belirlemelidir. Her iki bölgenin de okula girişi ve çıkışının kolay olması, okula yeniden girmeyecek ve okuldan uzaklaşmayı sağlayacak bir rotaya sahip olması gerekir. Bu bölgeler okulda olan olaydan etkilenmeyecek kadar uzak mesafede olmalıdır. Okulu korumada dizayn edilen standart güvenlik önlemleri acil durum anında bu bölgelere giriş çıkışta engel olmayacak şekilde planlamalıdır. Bazen bu bölgelerin dışında üçüncü bir alternatif de ihtiyaç duyulabilir. Planı yapan kişiler bir sonraki tahliye için bu bölgelerden ulaşımı kolay güvenlik alanları belirlemelidirler. Böyle yerler diğer okullar, yerel toplum merkezleri, spor salonları, kiliseler veya kütüphaneler olabilir. Belki de böyle durumlar için kardeş bir okul ayarlamak uygun olabilir (Fyfe, 2010;42-43).

Bazı durumlarda eğer okul çok fazla büyükse kısmı tahliye uygun olabilir. Bu durumda tahliyeye katılan kişilerle katılmayanlar arasında açık bir mesaj oluşturmak kritik bir öneme sahiptir. Aşağıdaki özellikleri taşıyan bir tahliye planı oluşturmak ve uygulamak önemlidir (DfEE,2000).

- Yanlış alarmlar olabileceğinin farkında olmak.
- Birçok tahliye rotası ve okuldan en az bir kilometre uzaklıkta bir toplanma noktası belirlemek.
- Acil durum anında koridorların, merdivenlerin, çıkışların ve geçitlerin kullanımını kısıtlamak.
- Tahliyenin içeriden (sınıf) dışarıya (oyun alanı, futbol sahası) doğru ya da tam tersi yönde olma ihtimallerini göz önünde tutmak.
- Engelli personel ve öğrenciler, duysal, fiziksel ya da öğrenme rahatsızlıkları olan kişilerin güvenli tahliyesi için düzenlemeler yapmak.
- Bazı durumlarda kısmi tahliyenin yeterli olabileceğini dikkate almak (örneğin, okul farklı binalardan oluşuyorsa).
- Tahliyenin ardından tüm personelin ve öğrencilerin sayımını yapmak için güncel öğrenci listeleri hazırlamak.
- Öğrenci velilerine çocuklarının nereye tahliye edildiği ve güvende oldukları konusunda bilgi vermek için okul girişlerinde bilgilendirme noktası belirlemek.

Okul müdürü ve acil durum ekiplerinin tahliye anında yapmaları gerekenler aşağıdaki gibidir:

- Birincil ve ikincil tahliye yerlerini açın ve öncelikle hangisinin kullanılacağına karar verin.
- Tahliye için alarmı verin, tahliye yollarını açın ve tahliyeyi başlatın.
- Anonsu okuyun ve öğrencileri yönlendirin.
- Ekiplerin ve diğer görevlilerin fosforlu yeleklerini giymelerini sağlayın.
- Yangın varsa yayılmasını önlemek için tüm iç kapıların kapatılmasını sağlayın.
- Bomba varsa tahliye yollarını iki kez kontrol edin.
- Elektrik, gaz vanalarını ve ışıkların kapatıldığından emin olun.
- Oklar, resimli ve ışıklı levhalarla tahliye alını gösterin.
- Sakin olmaları ve birbirlerini ezmeme için öğrencileri sürekli uyarın.
- Özel yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım edin.
- Güncelleştirilmiş öğrenci listelerinden öğrencileri kontrol edin.
- Öğrencilerin yelekli kişileri takip etmelerini anons edin.

- Tüm çöp ya da atıkları binadan çıkarın ve güvenli bir depoya yerleştirin.
- Herkesin binayı ve tüm odaları terk ettiğinden ve özellikle tuvalet ve duş gibi yerlerde kimsenin kalmadığından emin olun.
- Okulun dışında öğrenci listelerinden sayım işlemini yeniden gerçekleştirin ve eksik kişi olup olmadığını olay yöneticisine bildirin.
- Toplanma alanına öğrencileri götürün.
- Yaralı ve durumu ağır olanlara ilk yardım müdahalesinde bulunun.
- Ağır yaralıların hastaneye sevkine yardım edin.
- Hastaneye sevk edilen kişilerin detaylarını ve sevk edildikleri hastanenin detaylarını not edin.
- Aileleri bilgilendirme prosedürlerini kullanın.

b) Tersine Tahliye Prosedürü

Bu prosedür daha çok dışarıda meydana gelen bir patlama, kaza, okul bahçesine saldırgan kişilerin girmesi gibi durumlarda kullanılır. Bu durumda dışa doğru tahliye de alınan önlemlerin hepsinin tersine tahliye durumu içinde alınması gerekmektedir. Alternatif bir bilgi rehberlik acil durum servislerinden ya da yerel yönetimlerin okul servislerinden gelmediği sürece yapılacak en iyi şey herkesi içeriye almaktır. Uygulanacak prosedür *içeriye gir, orda kal, radyoyu aç* komutudur (Fyfe, 2010:50).

Dışa tahliye durumunda yapılması gerekenlere ek olarak, okul binasının içindeki barınakların açılması, gerekli erzak ve malzemenin yeterli olduğundan emin olunması gerekmektedir. Öğrenciler listelerden kontrol edilip sayıldıktan sonra, kapıları kilitlemek ve öğrencilerin sakin olmaları için anonslar yapmak gerekir. Okul müdürü ve acil durum ekipleri normal tahliye durumunda ki görev ve sorumluluklarının aynısını gerçekleştirirler (DFEE,2000). Acil durum planlamacıları, okul içerisinde birçok güvenlik noktası belirlemeli ve acil durum anında gerekli olan radyo baterisi ve yerel radyo istasyonlarının frekanslarını içeren bir acil durum kutusuna sahip olmalıdırlar. Sığınak ile ilgili ayrıntılar planda belirtilmeli ve okul topluluğunun ne yapması ve nereye gitmesi gerektiği detaylı olarak belirtilmelidir (Fyfe, 2010:50; www.teachernet.gov.uk).

Öğrenciler bir barınağa yerleştirildikleri zaman, çocukların okullarının bakımı altında kalmaları için gerekli sürenin uzunluğu, öğrencinin yaşı da dâhil olmak üzere, olayın tüm koşullarına göre değişir. Fakat kendi yerel eğitim otoritelerinin acil durum planlama uzmanlarınca verilen bilgi ve tavsiyelere tabi olan tüm okullardaki müdürler aşağıdaki hususları bilmelidirler (www.teachernet.gov.uk):

- Okul müdürü yangın ve diğer karmaşalar esnasında okul tahliyesinin geniş alan tahliyesinin bir parçası olarak uygulanması gerektiğini ve bunun ne tür sonuçlar doğurabileceğini bilmelidir.
- Okul tahliye edilirken ailelerle iletişim kurulmalıdır (doğrudan iletişim yoluyla ya da medya aracılığıyla).
- Tahliye işleminin ya da büyük etkiler doğuran diğer acil durumların sonucu olarak gün sonunda aileler çocuklarını okuldan almaya gelemezlerse, çocukları korumak için düzenlemeler yapılmalıdır. Bu tür düzenlemeler, Yerel Yönetim tarafından sağlanan geçici barınaklar ve gerektiğinde okul servisleri/okul minibüslerini kullanmayı kapsamalıdır. Öğretmenlerin, en son çocuk ailesine ya da bakıcısına teslim edilene okulda kalması gerekmektedir.

Yerel yönetimler, acil durumlarda kendi topluluklarına eşgüdümlü refah desteği sağlamaktan sorumludur ve önemli bir liderlik rolüne sahiptir. Yerel yönetimlerin tahliye durumundaki görevleri aşağıdaki gibidir:

- Kişilerin bir yerden bir yere götürülmesini sağlayan araç düzenlemelerini de içeren geçici barınaklar (dinlenme merkezleri) sağlamak.
- Tahliye edilenlerin sayımına yardımcı olması için polis desteği sağlamak.
- Geçici barınaklardakiler için yiyecek ve içecek sağlamak.
- Dinlenme merkezlerindeki acil durum yönergelerini uygulayabilsinler diye mahalle doktorları için düzenlemeler yapmak.
- Ülke dışında gerçekleşen büyük çaplı vakalar için diğer otoritelerle karşılıklı yardımı da içeren tahliye ve barınak planlarının oluşturulması ve uygulanmasını sağlamak (ülke dışına yapılan okul gezisi gibi).
- Kurtarma aşamasında acil durum servisleriyle önderlik etmek.

- Gerekli olduğunda, Hükümet Dekontaminasyon Servisinin yardımını da alarak çevre düzenlemesi ve kişiler için rehabilitasyon etkinlikleri gerçekleştirmek.
- Hayatta kalanların uzun vadeli sosyal ve tıbbi ihtiyaçlarını karşılamak için diğer kurumlar ile işbirliği yapmak.

c) Sığınma Prosedürleri

Okul toplumunun tahliyesi mümkün olmadığı durumlarda ve öğrencilerin okulun içinde kalması daha güvenli olduğu durumlarda uygulanır. Bazen olayın doğasına göre, tahliye mümkün olamaz. Bir çok sığınma stratejisi mümkündür (Fyfe, 2010:49). Sığınma prosedürleri, gaz ve kimyasal sızıntılar, dışarıda yangından kaynaklanan yoğun duman vb. durumlarda bütün öğrenci ve personel için sığınma olanağı sağlar. Bazı durumlarda okul dışında meydana gelen bir olay anında LA okulları halka sığınmaları için açar. Sığınaklar önceden belirlenmiş, güvenliği sağlanmış, gerekli erzak ve malzeme ile donatılmış alanlar olmalıdır (www.teachernet.gov.uk).

Tehlikenin durumuna bağlı olarak pencereler ve kapılar örtülmeli, ıslak kıyafetler kullanılarak kenarları gaz/duman/koku sızmayacak şekilde kapatılmalıdır. Öğrenciler, rüzgar yönüne ters olan bir sığınakta bekletilmeli ve son haberleri almak için yerel radyo istasyonları açılıp gelişmeler takip edilmelidir (Fyfe, 2010:50). SERT'in sığınma durumunda görevleri aşağıdaki gibidir:

- Öğrencileri sığınağa alındıktan sonra listelerden kontrol etmek.
- Kapıların, pencerelerin ve kapakların kapatıldığından emin olmak.
- Kapı altındaki boşlukları ıslak bezlerle doldurmak.
- Öğrencileri pencerelerden uzak tutmak.
- İçeriye duman veya koku gelmesi durumunda öğrencileri ıslak mendille ağızlarını kapamaları için uyarmak.
- Barınaktaki gıda ve suları herkese düzenli bir şekilde dağıtmak.
- Sonraki anonslar gelinceye kadar öğrencileri sığınakta bekletmek.

d) Okul kapatma Prosedürleri

Okul kapama için en son karar okul müdürünün sorumluluğunda olmasına rağmen, tavsiyenin LEA'dan alınması gerekmektedir. Okul kapatılmasını gerektiren nedenler aşağıdaki gibidir (DFEE,2000; Fyfe, 2010:75-76):

- Karantina
- Adli soruşturma
- Acil durum sonrası enkaz kaldırma ve temizlik
- Dezenfekte işlemi
- Bir kazanın ardından yapılacak tadilat
- Travmatik acil durumlar esnasında iyileştirme çalışmaları
- Çocuklara göz kulak olacak personelin yeterli sayıda olmaması

Okulu tehdit eden çok büyük bir fiziksel zarar olmaması durumunda bile, bazı acil durumlar öğrencilerin derse devam etmesini engelleyecek kadar travmatik olabilir. Diğer taraftan ailelerde çocuklarını okula göndermek istemeye bilirler. Birçok koşulda okul müdürü en uygun kararı almak için, öğretmen, aile ve yerel yönetimlere danışmalıdır. Eğer okul kısa bir süreliğine kapatılacaksa (birkaç saat), bu durum öğrencilerin eğitimlerini aksatacak kadar büyük bir olay değildir demektir. Ancak öğrencilere bir süreliğine göz kulak olması için yeterli personel mevcut olmaması durumunda, ek personel ve destek gerekirse, destek LEA'dan ya da gençlik servislerinden sağlanabilir (SSEP, 2007).

Eğer okul uzun bir süre için açılmayacak durumda ise okul müdürünün LEA'dan alternatif bir yer bulmaları için talepte bulunması gerekir. Bu başka bir okul olabilir. Uygun lojistik ayarlamalar aynı anda yapılmak zorundadır. Örneğin çocukların okullara ulaşımını sağlayan ulaşım araçlarını bazı durumlarda LEA temin eder. Özellikle kazanın çok travmatik olduğu durumlarda, öğrencilerin başka bir okula geçici olarak taşınması durumunda, öğrencilere yeni sınıfları bir resepsiyonla tanıtmaya görevini yine LEA üstlenebilir. Kapalı dönemden sonra okul yönetimi okulun tekrar açılması için iyileştirme planı oluşturmalıdır. Bu planlar aileler, öğretmenler ile birlikte eğitim psikologları ve yerel yönetimler servisini içine alan bir işbirliği ile yapılmalıdır.

Pratikte, kapalılık döneminin herhangi bir safhasında aynı zamanda dekore etme, yeniden yapılandırma, tamir etme işlemleri için bu dönem bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Fakat böyle bir fırsat birincil olarak öğrencileri eğitme amacının dışına çıkmamalıdır. Kazanın türüne bağlı olarak okulun yeniden açılması normal bir törenle olmalıdır. Öğrencilerin direk sınıflara gitmeden önce bir süre okula alışmaları için izin verilmelidir. Özellikle kazadan beri birbirleri ile görüşmeyen öğrenciler açısından bu önemli bir uygulamadır (Fyfe, 2010: 74-76).

e) Kilitleme Prosedürleri

Bu prosedür okul dışında medana gelen ve okul içine zarar verecek olayların zararlarını önlemek için gerçekleştirilen bir işlemdir. Kilitleme prosedürü ile okul üzerinde kontrol sağlandığı gibi, okula zorla giren kişinin öğrencilerin sığındığı sınıflara girmesi ve bu kişinin öğrenciler sayıldığı için kalabalık arasına karışması da engellenmiş olur (Fyfe, 2010:49).

Olay esnasında eğer okul dışında (oyun alanı, spor salonu, bahçe) olan kişiler varsa bu kişilerin de içeriye alınması sağlandıktan sonra kilitleme işlemi başlatılır. Kilitleme esnasında okul topluluğu olduğu yerde kalır, sınıf-okul-bahçe kapı ve pencereleri kilitlenir ve tüm öğrenciler sayılır. Sayımdan sonra olay yeri yöneticisine rapor verilir. Eğer kilitlemeyi engelleyecek bir durum ile karşılaşırsa, olay yeri yöneticisi direk olarak polisle irtibata geçmelidir. Bu durumda SERT'in öğrencileri en azından polis gelene kadar yalnız bırakmaması gerekir (DFEE,2000).

Kilitleme esnasında yapılacak işlemler aşağıdaki gibidir (DFEE,2000; SSEP, 2007:18; www.teachernet.gov.uk):

- Kilitleme anonsunu yapın.
- Dışarıdaki bütün öğrencilerin içeri alındığından emin olun.
- Kapı, pencere, havalandırma kapaklarını kapatın.
- Sınıfların güvenliğini kontrol edin,
- Öğrencileri anonslarla sınıflara ya da sığınaklara yönlendirin.
- Öğrencileri sesiz ve sakin olmaları için uyarın.

- Özel yardıma ihtiyacı olan öğrencilere yardım edin.
- Öğrencileri yönlendiren personel kendi kontrolü altındaki bütün öğrencileri güncellenmiş öğrenci listelerinden saymalıdır.
- Bu kişiler aynı zamanda cep telefonlarını açmalı ve acil durum iletim noktalarına sürekli bilgi akışı sağlamalıdır (Öğrencilerin sayılıp sayılmadığını, eğer sayılmadıysa sayılmayan kişilerin sayısı ve neden sayılmadıkları hakkında bilgi vermelidir).
- Son bir anonsa kadar öğrencileri sınıflardan ya da sığınaklardan çıkarmayın.
- Sonraki talimatları bekleyin.

f) Kötü Hava Koşulları Prosedürleri

Bu prosedür, şiddetli yağmur, şimşek, kar yağışı, aşırı sıcaklık gibi durumlarda uygulanır. Öğrencilerin dışarı çıkmalarının sakıncalı olduğu koşullarda okul ve okul içerisinde ayrılmış alanlar öğrencilerin güvenliğini sağlamak için kullanılır. İngiltere’de kötü hava koşulları ve yoğun kar yağışı nedeniyle LEA ve okul müdürleri okulları dönem dönem tatil edebilmektedirler. Kötü hava koşulları prosedürleri daha çok öğrencilerin okula gelmesi ya da okuldan ayrılması sakıncalı görüldüğü durumlarda okullar tatil edilerek gerçekleştirilmektedir (<http://www.teachernet.gov.uk>). Mümkün olduğunda çok gerekmedikçe okul kapatma prosedürlerinin kullanılmasından kaçınılmalıdır. Ancak çok kötü hava koşullarında bu kaçınılmaz olabilir (SSEP, 2007:14). Kötü hava koşulları prosedürleri; büyük fırtınalar, soğuklar ve donmalar, sıcak ve bunaltıcı havalar, sel ve su baskınları şeklinde görülebilir. Bu durumlarda yapılması gerekenler aşağıdaki gibidir.

- Büyük fırtınalar boyunca kapıların kapalı tutulması gerekir. Kötü hava koşullarından dolayı öğrencilerin aileleri tarafından okuldan alınması gecikebilir bu nedenle bazı öğrenciler için özel ayarlamalar yapılmalı ve öğrenciler öğretmenlerin gözetiminde okulda tutulmalıdır. Çok riskli görülen alan ya da cisimler not alınarak yerel yönetim eğitim ofisine risk değerlendirilmesi için bildirilmelidir.

- Eğer okula ulaşım kar veya buzlanma nedeniyle çok zor oluyorsa kapatma söz konusu olabilir. Yöneticiler gün boyunca durum kötüye gittiği takdirde hava raporlarını sürekli gözlemlemeli ve hava ofisiyle iletişim içinde olmalıdırlar.
- LEA sağlık ve güvenlik birimi, özellikle öğleden sonraları spor aktivitelerinin yapılmasından kaçılması gerektiğini tavsiye eder. Bina içerisinde yüksek sıcaklığa sahip alanlardan uzak durulmalıdır. İyi bir havalandırma sistemine sahip geniş sınıflar, bu durum için çok daha uygundur.
- Sel tehlikesi içinde bulunan bütün okulların bu riskleri taşıdığı farkında olması gerekir. Okullar, eğer emin değillerse belediyelerin acil durum müdahale servislerinden risk değerlendirmesi için tavsiye almalıdırlar. Sel durumunda okulun kapatılması ya da boşaltılması gibi uyarıların beklenilmesi gerekir. Selin etkisini tamamıyla azaltabilmek için okul alanını sele ve su baskınlarına karşı hazırlamak gerekmektedir.

Kötü hava koşulları öğrencilerin okulda olduğu bir zamanda kullanılacaksa aşağıdaki uygulamalar gerçekleştirilmelidir (SSEP, 2007):

- Sığınakları ve okulun diğer güvenli alanlarını öğrenciler için açın.
- Öğrencileri listelerden kontrol edin.
- Bütün öğrencilerin okulun içinde olduğundan emin olun.
- Eğer bütün öğrenci ve personel okul binasında ise kapı ve pencereleri kapatın.
- Yıldırım düşmesi ihtimaline karşı kimseyi camlara ve dışarıdaki kişileri ağaçlara yaklaştırmayın.
- Fişleri prizlerden çekin ve manyetik eşyaları sınıflardan uzaklaştırın.
- Durumla ilgili anonslar yapın ve sürekli öğrenci ve öğretmenleri bilgilendirin.
- Öğrencilerin buldukları alanlarda sıkılmamaları ve sorun çıkarmamaları için çeşitli etkinlikler düzenleyin.
- Sonraki anonsları bekleyin.

g) Erken Okul Kapatma Prosedürleri

Yerel yönetimler ve bazen okullar uygunsuz hava koşulları, okullara yönelmiş tehditler, bombalama, saldırı, ani ölümler, büyük kazalar vb. sorunlar ile

karşılaştıklarında erken kapama prosedürlerini uygularlar. Ancak erken kapama prosedürleri öğrencilerin güvenliğini okul dışında tehlikeye sokabilir. Bu nedenle yapılacak düzenlemeler aşağıdaki gibidir:

- Okul yönetimi eğer okulu erken kapama durumunda kalırsa öncelikle öğrencilerin aileleri ile iletişime geçmelidir.
- Öğrencilerin hepsi sınıf listelerinden sayılmalıdır.
- Çocuklarını okuldan alabilecek ve alamayacak veliler belirlenmelidir.
- Velilerine ulaşılmayan öğrenciler velileri ile iletişim sağlanana kadar okulda güvenli bir şekilde tutulmalıdır. Öğrencilere göz kulak olacak sayıda personel yoksa LEA ve Gençlik Merkezlerinden okul müdürleri yardımcı personel talep etmelidir.
- Çocuklarını okuldan almak isteyen aileler için bir merkez belirlemelidir.
- Servis araçları ile evlerine gönderilecek öğrenciler listelenmelidir.

4.3. İngiltere'deki İlköğretim Okullarında Acil Durum Yönetimi İle İlgili Eğitim Etkinliklerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Acil durum yönetim sisteminin temel amacı bir acil durum oluştuğunda olabilecek kaybı en aza indirmek ya da mümkünse hiç yaşanmamasını sağlamaktır. Acil durum eğitiminin yararı ise bir acil durumda mümkün olduğunca müdahale edicilerin performansını güçlendirmektir (Strutt and Lakey, 1995:84).

Okulların güvenlik politikalarının etkin bir şekilde sürekliliğinin sağlanması, okul personeline uygun eğitimin verilmesi ile mümkün kılınabilir (Richard Lloyd ve Charlene Ching, 2003:28). Acil durum planın istenilen düzeyde hedeflerine ulaşması ve etkili bir şekilde yürütülebilmesi, herhangi bir acil durum esnasında bütün okul bileşenlerinin, uygun tepkiler geliştirmesi ve olaylara hazırlıklı olması ile mümkündür. Acil durum eğitimi, acil durumlar oluşmadan belirlenen bütün problem ve riskler doğrultusunda bütün okul bileşenlerinin eğitilmesi ve acil durumlara hazır hale getirilmesini sağlar. Acil durum eğitimi, okul bileşenlerinin hazırlıksız olma durumunu ortadan kaldıran ve acil durumlara karşı bireyleri ve okul örgütünü hazırlayan bir etkinliktir. Acil durum eğitimi aynı zamanda plana bir geri dönüt sunmak bakımından

önemlidir. Planın aksayan yönlerini belirlemek, güncellenmesini sağlamak, ekiplerin rol ve sorumlulukları belirlemek, iletişim stratejilerini hayata geçirmek, koordinasyonu sağlamak ve artırmak için örgütlere önemli bir destek sunar.

Yöneticiler acil durum personelinin eğitiminin bütçesi için yeterli bütçe ve kaynak ayırmaktan çekinmemelidir. Çünkü oluşacak bir acil durumun önlenememesi sonucu, ölümlerin ve sakatlanmaların yanında oluşacak zarar, acil durum eğitimi için ayrılan bütçesinin onlarca, beklide yüzlerce katı daha fazla olabilir (Strutt and Lakey, 1995:84).

Acil durum eğitimi okulun bütün bileşenlerini kapsamalıdır. Kişilerin rol ve sorumluluklarına göre acil durum eğitimi stratejisi ve planları belirlenmelidir. Acil durum eğitimi, bireysel ve grup halinde olabilir. Eğitimler, okulda uzmanlar tarafından verilebildiği gibi, isteyen kişiler okul dışında çeşitli kolej, üniversite ve uzman kişilerden de bu kursları alabilir ve sertifikalar edinebilirler. Okul acil durum eğitimi genel olarak tatbikat, alıştırma, toplantı ve kurslar ile gerçekleştirilmektedir (Fyfe, 2010:83-84).

Acil durum eğitim çalışmaları, acil durum yönetimi planın hazırlık aşamasında özellikle üzerinde durulması gereken bir konudur. Ancak bütün safhalarda eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Acil durum eğitimleri, özellikle bütün öğrenci ve personelin, tehlikelerin farkına varmasını, bu tehlikelerin okul ve kişiler üzerindeki etkisini anlamalarını amaçlamalıdır. Okullar için gerçekleştirilen acil durum eğitiminin diğer amaçları aşağıdaki gibidir:

- Okullar için tümleşik acil durum yönetiminin bileşenlerinin tanımlanması.
- Okul, LEA, gönüllü kuruluşlar, aileler, sendikalar ve ticari kurumların kaynaklarının bütünleştirilmesi ve bütün tehlikelere yönelik bir acil durum planının geliştirilmesi.
- Tümleşik acil durum birimleri ile koordinasyon ve eşgüdüm içerisinde çalışmanın gerekliliğinin kavranması.
- Okul yönetiminin kendi personel, öğrenci, veli ve diğer kurumlar arasındaki ilişkileri ve rolleri tanımlaması.

- Öğrenci ve personelin, acil durumlar karşısında kendi güvenliklerini korumaları için yapabileceklerinin belirlenmesi.
- Acil durumlarda ilk müdahale stratejilerinin belirlenmesi.

4.3.1. Okullar İçin Eğitim Konuları

Okul acil durum müdahale planında herhangi bir rolü olan bütün kişilerin ihtiyaç duyulan alanlarda eğitilmeleri gerekmektedir. Acil durum eğitimi kişilerin rollerini tamamı ile kavrayabilmeleri ve diğer kişiler, ekipler ve kurumlar ile nasıl bir koordinasyon ve iletişim içinde olabileceklerini anlamaları açısından rehberlik özelliği taşır. Eğitim öncelikle acil durum planında kilit olarak belirlenen kişilere sonrada bütün okul bileşenlerine verilmelidir. Kilit konumda olan kişiler için gerçekleştirilen eğitim etkinlikleri, bu kişilerin olay esnasında okulda olmama durumları düşünülerek, onların yerlerine görev ve sorumluluklarını yerine getirecek kişiler için de yapılmalıdır. Bu eğitim yılda en az bir kere olmalı ve acil durum yönetimi planı bu doğrultuda güncellenmelidir (Fyfe, 2010:83).

a) Okul Müdürü ve SERT'e Yönelik Eğitim Çalışmaları

Okullarda kilit personel için eğitim çalışmaları Sağlık ve Güvenlik Müdürlüğü'nün (HSE) yetkilendirdiği birimler, Yerel yönetimler (LA), Yerel Eğitim Otoriteleri (LEA), Acil Durum Planlama Koleji (EPC), özel kurslar, üniversiteler ve gönüllü kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Öğrenci ve diğer personel için ise eğitimler; okulda sertifika sahibi kişiler, polis, ambulans ve itfaiye servislerinin koordinatörlüğünde yapılmaktadır.

Okul Yönetici ve personelinin eğitim programlarına katılmaları tamamıyla gönüllülük esasına dayanmaktadır. EPC ve diğer yerel kuruluşların okullar için sağladığı eğitim çalışmaları genel olarak aşağıdaki gibidir (Strutt and Lakey, 1995:84; Fyfe, 2010; http://www.cabinetoffice.gov.uk/epcollege/training/course_instruction.aspx; <http://www.hse.gov.uk/firstaid/training.htm>; <http://www.sja.org.uk/sja/training-courses.aspx>):

- Acil durum yönetimi ve planlaması
- Acil durum yönetimin temel ilkeleri

- Acil durum türleri
- Yangın güvenliği ve ilk yardım eğitimi
- Sağlık ve güvenlik (Health And Safety) eğitimi
- Basın, medya ve halkla ilişkiler eğitimi
- Yerel kurum, kaynak ve kişilerle bağlantı kurma ve sürdürme eğitimi
- Stratejik risk değerlendirmesi
- Acil durumlara hazırlık, önleme, müdahale ve iyileştirme
- Elektrik, su, gaz vanalarının kapatılması
- Riskli öğrencileri belirleme ve bunlarla başa çıkma
- Acil durum sonrası psikolojik yardım
- Alarm sistemlerinin kurulması ve çalıştırılması
- Acil durum iletişim eğitimi ve olay raporlama teknikleri
- Acil durum ekiplerini kurma ve görevlendirme
- İlk müdahale ve ilk 30 dakika yapılacaklar eğitimi
- Kendi kendine yetinme ve bulunduğu yerde barınma eğitimi
- Acil durumlar için erzak-malzeme hazırlama ve kullanma eğitimi
- Enkaz kaldırma ve temizleme eğitimi
- Tahliye ve sığınak planlaması
- Kötü hava koşullarında yapılması gerekenlerin eğitimi
- Eşya sabitleme teknikleri, oyun alanlarında ve sınıflarda güvenliği sağlama
- Arama kurtarma

b) Öğrencilere Yönelik Eğitim Çalışmaları

Eğitimin etkili olabilmesi için çok kapsamlı olması gerekmez. Acil durum eğitimi gerçekleştirilirken öğrencilerin yaşları, gelişim düzeyleri, sınıfları dikkate alınmalı ve buna göre uygun eğitim stratejileri belirlenmelidir. Okullarda öğrencilere yönelik gerçekleştirilen eğitim çalışmaları genel olarak aşağıdaki gibidir:

- Okul doktoru, hemşiresi ya da ilk yardım sertifikasına sahip bir personel tarafından verilen temel ilk yardım bilgisi eğitimi
- Bir acil durum anında kendini koruma yöntemleri
- Büyük bir felaket sonrasında kendine yetme ve barınma yöntemleri

- Acil durum anında hangi alarm sistemini ve nasıl kullanacağını eğitimi
- Yangın söndürme tüpleri ve aletlerinin kullanımı
- Yol güvenliği eğitimi (tarfik ışıkları, yaya geçidi, bisiklet yolu, yönler, tabelalar vb.)
- Hangi olaylar için hangi acil servisleri arayacağını eğitimi
- Okul servislerine binme-inme ve güvenli seyahat etme eğitimi
- Acil durum anında kullanılacak uyarı levhalarının ne anlama geldiğinin eğitimi

c) Okul Servis Şoförlerine Yönelik Eğitim Çalışmaları

- Temel ilk yardım becerisi ve okul servisleri için ilk yardım çantası hazırlama
- Bir kaza anında ilk müdahale teknikleri
- Bir kaza anında olaydan etkilenmeyen öğrencilerin geçici korunması
- Kaza anında kaza raporlama teknikleri
- Öğrencilerin okul servislerine güvenli bindirilip indirilmesi (belirlenmiş alanlar dışında öğrenciyi indirmeme, emniyet kemerinin takılması, servisi hareket ettirmeden kapıları açmama vb.)

d) Güvenlik Görevlilerine Yönelik Eğitim Çalışmaları

Güvenlik görevlilerin kişi ya da kurumlarca verilmiş özel güvenlik sertifikasına sahip olmaları gerekmektedir. Bunlara ek olarak güvenlik görevlilerine aşağıdaki eğitimlerin verilmesi tavsiye edilmektedir.

- Okul kapıları ve acil durum çıkışlarının ne zaman açılıp kapatılacağı
- CCTV mönütörlerinin izlenmesi
- Bıçak, silah ve diğer zararlı aletleri taşıyanlara ilk müdahale
- Okul bahçesinde gerçekleşen şiddet olaylarına müdahale
- Ziyaretçi defterlerinin tutulması
- Şüpheli kişilerin raporlanması
- Acil durum müdahale servislerine yardım

4.3.2. Alıştırmalar ve Tatbikatlar

Alıştırma ve tatbikatlar acil durum m¼dahale ekibi ve diğer personel için eğitim sağlamak veya acil durum planını test etmek için tasarlanmıştır. Alıştırma ve tatbikatlar genel olarak masa başı alıştırmaları, işlevsel ve gerçek tatbikatlar olmak üzere ayrılmaktadır.

a) Masa Başı Alıştırmaları

Masa başı (table top) alıştırmaları, çok fazla hazırlık gerektirmeyen, hızlı, ekonomik, kolay ve aynı zamanda esnek olan alıştırmalardır. Zaman baskısı ve geriliminin olmadığı bir ortamda senaryoların belirlenmesini, problemlerin tanımlanmasını ve konuların çok derinlemesine inilmeden tartışılmasını sağlar. Gayri resmi ortamlardır, ¼nceden tasarlanmış yoğun bir program ve sınav yoktur (Strutt ve Lakey, 1995:85).

Masa başı alıştırmaları, hayali bir olayın ortaya koyulması ve kişilerin bu olayı etraflı bir şekilde d¼ř¼nerek sorular sorması ve bu soruları sesli d¼ř¼nerek yanıtlanması şeklinde gerçekleştirilir. Katılımcılar olay ekseninde öz¼m ¼nerileri geliştirir ve olay anında yapılabilecekler sesli bir şekilde tartışılır. Herkesin rahatça fikir ve d¼ř¼ncelerini açıklayabildiği bir ortamda, plan ve prosed¼rlerin uygulanmasına y¼nelik tartışmalar gerçekleştirilir. Ortaya atılan bir senaryo çerçevesinde kişilerin g¼rev ve sorumlulukları belirlenmeye çalışılır. Bu alıştırmalar oluşması muhtemel olaylara karşı ¼nlemler geliştirilmesi, ekipler arası koordinasyon, g¼rev dağılımı ve bazı ¼nemeli sorunların tartışılması için iyi bir olanak sağlar (Fyefe, 2010:84).

Masa başı alıştırmaları, herkesin birbirini g¼receđi ve takip edeceği yuvarlak bir masa etrafında yapılır. Bu t¼r alıştırmalarda katılımcılar senaryonun t¼r¼ne g¼re karar verme durumundaki kilit kişilerden seçilmelidir. Genelde bir y¼nlendirici ve diğer katılımcılardan oluşur. Y¼nlendirmeci konu ile ilgili genel bir açıklama yaparak bir giriş yapar. Çalışmanın amaç ve hedeflerini açıklar, belirlenmiş olan bir hik¼yeyi katılımcılara aktarır ve katılımcılardan bu doğrultuda problemleri belirlemelerini ister. Y¼nlendirmeci çeşitli sorular sorar ve mesajlar iletir. Tespit edilen problemler doğrultusunda grupça bir senaryo geliştirilir ve grup y¼neticisi tarafından bazı eklemeler

yapılır. Yönlendirici ya da lider kişi konuya hâkim, katılımcıları iyi tanıyan, iletişim ve insan ilişkileri gelişkin kişilerden seçilmelidir. Problemin çözümüne yönelik senaryonun oluşturulması sırasında, kişileri sürekli fikir üretmeleri konusunda cesaretlendirmeli, fikirlerini önemseyeceğini kendilerine hissettirmeli ve karşılıklı güven ortamı yaratmalıdır. Yönlendirici kişi, senaryo ile ilgili okul acil durum planı, okul yapı plan ve haritaları, sığınak ve tahliye alanlarının haritaları, telefon şeması, iletişim listeleri, okul fotoğraf ve görüntüleri gibi gerekli bütün materyal ve malzemeleri kullanarak hem etkinliğin sıkıcı bir hale dönüşmemesini, hem de katılımcıların gerçek alan ve imkânlar üzerinde düşünmesini sağlamış olur. Masa başı alıştırma çalışmalarının amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Katılımcıların okulda karşılaşılabileceği problemlere karşı fikirler üretmelerini ve fikir alış verişi yapmalarını sağlamak.
- Katılımcıların grup halinde çözüm önerileri getirmesini sağlamak.
- Kişi ve kurumlar arasında meydana gelebilecek uyuşmazlık ve çatışmaları önlenmesine yönelik tartışmalar gerçekleştirmek.
- Katılımcıların plan ve prosedürlerin geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik tartışmalar yapmalarını sağlamak.
- Oluşabilecek bir acil durum anında müdahale edecek kişilerin görev ve sorumluluklarını tartışmak.

b) İşlevsel Tatbikatlar

İşlevsel tatbikatlar bir acil durum gerçekleşmeden ya da gerçek boyutta bir tatbikat gerçekleştirilmeden önce, okul acil durum yönetimi planında yer alan bir veya daha fazla prosedür ve müdahale biçiminin yeterliliğini, uygunluğunu, güncelliğini ve işlevselliğini sınavarak değerlendirmek ve test etmek için kullanılır. İşlevsel tatbikatlar benzetişim ortamlarında belli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilir. Gerçek çevre koşullarına uygun bir benzetim ortamı oluşturulur. İşlevsel tatbikatlar, senaryoların hazırlanması, risk analizlerinin yapılması, masa başı alıştırma çalışmalarının yeterli sayıda yapılması, yönlendirme seminerlerinin gerçekleştirilmesi, mesajların hazırlanması vb. Birçok hazırlık çalışmasını gerektirmektedir (Strutt ve Lakey, 1995).

İşlevsel tatbikatlar, okul acil durum yönetiminin yeterliliğini sınamak, ekiplerin

ve kaynakların yeterliliğini belirlemek, kişiler ve ekipler arasında işbirliği ve dayanışmayı sağlamak, prosedürlerin uygunluğunu belirlemek, rollerin tekrarlanıp deneyimlerin kazanılması kolaylaştırmak için önemli etkinliklerdir. İşlevsel tatbikatla iletilmek istenen her bir mesaj, gerçek bir acil durum olarak algılanır ve katılımcıların deneyimler kazanmasını sağlar. İşlevsel tatbikatların hazırlık aşamasında okul müdürü ve SERT tehlike ve risk analizlerini yapar ve risk durumu en yüksek olan acil durumlar için öncelikler belirler. Bu doğrultuda bir veya iki önemli acil durum için işlevsel tatbikat yapılmasına karar verir. Bundan sonra masa başı alıştırılmaları kullanılarak bu durumlar için ayrıntılandırılmış senaryolar oluşturulur. İşlevsel tatbikatlar için bu senaryolar kullanılarak mesajlar ve yönergeler oluşturulur. Son olarak amaç, kapsam ve hedefler belirlenerek işlevsel tatbikat planı hazırlanır ve bütün katılımcıların rol ve sorumlulukları belirlenir. Yöneticiler tatbikat başlamadan önce bir brifingle katılımcıları kısaca bilgilendirir ve mesajları vererek işlevsel tatbikatı başlatırlar. Eşgüdümlü bir şekilde tatbikat yürütülür ve katılımcılar bütün rollerini gerçeğe uygun olarak oynar ve mesajlar doğrultusunda amaçlar gerçekleştirilir. Tatbikat sonrasında öneriler alınır, değerlendirmeler yapılır ve tatbikat değerlendirmesi ayrıntılı olarak raporlanır (Fyfe, 2010).

Yöneticilerin, tatbikata hazırlık aşamasında tatbikatta kullanılacak malzemeleri listelemeleri ve tatbikat öncesi hazır hale getirmeleri gerekmektedir. Bunlar işlevsel tatbikatın büyüklüğüne ve olayın türüne göre farklılık gösterirler. Temel olarak; mesajlar listesi, olayların işleyiş sırasını gösteren planlar, senaryoların listesi, öğrencilerin listesi, okulun yapı ve çevre haritaları, okulun kilit noktalarının harita ve planları, telefon şemaları, okulun şemaları, megafon, telsiz, pano, fosforlu yepek vb. materyaller kullanılır.

c) Uygulamalı (Gerçek) Tatbikatlar

Uygulamalı tatbikatlar, alıştırma prosedürlerini ve senaryolarını uygulamak için kullanılır ve acil durumun hazırlık safhasında önemli bir öneme sahiptir. Bu tatbikatlar, bir acil durum anında meydana gelen gerçek olay ve bunlara karşı yürütülecek müdahale biçimlerine oldukça yakındır. Olay sanki gerçekmiş gibi senaryoya uygun olarak oynanır ve müdahale ediciler olay gerçekmiş gibi görev ve sorumluluklarını gerçekleştirirler. Acil durum müdahale planının işlevsel olarak kullanılmasını sağlar. Acil

durum ekiplerinin ve bütün katılımcıların koordinasyon, işbirliği ve uyum içinde çalışmalarını sağlar. Gerçek zamanlı olması nedeniyle anında müdahalenin hızını geliştirir ve yeterli bir müdahale eğitimi ile gerçek bir olaya müdahaleyi kolaylaştırır. Katılımcıların ekipman kullanmadaki bireysel becerilerini geliştirmelerine imkan sağladığı gibi, diğer kişi ve kurumlarla da eşgüdümlü bir çalışma yürütmelerini sağlar. İşlevsel tatbikatlara göre katılımcılar daha dinamik bir sürece dâhil olurlar (Strutt and Lakey, 1995:84-86). Senaryolar doğrultusunda hazırlanmış gerçek tatbikatlar, uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi, katılımcıların tecrübe kazanması ve acil durumlar konusunda bilinçlenmesini sağlayan en önemli eğitim aktiviteleridir (Brock, Sandoval ve Sharon, 2001:105).

Uygulamalı tatbikatlar, kurumlar ve kuruluşlar arası destek ve işbirliğini gerektirdiğinden, bu tatbikatları koordine etmek ve hazırlıkları gerçekleştirmek, diğerlerine göre çok daha fazla zaman, kaynak, alet ve materyal gerektirmektedir (Fyfe, 2010:83). Gerçek boyuttaki tatbikatlar, bütün okul bileşenlerinin ve okul acil durum müdahale ekiplerinin, okul dışındaki profesyonel müdahale servisleri, medya, aile, çeşitli kurum ve kuruluşlar ile koordinasyon ve işbirliği içerisinde çalışılmasını sağlar. Bu durum müdahale stratejilerinin ve birimler arasındaki koordinasyon ve uyumun eksikliklerini görüp değerlendirilmesini ve gerçek bir olay anında oluşacak aksaklıkların meydana gelmemesi için önlemler alınmasını sağlar. Uygulamalı tatbikatlar acil durum yönetimi planlarının yeniden değerlendirilip, güncellenmesi için önemli katkılarda bulunur.

Okul acil durum planının gerçek durumlar karşısında ki işlevselliği, gerçek boyutta tatbikatların sayısı ve niteliği ile orantılı olarak artar. Bu nedenle İngiltere'deki okulların yılda en az bir kere olmak üzere, yangın, sel, bomba ve okulda oluşma ihtimali yüksek olan diğer konularda tatbikatlar gerçekleştirmeleri için gerekli bütün imkanlar seferber edilmektedir (www.teachernet.gov.uk).

a) Tatbikat Öncesinde Yapılacaklar:

- Tatbikat planları diğer bütün acil durum ekiplerinin katılımıyla hazırlanır.
- Öğrenciler ve personel bilgilendirilip, görev ve sorumluluklar belirlenir.

- Okul boşaltma prosedürleri gözden geçirilir. Yangın çıkışları ve tahliye yolları kontrol edilir.
- Tatbikatın büyüklüğü ve olayın türüne göre materyaller ve teknik malzemeler belirlenir ve hazır hale getirilir.
- Okulun iç ve dış bütün alanları tatbikat için hazır hale getirilir.
- Polis, itfaiye ve ambulans yetkilileri ile ön hazırlıklar için işbirliği yapılır.
- Çevre güvenliği için önlemler alınır.
- Bütün okul acil durum ekipleri ellerindeki kontrol listelerinden son hazırlıkları yapar.
- Tatbikat yöneticisi bütün ekiplerin hazırlık çalışmalarını tamamladığından emin olmak için kontrol listesi hazırlar.
- Medya demeçleri olay öncesinde hazır hale getirilir.
- Tatbikata dâhil edilecek aileler belirlenir.
- Müdür, diğer aileleri tatbikatın türü, amacı ve diğer özellikleri ile ilgili bilgilendirmek amacıyla bir mektup gönderir.
- Sigorta servisi tatbikat hakkında bilgilendirilir ve gerekli yazışmalar yapılır.

b) Tatbikat Sırasında Yapılacaklar:

- Alarm verilir ve tatbikat başlatılır.
- Tahliye yolları açık hale getirilir ve tahliye başlatılır.
- Olayın türüne ve büyüklüğüne göre acil durum protokolü uygulanır.
- Tatbikat yöneticisi ve diğer kilit kişiler bütün ciddiyetlerini korur.
- Kişiler arası iletişim ve koordinasyon gözlemlenir.
- Notlar alınır ve aksaklıklar belirlenir.

c) Tatbikat Sonrasında Yapılacaklar

Tatbikat yöneticileri aldıkları notlar ve izlenimler doğrultusunda, tatbikatı değerlendirir (tatbikatların daha detaylı olarak değerlendirilmesi için, tatbikatlar dijital kameralarla kaydedilip izlenebilir ve arşivlenebilir), sonuç/öneriler geliştirilir ve tatbikat değerlendirme raporu yazılır.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu bölümde, İngiltere’de acil durum yönetiminin genel yapısı, yasal durumu, okullarda ki uygulamalar ve acil durum eğitimi ile ilgili, literatür taramasına dayanarak elde edilen bulguların özetine ve bunlara dayalı sonuçlara yer verilmiştir.

5.1.1. İngiltere’de Acil Durum Yönetimin Genel Yapısı ve Yasal Durumuna İlişkin Sonuçlar

İngiltere’de; kamu, özel ve gönüllü kuruluşlar arasında ileri düzey bir koordinasyon ile acil durum öncesi ve sonrası çalışmaların bir bütün olarak ele alınıp planlanması zorunluluğundan ortaya çıkan, olaylara anında cevap verebilen, sistemli ve etkili bir *Tümleşik Acil Durum Yönetimi* (IEM) sisteminin uygulandığı görülmektedir. Tümleşik acil durum yönetimi, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılabilmesi için, acil durumlara yol açabilecek tehlike ve risklerin belirlenmesini, önlenmesini, mümkünse akılcı yöntemlerle ortadan kaldırılmasını ve meydana gelebilecek olumsuz etkilerin kontrolünü hedefleyen kapsamlı bir müdahale yaklaşımıdır. Bu müdahale, afetlerin boyutları ile orantılı olarak yerel, bölgesel, ulusal ve uluslar arası düzeyde gerçekleştirilmektedir.

İngiltere’de afet ve acil durumların yönetimi ile görevlendirilmiş tek bir kurum bulunmamaktadır. Doğal afetlerle mücadeleden genel olarak sorumlu ve koordinatör makam Bakanlar Kurulunca (Cabinet Office) desteklenen İçişleri Bakanlığıdır (Home Office). Fakat esas sorumluluk yerel yönetimlerde dir. Yerel yönetimler, bütün acil durumlara yönelik çalışmaları kendi seviyelerinde başlatmakta, en alt kademededen en üst kademeye bütün herkesi; planlama, müdahale ve iyileştirme safhalarına katmaktadırlar. Bütün birim, kurum ve kişilerin uyum içinde çalışmaları ve işbirliği, hazırlanmış bir takım protokoller ile sağlanmaktadır. Gerekli komisyonlar ve onların bölümleri, acil durum planlaması ve acil müdahalenin tüm aşamalarında çeşitli sağlık kurumları ve

İlgili örgütlerle sürekli koordinasyon halinde çalışmaktadırlar. Böylece kurumlar ve kişiler arası katılımın en üst seviyede gerçekleşmesi sağlanarak, halkında acil durum yönetimi sürecine aktif katılımı ve duyarlılığı sağlanmaktadır. Böylece bütün hizmetlerin merkezi hükümet tarafından gerçekleştirileceği ön yargısı kırılarak, onun yerine yerel yönetim, sivil toplum örgütleri, gönüllü kuruluşlar, özel sektör, çeşitli servisler, medya ve halkın sorumluluklarının belirlendiği bir anlayış ile acil durum yönetimi ortak bir görev anlayışı ile gerçekleştirilmektedir. Bu ortaklık acil durum yönetimin etkili bir şekilde yürütülmesini kolaylaştıran bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu durum Tümüleşik Acil Durum Yönetimi'nin 'işbirliğine dayalı', 'koordineli' ve 'tümeleşik' ilkelerinin etkin bir şekilde uygulandığını göstermektedir.

Bakanlar Kurulu'nun, acil durumlara karşı hazırlıklı olma, müdahale etme ve kurtulmada İngiltere'nin güçlerini geliştirmek için diğer temel direnç sağlayıcılarıyla birlikte çalıştığı görülmektedir. Hükümet, yerel ve bölgesel müdahaleciler için, İngiltere'de acil durum yönetiminde temel yasal çerçeveyi sağlayan 2004 Sivil Riskler Yasası hakkında bilgiyi de içeren, acil durum yönetimi üzerine çok sayıda yönergeler vermekte ve kılavuzlar yayınlamaktadır. Bu temel yönerge ve dokümanlar çerçevesinde, bütün yerel yönetimler kendi sorumluluk bölgesi içerisinde karşılaşılabileceği tehlike türlerinin risk analizini yapmakta ve analiz sonuçlarına göre bütün muhtemel acil durumlar için planlar hazırlamaktadır.

Kriz planlaması ve yönetimini de içeren, İngiltere'deki acil durum yönetimi için yasal ve örgütsel düzenlemelerin oldukça karışık olduğu görülmektedir. Sağlık, güvenlik, felaketlerin önlenmesi ve çevresel koruma için sorumluluklar; toplum, yaşam ve işle ilgili tüm konuları içerecek kadar kapsamlı ve örgütsel hiyerarşi içerisinde kamu ve özel sektör dâhil olmak üzere tüm kesimlerle bağıntılıdır. Yasalar, hasar ve tehlikelerle ilgili pek çok diğer yasa ve düzenleme ile bütünleşerek birbirini desteklemektedir. Bazı durumlarda, Avrupa yasaları ya da yönergeleri ile bu yasalar yönlendirilmektedir. Özellikle afetlere karşı korunma ya da risk planlaması ve yönetimi ile ilgili yasalar, sivil savunma yasası ve diğer yasalar ile birlikte kullanılmaktadır.

İngiltere'de doğrudan okullarla ilgili acil durumları düzenleyen bir yasal çerçeve yoktur ve okullarda güvenlik için özel sorumluluk, yasalarca belirlenmemiştir. Ancak okullar için acil durum planlaması, 2004 Sivil Riskler Yasası; sağlık ve güvenlik

konuları ise, 1974 İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası ile ilgili düzenlemelere dayanmaktadır. Her iki yasa da, işverenleri; okullar, hastaneler, kütüphaneler, işyerleri için acil durum planları hazırlamak ve güvenlikleri için gerekli düzenlemeler yapmakla sorumlu kılmıştır. LA 2004 Sivil Riskler Yasası kapsamındaki düzenlemelere göre görevlerini yürütmek için yöntemler belirlemek zorundadır. Yasanın bir gereği olarak, okulların sınırlı imkânlarının yerel yönetimler tarafından desteklendiği görülmektedir. Okul acil durum planlarının yerel yönetimler, sigortacılar, güvenlik danışmanlarınca desteklendiğinde daha başarılı sonuçlar vereceği Richard Lloyd ve Charlene Ching (2003)' de yaptıkları araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

1974 İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası uyarınca, personelin ve öğrencilerin sağlık ve güvenliğini sağlamaktan sorumlu kişi Yerel yönetimler ya da Okul Yönetim Kadrosudur. Yasa ayrıca, işverenlerin kendi sağlık ve güvenlik eylemleri ve ihmallerinden etkilenebilecek kişilerin, sağlık ve güvenliği hakkında personelle işbirliği içerisinde çalışarak görevlerini yerine getirmelerini sağlamak için Yerel yönetimlere birçok sorumluluklar yüklemektedir. Yerel yönetimler kendi bünyesindeki okullarda personelin sağlık, güvenlik ve huzurunu sağlamakla sorumludur. Buların genel olarak; güvenli bir okul, güvenli çalışma sistemleri, güvenli çalışma ortamı, sağlık ve güvenlik konuları hakkında yeterli bilgi sağlama ve çeşitli eğitim konularını içerdiği görülmektedir. Okulların acil durum yönetimi ve güvenlik çalışmaları ile ilgili hizmetlerin yerel yönetimler tarafından sağlanması okulların acil durumlara hazırlanmasında ve bunlarla mücadele etmesinde büyük kolaylıklar sağlamaktadır. İhtiyaçları anında karşılanan, gerekli danışmanlık hizmetlerini anında alan, bürokratik işlemlere takılmayan ve yerel çevrenin koşullarını göz önünde bulundurarak hareket eden okulların, kriz durumlarını aşmada daha başarılı oldukları yapılan araştırmalar ile ortaya çıkmıştır.

5.1.2. Okullarda Acil Durum Yönetimi İle İlgili Uygulamalara İlişkin Sonuçlar

Okullarda acil durum yönetimi ile ilgili uygulamaların daha çok okul güvenliği ve acil durum planlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Okullarda yaşanan kazalar, saldırılar, silahlı eylemler, doğal afetler ve şiddet olayları güvenlik ile ilgili çalışmaların geliştirilmesini, sorumlulukların örgütler ve kişiler arasında paylaştırılmasını

gerektirmiştir. Bu nedenle Yerel Yönetim, Yönetim Kurulu, okul müdürleri, öğrenci ve ziyaretçilerin görev ve sorumlulukları ayrı ayrı belirlenmiştir. Okul güvenliği ile ilgili çalışmaların daha çok okul içinde ve dışında güvenliğin sağlanması, kazanların önlenmesi için tedbirlerin geliştirilmesi, güvenlikle ilgili çeşitli projelerin geliştirilmesi ve tavsiyelerin verilmesi alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir.

Okulların daha güvenli alanlar olarak varlıklarını sürdürmeleri için; Ulusal düzeyde 2004 Sivil Riskler Yasası temel alınarak hazırlanan acil durum planları çerçevesinde, Yerel Eğitim Yönetimi (LEA) okulların koşul, imkân ve özelliklerine göre şekillendirilebilen, sürekli güncellenebilen, esnek, uygulanması kolay ve bürokratik olmayan planlar hazırlamaktadır. LEA aynı zamanda okulların kendi acil durum yönetimi planlarını hazırlamaları konusunda okul yöneticilerine yasal, finansal ve lojistik destek ve rehberlik sunmaktadır. Okul yöneticileri kendi okulları için acil durum yönetimi planlarını hazırlama süreçlerinde polis, itfaiye ve sağlık ekiplerinin ilgili bölümlerinden de tavsiye ve öneriler almaktadırlar. Böylece ortak bir amaca ulaşmak için ilgili bütün örgütlerin koordinasyonu sağlanmaktadır.

Acil durum çalışmalarında genel yönetim süreçlerinde olduğu gibi plan yaparak hazırlıklı olmak önemli bir aşamadır. Acil durumlarda başarı, kapsamlı bir acil durum planlaması ile mümkündür. Bu nedenle, okul yöneticileri kendi okullarının sosyal, ekonomik, çevresel ve yapısal konularını temel alarak risk değerlendirmeleri yapmakta ve bu doğrultuda kendi okulları için bu riskleri en aza indirebilecek; hatta yaşanma ihtimalini ortadan kaldıracak daha çok önleme ve iyileştirme aşamalarına yönelik acil durum ya da kriz yönetimi planları hazırlamaktadırlar. Okul içinde oluşturulan ekipler ve birimler ile acil durum yönetiminin bütün aşamaları için yapılacaklar, Tümüleşik Acil Durum Yönetimi'nin ilke ve uygulamaları temel alınarak oluşturulmaktadır. Okulların her birinde farklılaşmakla birlikte; ilk yardım, yangınla mücadele, tahliye, arama ve kurtarma, öğrenci-veli buluşturma, öğrenci-personel gözetim, destek ve güvenlik ekiplerinin acil durumlara müdahale etmek için kuruldukları ve müdahale için hazır oldukları görülmektedir.

Son yıllarda İngiltere'de okulları tehdit eden olumsuz olaylar okulların çeşitli

önlemleri almalarını ve bunlarla mücadele stratejiler geliştirmelerini gerektirmiştir. Bu nedenle okulların karşılaşılabilecekleri, yangın ve patlamalar, sel ve su baskınları, kayıp ve kaçırılma olayları, okul servisi kazaları, bulaşıcı ve alerjik hastalıklar, biyolojik ve kimyasal tehditler, bombalama ve silahlı saldırılara karşı çeşitli protokol ve prosedürler hazırladıkları ve bunları uyguladıkları görülmektedir. Bu protokol ve prosedürler kişilerin ve ekiplerin görev ve sorumluluklarını önceden belirlediğinden olaylara müdahaleyi kolaylaştırmakta ve karışıklıkları önlemektedirler. Hazırlanan protokol ve prosedürler olay öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılacakları genel hatları ile belirlediğinden okuldaki bütün müdahaleciler için bir tür rehber özelliği taşımaktadırlar.

İngiltere’de okullardaki acil durum planları disiplinler arası bir çalışma sonucu hazırlanmakta ve okulların özel gereksinimlerine göre bu planlar değişmektedir. Tümleşik Acil Durum Yönetim Sistemi okullarda acil durum yönetimi için; kamunun ve halkın karar verme sürecindeki tüm paydaşlarını kapsayan ortaklıkları bütünleştirmektedir. Özel sektör, sivil toplum kuruluşları, gönüllü kuruluşlar, hükümet arasında çabaların birleşmesini başarmak için kritik olan örgütsel kültürü yaratmayı amaçlamaktadır. Böylece yerel seviyedeki acil durum planları hükümetin faaliyetleri ile bütünleştirilmekte ve bu planlar ile uyumlu hale getirilmektedir. Bu durum okulların acil durumlara karşı daha sistematik ve etkili bir şekilde hazırlanmasını ve müdahale etmesini kolaylaştırmaktadır. Tümleşik acil durum yönetiminin ‘işbirliği ve koordinasyon’ ilkelerinin bir gereği olarak okullarda gerçekleşen bir acil durum anında polis, ambulans ve itfaiye servislerinin olaya birlikte müdahale ettikleri görülmektedir. Bütün acil durumlarda acil durum servislerinin koordinasyonu için kullanılan özel bir telsiz ve adres sistemi, acil durum servislerinin olay yerine varmasını birkaç dakikaya indirmekte ve acil durumlara müdahale eden örgütler arası iletişimi kolaylaştırmaktadır.

Eğitim Bakanlığı ve HSE okullarda sağlık ve güvenlik, yangın güvenliği, oyun alanlarının güvenliği, tehlikelerin önlenmesi, okul yapılarının güvenliği vb. alanlarda yönetici, öğretmen, öğrenci ve aileler için el kitapçıkları, afiş, broşür ve kitaplar yayınlamaktadır. Bu yayınlar hem bilgilendirme hem de karşılaşılabilecek herhangi bir acil durum esnasında neler yapılması gerektiği ile ilgili rehberlik özelliği taşımaktadır.

Ülkede bütün eğitim ve öğretim sorunlarının, bunlarla ilgili mevzuatların temel alındığı resmi bir internet sitesi (www.teachernet.gov.uk) ve bu sitede okulların acil durum planlamaları ile ilgili ihtiyaç duyabilecekleri bütün bilgiler ve okul yöneticilerinin okulları için risk değerlendirmesi yapabilecekleri online bir risk değerlendirme linki bulunmaktadır. Böylece isteyen herkesin acil durum planlaması ve yönetimi ile ilgili temel bilgilere kolayca ulaşması sağlanmaktadır. Online risk değerlendirme sistemi okul yöneticilerinin bürokratik işlemlere takılmadan okullarında karşılaşılabilecekleri olaylar hakkında risk değerlendirmesi yapmasını kolaylaştırmaktadır.

5.1.3 Okul Personelinin Acil Durum Yönetimi İle İlgili Eğitimine İlişkin Sonuçlar

Okulların acil durumlara müdahalesini kolaylaştıran en önemli nokta müdahale edicilerin gerekli bilgi beceri ve donanıma sahip olmasıdır. Bu nedenle acil durum eğitimi müdahale edicilerin performanslarını güçlendiren ve hazırlıksız olma durumunu ortadan kaldıran bir etkinliktir. Okulların karşılaştıkları acil durumlar ile başa çıkmalarında en önemli adımın; yönetici, öğrenci, aileler ve diğer bileşenlerin eğitilmesi ile mümkün olacağı Richard Lloyd ve Charlene Ching (2003), Wilkins (1997), Smith, Kress, Fenstemaker, Ballard ve Hyder (2001)'de yaptıkları araştırmalar ile ortaya çıkmıştır. Okulların daha başarılı bir acil durum yönetimi için personelin eğitim çalışmalarını sistematik ve etkili bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

İngiltere'de okullardaki kilit personel için eğitim çalışmaları Sağlık ve Güvenlik Müdürlüğü'nün (HSE) yetkilendirdiği birimler, Yerel Yönetimler (LA), Yerel Eğitim Otoriteleri (LEA), Acil Durum Planlama Koleji (EPC), özel kurslar, üniversiteler ve gönüllü kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Öğrenci ve diğer personel için ise eğitimler; okulda sertifika sahibi kişiler, polis, ambulans ve itfaiye servislerinin koordinatörlüğünde yapılmaktadır. İngiltere'de acil durum yönetimine ilişkin eğitimin çok yönlü bir şekilde ve birçok kurum tarafından yapılması, acil durumlara müdahalede profesyonelleşmeyi sağlamaktadır. Böylece eğitim çalışmalarının gelişi güzel bir anlayış içerisinde yapılmasının önüne geçilmekte ve bu çalışmaların belli bir sorumluluk anlayışı içerisinde gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır.

Eğitim alışmaları; okul m¼d¼rleri, SERT, ¼đrenciler, okul servis řof¼rleri, g¼venlik g¼revlilerine y¼nelik olarak hazırlanmakta ve personelinin eğitim programlarına katılmaları tamamıyla g¼n¼ll¼l¼k esasına dayanmaktadır. EPC ve diğer yerel kuruluşların okullar için sağladığı eğitim çalışmaları; acil durum planlaması, sağlık ve g¼venlik, acil durum ekiplerini kurma ve g¼revlendirme, liderlik, ilk yardım, yangın, medya iletişimi ve yerel kurum, kaynak, kişilerle iletişim kurma ve s¼rd¼rme gibi konularda yoğunlaşmaktadır.

Okullarda yangın, sel, şiddet, patlama olaylarının meydana gelme olasılığı y¼ksek olduğundan, ilk yardım ve medya ile başa çıkma eğitimlerine ¼zellikle ¼nem verildiği g¼r¼lmektedir. Yangın, sel ve ilk yardım ile ilgili temel d¼zeydeki eğitimler; y¼netici, ¼đretmen, ¼đrenci, okul servis řof¼rleri ve bu eğitimleri alması uygun g¼r¼len diğer b¼t¼n personele verilmektedir. B¼ylece kişilerin ¼zellikle sel ve yangın gibi can ve mal kayıplarına neden olan acil durumlar karşısında daha bilinçli bir şekilde hareket etmesi sağlanmaktadır.

Ambulans servisi, HSE'in yetkilendirdiği kurumlar, İngiliz Kızıl Haçı (Red Cross) ve St. John's Ambulans'ı tarafından b¼t¼n ¼đrencilere temel ilk yardım eğitimleri; İtfaiye sersisi tarafından ise yangın ve selden korunma ve bunlarla m¼cadele için (yangın t¼plerinin kullanımı, kum torbaları koyma teknikleri vb.) eğitimler verilmektedir. Bu eğitimler okul ve bu servisler arasındaki protokollerde belirlenmektedir.

Acil durum planlarında yer alan eğitim çalışmaları, alıştırma, y¼nlendirme ve tatbikat eğitimleri şeklinindedir. Tatbikatlar polis, itfaiye ve sağlık ekiplerinin katılımı ile yılda en az bir kere yapılmaktadır. Uygulamaların sonuçlarına g¼re d¼zenlemeler yapılmakta ve tatbikatlar LEA'ya raporlanmaktadır.

5.2. ¼neriler

Bu b¼l¼mde, İngiltere'de acil durum y¼netiminin genel yapısı, yasal durumu, okullardaki uygulamalar ve acil durum eğitimi ile ilgili literat¼r taramasına dayanarak

elde edilen bulgulardan yola çıkarak, Türkiye’de okullar için acil durum yönetimine ilişkin önerilere yer verilmiştir.

- a) Acil durum yönetimi yerel düzeyde örgütlenmelidir. İngiltere’deki gibi merkezi hükümetin yönlendirici, Yerel Yönetimin ise planlama ve uygulamada etkin olduğu, esnek bir acil durum yönetimi sistemi kurulmalıdır.
- b) İl ve ilçe milli eğitim müdürlükleri okullar için örnek teşkil edecek bir acil durum yönetimi planı hazırlamalıdır. Okullar, kendi sahip oldukları yapı, madde ve insan kaynaklarının özellikleri ile çevrenin özelliklerini de dikkate alarak, bu temel doküman çerçevesinde bir acil durum yönetimi planı hazırlamalıdır. Bu planın basit ve uygulanabilir nitelikte olmasına özen gösterilmelidir. Okul acil durum yönetimi planları, gerek belediye gerekse de il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinin planları ile ilişkilendirilerek, uyumlu hale getirilmelidir. Okullar, acil durumlara hazırlık ve planlama aşamasında ilgili kurum ve kuruluşlarla eşgüdüm halinde hareket etmelidir.
- c) İl ve ilçe milli eğitim müdürlükleri kendi bünyelerinde acil durum müdahale ekipleri oluşturmalı ve gerekli durumlarda okullara yardım için bu ekipleri görevlendirmelidir. Bu ekipler aynı zamanda kendi bölgelerindeki okullar için bazı eğitim çalışmaları yürütmelidir.
- d) MEB okullara kendi acil durum planlarını hazırlamaları için bir yardım ve rehberlik birimi oluşturmalı ve bu hizmeti vermek üzere ücretsiz, 3 haneli bir telefon hattı oluşturmalıdır.
- e) Okul yöneticileri kendi okullarının risk değerlendirme çalışmalarını gerçekleştirmeleri konusunda eğitilmeli ve MEB okulların kendi risk değerlendirmelerini yapabilecekleri online bir risk değerlendirme sistemi kurmalıdır. Ayrıca okulların acil durumlara hazırlanması esnasında gerekli bütçeyi sağlamaktan kaçınmamalıdır.

- f) MEB okulların acil durumlara hazırlıklarına rehberlik etmek amacıyla üniversitelerle işbirliği yaparak acil durum yönetimi ile ilgili yönetici, öğretmen, öğrenci ve aileler için el kitapçıkları, broşür ve dergiler yayınlamalıdır.
- g) Acil durum planları, okulun en alt kademesindeki çalışanından, en üst kademesindeki yöneticisine; toplumun en küçük yapısı olan ailelerden, toplumsal hizmetleri yerine getirmekle görevli yerel bütün kurumlara; hazırlanmasından, uygulanmasına kadar herkesin içinde olduğu katılımcı bir süreç olarak ele alınmalıdır. Bu planlar sürekli güncellenmeli ve acil durum müdahale ekipleri periyodik tatbikatlarla hazır halde bulundurulmalıdır.
- h) Bütün okullar kendi okullarının risk değerlendirme sonuçlarına göre risk değeri en yüksekten en düşüğe doğru olan tehditler için acil durum prosedür ve protokolleri hazırlamalıdır.
- i) Ders müfredatlarında, acil durumlara hazırlık ve etkileriyle baş etme konuları, daha fazla yer almalıdır.
- j) Okul müdürleri ve diğer okul personeline yönelik, okul seviyesindeki acil durumlara müdahale için eğitimler verilmelidir. Bu eğitimler uzman kişiler tarafından üniversite veya özel eğitim merkezleri tarafından verilmeli ve eğitim sonunda eğitimin içeriğini ve derecesini gösteren bir sertifika verilmelidir. Personelin bu tür sertifika programlarına katılması il ve ilçe eğitim müdürlükleri tarafından teşvik edilmeli ve acil durum yöneticileri için profesyonelleşme sağlanmalıdır.
- k) Eğitim çalışmaları yalnızca okul personeli ile sınırlandırılmamalı öğrenci ve ailelerde eğitilmelidir. Aileler, gönüllü kuruluşlar ve diğer kişiler de acil durum planlarının bütün süreçlerine dâhil edilmelidir.

Araştırmacılar İçin Öneriler:

- a) Okullarda acil durum yönetiminin; hazırlık, önleme, müdahale ve iyileştirme aşamalarının her biri için spesifik araştırmalar yapılabilir.
- b) İngiltere'deki okullarda acil durum planlaması ve uygulamaları ile Türkiye'deki uygulamalara ilişkin karşılaştırmalı bir araştırma yapılabilir.
- c) Nitel araştırma deseni kullanılarak, Türkiye'deki ilköğretim okullarında acil durum uygulamaları ile ilgili araştırmalar yapılabilir.
- d) MEB'in okullarda acil durum planlaması ve uygulamaları ile ilgili çalışmalarına ilişkin araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abdullah, Y. (2003) **Afet Yönetimi**. Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Adams, C.M., Kritsonis, W.A. (2006) An Analysis of Secondary Schools' Crisis Management Preparedness: National Implications. **Doctoral Forum National Journal For Publishing And Mentoring Doctoral Student Research**, Volume :1, Number :1
- Akpınar, B., Köksalın, B. (2003) Olağan Üstü Haller ve Okul. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 1, Sayfa: 151-158. Elazığ.
- Aksoy, H. H., Aksoy, N. (2003) Okullarda Krize Müdahale Planlaması. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Sayı:36, Sayfa:37-49.
- Aksu, A., Deveci, S. (2009) **İlköğretim Okulu Müdürlerinin Kriz Yönetimi Beceriler**, e-Journal of New World Sciences Academy, Volume: 4, Number: 2, Page: 448-464, Article Number: 1C0034.
- .....(2009) **Crisis Management and Visionary Leadership**. Journal of Yaşar University, Volume: 4, Number:15, Page:2435-2450.
- Alexander, D (2002) **Principles of Emergency Planning and Management**. Terra Publishing.
- Atkinson, A. J. (2002) **Resource Guide for Crisis Management in Virginia Schools**. Office of Compensatory Programs, Virginia Department of Education. <http://www.doe.virginia.gov/VDOE/Instruction/crisis-guide.pdf> adresinden 10.11.2009 tarihinde alınmıştır.
- Brock, S. E., Sandoval J., Sharon L. (2001) **Preparing for Crises in the Schools: A Manual for Building School Crisis Response Teams**. New York: J. Wiley.

Cabinet Office (1997) **Dealing with Disaster**. Civil Contingencies Secretariat, 3rd Edition, September.

.....(2001) **Dealing With Disaster**, Civil Contingencies Secretariat.Revised 3rd Edition.

.....(2004) **Civil Contingencis Act 2004**. London. HMSO.

..... (2005) **Emergency Preparedness**. HM Government.

..... (2009) **Emergency Response and Recovery**. HM Government.

Çakır, B (2007) “Afet ve Acil durum Yönetimi: bolu Belediyesi Örneği” **Yüksek Lisans Tezi** , Abat İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelik, K. (2004) “Eğitimde Acil Durum Yönetimi Model Önerisi Ve Uygulanabilirliği Araştırması”. **Doktora Tezi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

..... (2007) **Okullarda Acil Durum Yönetimi**. İstanbul: Anı Yayıncılık.

Comfort, L. K. (1988) **Designing Policy for Action: The Emergency Management System**, Managing Disasters -Strategies and Policy Perspectives, Durham and London: Duke University Pres.

David J. Schonfeld, M.D., Scott Newgass, M.S.W. (2003) **School Crisis Response Initiative**. U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office for Victims of Crime.

September.www.ojp.usdoj.gov/ovc/publications/bulletins/schoolcrisis/ncj197832.pdf adresinden 06. 11. 2010 tarihinde alınmıştır.

Demirtaş, H. (2000) Kriz Yönetimi. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**. Yaz Dönemi.

DfEE, (1998) **Health and Safety of Pupils on Educational Visits**. DfEE Publications.

- .....(1999) **National Healthy School Guidance**. DfEE Publications: Nottingham.
- .....(2000) **Fire Safety: Managing School Facilities Guide 6**. London: Architects and Bulding Brannch.
- DfEE and DfH (1996) **Supporting Pupils with Medical Needs: A Good Practice Guide**.
- DMBC, (Doncaster Metropolitan Borough Council) (2009) **School Emergency Plan**.
www.doncaster.gov.uk/.../School%20Emergency%20Plan%20Template_tcm2-62427.pdf adresinden 12.01.2010 tarihinde alınmıştır.
- Dönmez, B. (2001) Okul Güvenliği Sorunu ve Okul Yöneticisinin Rolü. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi**, Cilt:7, Sayı:25, Sayfa:63–74.
- Duke, D. (2002) **Creating Safe Schools for All Children**. Boston: Allyn and Bacon.
- Dwyer, K., Osher, D. Warger, C.(1998) **Early Warning, Timely Response: A Guide to Safe Schools**. *Washington*. DC: U.S. Department of Education.
http://eric.ed.gov/ adresinden 03.01.2010 tarihinde alınmıştır.
- Education and Community Services (1992) **Emergency Disaster Planning for Principals**. Australian Capital Territory.
- Environment Agency, (2001) **Damage Limitation**. United Kingdam.
- Ergünay, O. (1996) **Afet Yönetimi Nedir? Nasıl Olmalıdır?** Erzincan ve Dinar Deneyimleri Işığında Türkiye'nin Deprem Sorunlarına Çözüm Arayışları Bildiriler Kitabı, (ed.) T. Tankut, Sayfa: 263 - 264. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- ..... (2002) **Afete Hazırlık ve Afet Yönetimi**. Ankara: Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü Afet Operasyon Merkezi Yayını.

FEMA, (1998) **Principles of Emergency Management, Emmitsburgh, MD:emergency Management Institute.**

Fink, S. (1986) **Crisis Management.** New York: Amacom.

Fisher (2001) **Managing Critical Incidents in Schools.** Guidance for Head Teachers and Governors HoLD ref. 10.1.

<http://www.bexley.gov.uk/CHttpHandler.ashx?id=1689&p=0> adresinden 12.11.2009 tarihinde alınmıştır.

Fyfe, A. (2010) **School Resilience Planning, A Practical Guide To Emergency Management And Business Continuity Management For Schools.** AuthorHouse UK Ltd.

Green, D. (2006) **School Crisis Plans in the State of Illionis.** A dissertation for Doctor of Education, Illinois State University. www.proquest.umi.com adresinden 10.01.2010 tarihinde alınmıştır.

Hull, B. (2000) Be Prepared for the Crisis, **American School and University.** Vol: 72, No: 9, page:313-315.

IAEM (International Association of Emergency Managers) (2007) **Emergency Management Principles.**

İnandı, Y. (2008) “Resmi İlk ve Ortaöğretim Okulları Müdürlerinin Okullarındaki Kriz Durumlarına İlişkin Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi”. **D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi,** Sayı:10, Sayfa: 36-55.

Jones, M., Lisa P (1992) **Preventing Chaos in Times of Crisis. A Guide for School Administrators.** South West Regional Laboratory. Los Alamitos, California. No: ED 350 700. <http://eric.ed.gov/> adresinden 19.12.2009 tarihinde alınmıştır.

Kadel, S., Watkins, J., Follman, J., Hammond, C. (1999) **Reducing School Violence Building: A Framework for School Safety.** Third Edition. <http://eric.ed.gov/> adresinden 12.12.2009 tarihinde alınmıştır

- Kadıbeşegil, S.(2001) **Kriz Geliyorum Der Kriz İletişimi ve Yönetimi**. İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri A.Ş.
- Kadıoğlu, M. Özdamar, E. (Ed) (2008) **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**. Ankara: Jıca Türkiye Ofisi, Yayın No: 2, T.C. İçişleri Bakanlığı, Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (Jıca).
- Karadeveci, Z.B., (2004) Kriz Ortamında Turizm İşletmelerinde Risk Yönetimi ve Finansal Kararlar. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2005) **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Klann, G.(2003) **Crisis Leadership: How Military Lessons and Corporate Experiences Can Help Leaders Find Opportunity in Times of Greensboro**. USA: Center for Creative Leadership.
- Knox, K.S, Roberts, A.R. (2005) Crisis Intervention and Crisis Team Models in Schools, **Children & Schools**. Vol:27, No:2, 93-100.
- Kopka, D. (1997) **School Violence: A Reference Handbook**. Santa Barabra: ABC CLIO Press.
- Luecke, R. (2008) **Kriz Yönetimi**. Çeviri (Önder Sarıkaya), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Luna, T., Joanne, M. (1999) **Critical Incident Stres Management İn Schools: Mental Healt Component**. California. ED 438 492 <http://eric.ed.gov/> adresinden 30.12.2009 tarihinde alınmıştır.
- Metropolitan Borough of Wirral (1999) **Guidance on Developing a School Emergency Management Plan**.
- Mitroff, Ian I. ; Diamond, Michael A. ; Alpaslan, C.Murat. (2006) **How Prepared Are America's Colleges and Universities for Major Crises?**, **Change**, Volume:38,

No: 1, Page: 60-67.

Narbay, M.Ş. (2005) “Kriz İletişiminde Halkla İlişkilerin Rolü”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

NOVA SCOTIA (2008) **School Management Plan-Tamplate. Prepared by the Department of Education.** www.ednet.ns.ca/pdfdocs/EMP/EMPPlanTemplate_Web.pdf adresinden 06.01.2010 tarihinde alınmıştır.

NPIA (2007) **Guidance on Emergency Procedures.** National Policing Improvement Agency.

Ocak, Y. (2006) “Ortaöğretim Okullarında Kriz Yönetimi”. **Yüksek Lisans Tezi**, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Olgun, H. (2006) “Afet Kaynaklı Krizlerin Yönetimi: 1999 Sonrası İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği” **Yüksek Lisans Tezi** Kütahya.

Parker, D., Handmer, J. (1992) **Hazard Management and Emergency Planning Perspectives on Britain.** London: James Science Publishers.

Pira, A., Sohodol, Ç.(2004) **Kriz Yönetimi Halkla İlişkiler Açısından Bir Değerlendirme.** İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.

Poland, Scott. (1994) The Rule of School Crisis Intervention Teams to Prevent and Reduce School Violence and Trauma. **School Psychology Review.** Vol. 23, No:2, Page:175-189.

Pollack, I., Sundermann, C. (2001) Creating Safe Schools: A comprehensive Approach. **Juvenile Justice**, Volume:8, Number:1,Page:13–20.
www.ncjrs.org/html/ojjdp/jjjournal_2001_6/jj2.html adresinden 23.11.2009 tarihinde alınmıştır.

Reaves M. Shawn, (2001) **School-Centered Emergency Management and Recovery Guide.** Kentucky Community Crisis Response Board – KCCRB Peak Performance, Inc.

- Regester, M. Judy L. (2002) **Risk Issues and Crisis Management**. A Casebook of Best Practice. Second edition. Great Britain: Clays Ltd, St Ives plc.
- Richard, L., Charlene, C. (2003) **School Security Concerns**. DfES Publications.
- Savçı, S. (2008) “Ortaöğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Kriz Yönetimine İlişkin Algıları”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sayın, N. (2008) “Ortaöğretim Kurumlarında Kriz Yönetimi Stratejisinin İncelenmesi”. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Schonfeld, D. J., Newgass, S. (2003) **School Crisis Response Initiative**. U.S. Department of Justice. <http://www.ojp.usdoj.gov> adresinden 23.11.2009 tarihinde alınmıştır.
- Shafombabi, D. E. (1999). “The Development of School-Based Crisis Response Efforts in Southeastern Pennsylvania”. **Unpublished Doctoral Thesis**, Temple University, Pennsylvania, United States.
- Smith, S. M., T. A. Kress, E. Fenstemaker, M. Ballard, G. Hyder (2001) Crisis Management Preparedness of School Districts in three Southern States in the USA, **Safety Science**. Volume:39, Page:83–92. Elsevier Science Ltd. www.elsevier.com/locate/ssci adresinden 24.11.2009 tarihinde alınmıştır.
- Stevens, A. (2006) **The Politico’s Guide to Local Government**. London: Politico’s Publishing.
- Strutt, J.E., Lakey, R.A. (1995) **Emergency Planing and Management, Education Training and Research in Emergency Planing and Management**. London: The Instituon of Mechanical Engineers.
- Stocker, K.P. (1997) **A Strategic Approach to Crisis Management, in Caywood, C. L. (ed.) The Handbook of Strategic Public Relations & Integrated Communications**. NewYork: McGraw-Hill.

- Sylves, R. T. (1998). **The Political and Policy Basis of Emergency Management (Instructor Guide)**. Emmitsburg, Maryland: FEMA.
- Şimşek, Ş. M. (2002) **Yönetim ve Organizasyon**. Konya: Günay Ofset Matbaacılık, 7. Baskı.
- Tezer, A. (2001) **Acil Durum Yönetim İlkeleri**. Çev. AYM Eğitimcileri, İstanbul: İTÜ Pres.
- Tutar, H. (2000) **Kriz ve Stres Ortamında Yönetim**, İstanbul: Hayat Yayıncılık İletişim Eğitim Hizmetleri.
- Türkoğlu, H. Tezer, A ve Yiğiter, R. (2003) **Şehir Planlamada Afetlere Yönelik Zarar Azaltma Stratejileri, Kentlerin Depreme Hazırlanması ve İstanbul Gerçeği**, Birinci Baskı, İstanbul: TMMOB Yayını.
- Warlick, J. S. (1994). "The preparedness for emergency conditions of public schools in Texas". **Unpublished Doctoral Dissertation**, University of North Texas, Texas, United States.
- Wilkins, J. (1997). "An Analysis of Programs of Crisis Management Leading Toward the Development of a Model for Secondary Schools". **Unpublished Doctoral Dissertation**, Wadlen University, Minnesota, United States.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2004) **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri** Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yule, W., Gold, A. (1996) **Wise Before The Event Coping With Crises In Schools**. London: Published by the Calouste Gulbenkian Foundation, United Kingdom Branch.

İnternet Kaynakları

- <http://www.cabinetoffice.gov.uk> adresinden 11.12.2009 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.haberler.com> adresinden 11.12.2009 tarihinde alınmıştır.

http://www.loxol.tv/videoizle_a7d5004ff72f49254e06_Okulda-Cinayet adresinden
11.12.2009 tarihinde alınmıştır.

http://www.haber61.net/news_detail.php?id=48070 adresinden 11.12.2009 tarihinde
alınmıştır.

[http://www.lpghaber.com/15-Ogrenci-Gida-Zehirlenmesi-Sebebiyle-Hastaneye-
Kaldirildi--haberi-294866.html](http://www.lpghaber.com/15-Ogrenci-Gida-Zehirlenmesi-Sebebiyle-Hastaneye-Kaldirildi--haberi-294866.html) adresinden 02.02. 2010 tarihinde alınmıştır.

http://www.bizimantalya.com/okulda_cinayet_gibi_olum-11594.html
adresinden 14.12.2009 tarihinde alınmıştır

[http://www.hossohbet.com/forum/egitim-haberleri/30447-okulda-cinsel-istismar-
skandal.html](http://www.hossohbet.com/forum/egitim-haberleri/30447-okulda-cinsel-istismar-skandal.html) adresinden 12.12.2009 tarihinde alınmıştır

<http://www.timeturk.com/haberdetay.asp?Newsid=4608> 12.12.2009 tarihinde alınmıştır

[http://www.cnnturk.com/2009/dunya/03/11/almanyada.okul.baskini.17.olu/517309.0/in-
dex.html](http://www.cnnturk.com/2009/dunya/03/11/almanyada.okul.baskini.17.olu/517309.0/index.html) adresinden 13.12.2009 tarihinde alınmıştır

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/education/8441920.stm> adresinden 7.01.2010 tarihinde
alınmıştır

http://www.cabinetoffice.gov.uk/epcollege/training/course_instruction.aspx; adresinden
03.04.2010 tarihinde alınmıştır.

<http://www.hse.gov.uk/firstaid/training.htm>; adresinden 04.03.2010 tarihinde alınmıştır.

<http://www.sja.org.uk/sja/training-courses.aspx>): adresinden 09.03.2010 tarihinde
alınmıştır

www.teachernet.gov.uk

http://www.cabinetoffice.gov.uk/epcollege/training/course_instruction.aspx; adresinden
21.03.2010 tarihinde alınmıştır.

<http://www.hse.gov.uk/Firstaid/training.htm>; adresinden 03.04.2010 tarihinde alınmıştır.

<http://www.sja.org.uk/sja/training-courses.aspx> adresinden 03.04.2010 tarihinde
alınmıştır.

(<http://www.teachernet.gov.uk/wholeschool/healthandsafety/schoolsecurity/wgss/>
adresinden 04.04.2010 tarihinde alınmıştır.

EKLER

EK 1

Kritik İletişim Bilgileri Listesi

Kurumlar	Görüşülecek Kişi	Telefon Numarası
Acil durum servisleri Polis Ambulans İtfaiye		999
LEA okul saatleri içinde		
LEA okul saatleri dışında		
Yerel polis istasyonu		
LEA Acil Durum Planlama merkezi		
Yerel hastane ve Acil servis		
Okul doktoru		
Okul hemşiresi		
Eğitim psikologu		
Çocuk sosyal servis		
Yetişkinler sosyal servisi		
Yerel yönetim eğitim memurları		
Yasal danışmalık servisi		

Belediye hizmetleri		
Yerel gönüllü gruplar		
Yerel dinsel gruplar		
Diğer gönüllü kurumlar		
Yerel radyo		
Yerel televizyon		
Diğer		

Diğer Hizmetlerle ilgili Bilgiler

Hizmet	Okuldaki yeri	Nasıl kapandığı	Şirket adı ve telefon numarası
Gaz			
Elektrik			
Su			
Telefon			

Diğer Servisler

Servis	Sağlayan Şirket	İletişim Bilgileri
Yemek		
Ulaşım		
Temizlik		
Diğer		

EK 2

Bomba Tehdidi İçin Kontrol Listesi

Bu kontrol listesi telefonda alınan bomba ihbarının çalışanlar tarafından nasıl etkin bir şekilde kayıt alınacağı ile ilgilidir	Bir Bomba Tehdidi Alındığında Yapılması Gerekenler
	Kayıt cihazını çalıştır (eğer hazırsa)
	Kendi yerini bildir
	Arayan kişinin bütün cümlelerini doğru bir şekilde kaydet
	.....
	.....
	Aşağıdaki Soruları Sor
	Bomba şu anda tam olarak nerde?
	Ne zaman patlayacak?
	Bomba neye benziyor?
	Ne çeşit bir bomba?
	Eğer patlarsa nelere sebep olabilir?
	Bombayı sen mi yerleştirdin?
	Neden?
	Adın ne?
	Adresin ne?
	Telefon numaran ne?
	Arama ve Kayıt Bittiğinde
	Eğer otomatik olarak numara gösterilmişse arama yapılan numarayı hemen kaydet
	Bilgi veren kişinin adı ve telefon numarasını güvenlik koordinatörüne ver
	999 veya polisle kantağa geç
	Aşağıdaki Bölümler Arama Bittikten, Polis Ve Güvenlik Koordinatörü Bilgilendirildikten Sonra Doldurulmalıdır.
	Aramanın zamanı: Tarihi:
	Aramanın süresi:
Aramanın geldiği telefon numarası (direk hat numarası):	
Arayan Kişinin Bilgileri	
Cinsiyeti: Yaşı:	
Irkı:	

<p>√ Uygun olanları işaretleyiniz</p>	<p>Konuşma Biçimi</p> <p>☐ İyi konuşuyor</p> <p>☐ Mantıksız</p> <p>☐ Kayıtlı mesaj</p> <p>☐ Saldırgan</p> <p>☐ Tutarsız</p> <p>☐ Mesaj tehdit yoluyla söylenmektedir</p> <p>Arayan Kişinin Ses Tonu</p> <p>☐ Sakin</p> <p>☐ Ağlamaklı</p> <p>☐ Boğazını temizleyen</p> <p>☐ Sinirli</p> <p>☐ Burundan konuşan</p> <p>☐ Heyecanlı</p> <p>☐ Kekeme</p> <p>☐ Sesini değiştiren</p> <p>☐ Yavaş</p> <p>☐ Peltek</p> <p>☐ Aksanlı</p> <p>☐ Hangi aksan?</p> <p>☐ Hızlı konuşan</p> <p>☐ Derinden konuşan</p> <p>☐ Boğuk sesli</p> <p>☐ Gülerek konuşan</p> <p>☐ Sesi tanıdık olan</p> <p>☐ Ses tonu kime benziyor?</p>	<p>Arkadaki Sesler</p> <p>☐ Sokak gürültüsü</p> <p>☐ Ev gürültüsü</p> <p>☐ Hayvan sesleri</p> <p>☐ Tabak-çanak sesleri</p> <p>☐ Motor sesleri</p> <p>☐ Ses yok</p> <p>☐ İnsan sesleri</p> <p>☐ Durgun</p> <p>☐ Ses sistemi (mikrofon) sesi</p> <p>☐ Ayak sesleri</p> <p>☐ Müzik sesleri</p> <p>☐ Makine sesleri</p> <p>☐ Ofis aletleri (fotokopi, fax) sesleri</p> <p>☐ Diğerlerini belirtiniz</p> <p>Diğer Notlar</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>İmza: .....</p> <p>Tarih: .....</p> <p>İsim: .....</p>

EK 3**Acil Durum Müdahale Merkezinde Bulunması Gereken Materyaller Listesi**

İçindekiler	Kontrol Eden Kişi	Kontrol Tarihi	İmza
Okul Acil Durum Planı ve birkaç fotokopisi			
Telefonlar (direk hat)			
Telsizler ve kodları			
İnternet bağlantısı			
E-mail bağlantısı (hazır adres listeleri ile)			
Fax makinesi			
Radyo ve baterisi			
İletişim sağlayacak diğer sistemler			
Dijital kamera ve fotoğraf makinesi			
Kalem ,kağıt, not defteri, kırtasiye malzemeleri			
Megafonlar			
Düdükler			
Fosforlu yelek ve giysiler			

Ek binaların detayları			
Okul çevre haritaları			
Bina, kapı ve yangın çıkışlarının anahtarları			
Medya paketi			
Cep telefonları ve şarj aleti			
Alarm ayarlamaları			
Geri dönüşüm CD si			
Boşaltım yerinin detayları			
El feneri			
Okul tüm bilgilerini içeren bir form.			
Personelin iletişim detaylarını içeren listeler			
Ailelerin iletişim detaylarını içeren listeler			
Güncellenmiş sınıf listeleri			
Öğrencileri okullardan teslim alan kişilerin listesi			
Servis şoförlerinin iletişim bilgilerinin listesi			
Diğer			

EK 4**ÖZGEÇMİŞ****KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı : Ali Haydar Akarsu

Doğum Yeri : Hınıs

Doğum Yılı : 1982

Medeni Hali : Evli

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 1994-1997 : Alibeyköy Lisesi

Lisans 2001-2005 : Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2005-2006 : Yeşilyurt İlköğretim Okulu Ücretli Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

2007 : İngiltere’de dil eğitimi

2008 : TÜBİTAK Genetiği Değiştirilmiş Ürünler Araştırmasında Anketörlük

2008-2010 : Londra’da özel bir gıda firmasında asistan

2009-2010 : İngiliz Kızıl Hac’ı Yardım Ofisinde gönüllü çalışmacı